

TC
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Avrupa Birliğinde Kurumsallaşma ve Uyumlaştırma Aracı Olarak
Eşleştirme Projeleri (Twinning Projects) - Türkiye Örneği: “İfade Alma
Tekniklerinin ve Odalarının Geliştirilmesi Projesi”**

Salih EFE

ANKARA

2007

TC
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Avrupa Birliğinde Kurumsallaşma ve Uyumlaştırma Aracı Olarak
Eşleştirme Projeleri (Twinning Projects) - Türkiye Örneği: “İfade Alma
Tekniklerinin ve Odalarının Geliştirilmesi Projesi”**

Salih EFE

Tez Danışmanı: Yrd. Doç Dr. Bahar Turhan Hurmi

**ANKARA, 2007
(Fotokopi ile çoğaltılabilir)**

T.C.

5 Haziran 2007

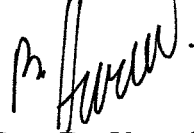
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Salih EFE'ye ait "Avrupa Birliğinde Kurumsallaşma ve Uyumlaştırma Aracı Olarak Eşleştirme Projeleri (Twinning Projects) - Türkiye Örneği: "İfade Alma Tekniklerinin ve Odalarının Geliştirilmesi Projesi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Avrupa Birliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

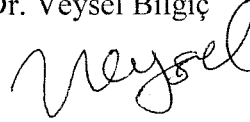
Başkan, Prof. Dr. Yılmaz Özkan

Üye, Yrd. Doç. Dr. Bahar Turhan Hurmi (Danışmanı)

Üye, Doç. Dr. Veysel Bilgiç

ÖZET

Bu çalışmada Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde kurumsallaşmak ve Topluluk müktesebatının uygulanmasını desteklemek için temel bir tam üyelik öncesi yardım aracı olarak Eşleştirme Projelerinin niteliği, yapısı ve etkileri irdelendi. Örnek olarak Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü, Avusturya Ludwig Boltzmann İnsan Hakları Enstitüsü ve Alman Uluslararası Hukuk İşbirliği Vakfı tarafından yürütülen ve Türkiye’de halen uygulanmakta olan çok sayıda Eşleştirme Projelerinden birisi olan “Türkiye’de Polisin İfade Alma Tekniklerini ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” nin amaçları, yapısı, nasıl uygulandığı, kısa ve uzun vadede etkileri ele alındı.

Bu arada 01 06 2005 tarihli Yeni Yakalama-Gözaltı-İfade Alma Yönetmeliği ve Getirdiği AB Standartları, Yeni Terörle Mücadele Yasası ve son olarak da 02 06 2007 tarihli Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ve İfade Alma-Gözaltı Yönetmeliği ele alınıp araştırma konum olan Eşleştirme Projesi ışığında değerlendirilme yöntemine başvuruldu.

AB Eşleştirme Projeleri uygulandığı tüm ülkelerde AB’ye tam üyeliğe aday ülkelerin Avrupa Birliğin kurumlarına uyumlaştırma sürecinde etkili ve faydalıdır. Eşleştirme Projeleri Türkiye’de yürürlükte olan demokratik sistemini hukuk devleti ve insan haklarına saygı çerçevesinde, Ekim 2001’de Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanan kapsamlı anayasa reformu paketi ve o tarihten beri Meclis ve Türk Hükümeti tarafından onaylanan uyum paketleri doğrultusunda sağlamlaştırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: AB, Eşleştirme Projeleri, uyum, ifade alma.

ABSTRACT

The Twinning Projects are definitely construing an important part of the EU financial aid to the candidate countries. The EU is committed to supporting Turkey politically as well as financially in its path for membership. The initial objective of the EU financial support towards Turkey was the extension of an area of peace, stability and prosperity within and beyond Europe. Once the Union accepted Turkey as a candidate, financial assistance focuses on supporting Turkey in its preparation for EU membership. It also demonstrates the Union's commitment toward Turkey as a future member.

Overall, I have come to the conclusion that Turkey's specific case of Improvement of Statement Taking Methods and Rooms at the Police Detention Centers Twinning Project will have a positive improvement in the long run in the field of policing and human rights, more specific an improvement of the statement-taking methods and statement-taking rooms of the Turkish National Police. The project will further contribute to the improvement and strengthening of the cooperation, communication and coordination between police, prosecutors, judges, lawyers and NGOs as well as at the development of an improved model for cooperation. Finally, the recommendations given provide a framework for further political and legal development and for further projects in the field concerned.

Key words: EU, Twinning Projects, Aligning, Statement taking

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
Birinci Bölüm	3
1. AVRUPA BİRLİĞİNİN KURULUŞU VE GENİŞLEME SÜRECİ	3
2. AVRUPA BİRLİĞİ PROJELERİ, MALİ VE TEKNİK YARDIMLARI	4
İkinci Bölüm	6
3. EŞLEŞTİRME PROJELERİNİN (TWINNING PROJECTS) TARİHSEL GELİŞİMİ	6
3.1 AB-TÜRKİYE MALİ İŞBİRLİĞİ	6
3.1.a. Adaylık Öncesindeki Destekler	6
3.1.b. Adaylık Sonrasındaki (Katılım Öncesi) Destekler	6
3.1.c. Program ve Projelerin Yönetimi	7
3.1.d. AB Mali Yardımları Türkiye’de Daha Çok Hangi Alanlarda Kullanılıyor?	7
4. EŞLEŞTİRME MEKANİZMASI (TWINNING)	9
4.1.Eşleştirme Projelerinin AB Adaylık Sürecindeki Yeri ve Aday Ülke Olarak Türkiye Açısından Önemi	11
4.2. AB’ye Aday Ülkelerde Uygulanan Eşleştirme Proje Örnekleri.....	17
Üçüncü Bölüm	21
5. TÜRKİYEDE POLİSİN İFADE ALMA YETKİSİ VE GÜNCEL SORUNLAR	21
5.1. Polisin İfade Alma Yetkisi	22
5.2. Başarılı bir ifade almanın esasları	26
5.3. İfade Almada İzlenmesi Gereken Usul	26
5.4. Kolluk Kuvvetlerince İfade Almada Karşılaşılan Güçlükler; Öneriler ve Değerlendirmeler.....	29
5.5. Jandarma ve Kolluk Görevleri	32
6. AB EŞLEŞTİRME PROJESİ “TÜRK ULUSAL POLİSİNİN İFADE ALMA TEKNİKLERİNİN VE İFADE ALMA ODALARININ İYİLEŞTİRİLMESİ PROJESİ”	34
6.1. Hedefler	36
6.2. Strateji	37
6.3. AB Eşleştirme Projesi “Türk Ulusal Polisinin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesinin” 18 aylık uygulama planı	39
6.3.1. Açılış Konferansı.....	39
6.3.2. Projenin Tüm Bileşenleri İçin Değerlendirme Araçlarının Dizaynı	39
6.3.3. Belirli Bir Proje Bileşeninin Tüm Meseleleri Üzerinde Araştırma Yapmak	40
6.3.4. İfade Alma Metotları, Polis, Savcılar, Mahkemeler, Avukatlar ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İşbirliği Üzerinde İzleme-Gözleme ve Mülakat	40
6.3.5. Önceki Aktivitelerin Sonuçlarının Derlenmesi Projenin Değerlendirilmesi, Gelecekteki Önlem ve Hareket Planının Detaylandırılması.....	40
6.3.6. Son Konferans	41
6.3.7. Workshop Demokratik Toplumda Polislik- Kurumsal ve Önemli Yönler.....	41

6.3.8. İspanya'ya Çalışma Ziyareti.....	42
6.3.9. İfade Alma Metotları ve İfade Alma Odalarına İlişkin Standartların ve Ana hatların Tanımlanması	42
6.3.10. İfade Alma Odalarının Değerlendirilmesi	42
6.3.11. Eğitim İhtiyaçlarının Tanımlanması	43
6.3.12. Avusturya ve Almanya'ya Değişim Ziyaretleri: Eğitim Modelleri	43
6.3.13. Eğitim Müfredatının Detaylandırılması Workshop'ı	44
6.3.14. Eğitimcilerin Eğitim Seviyeleri	44
6.3.15. Pilot Eğitim Seminerleri	44
6.3.16. Birleşik Çalışma Gurubunun Kurulması ve İhtiyaçların Tanımlanması	45
6.3.17. Üye Ülkeler İçinde İşbirliği Modellerinin Karşılaştırmalı Analizi Konulu Workshop	45
6.3.18. İtalya ya Çalışma Ziyareti: Kanun Uygulama Otoriteleri Arasında İşbirliği	45
6.3.19. İşbirliğinin Geliştirilmesinin Değerlendirilmesi	46
6.3.20. Bölgesel Bilgilendirme Seminerleri	46
7. PROJENİN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ.....	47
8. TÜRK CEZA YARGILAMASINDA CEZA YARGILAMASI ÖNLEMLERİ, YARGIÇ GÜVENCESİ, GECİKMEZLİK VE GÖRÜNÜŞTE HAKLILIK.....	54
8.1. Ceza yargılaması önlemleri	54
8.2. Yargıç güvencesi	55
8.3. Gecikemezlik ve görünüşte haklılık	55
9. EŞLEŞTİRME PROJESİ SIRASINDA VE SONRASINDA YAPILAN YASAL DEĞİŞİKLİKLER	56
9.1. 01.06.2005 Tarihli Yeni Yakalama-Gözaltı-İfade Alma Yönetmeliği ve Getirdiği AB Standartları.....	56
9.2. Yakalanan Kişiye Hakları Bildirilmesi	57
9.3. Sağlık Kontrolü	58
9.4. Güvenlik Araması	59
9.5. Gözaltı	59
9.6. Salıverme.....	59
9.7. Çocuklarla İlgili Hükümler	60
9.8. Avukatla Görüşme.....	60
9.9. İfade Alma	61
9.10. Nezarethaneler (Gözaltı odaları)	61
9.11. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu	62
9.12. Yeni Terörle Mücadele Kanununun İrdelenmesi	62
9.13. 02.06.2007 Tarihli Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ve İfade Alma-Gözaltı Yönetmeliği	65
9.14. Polise Verilen Yetkiler İşkenceyi ve Ölümleri Arttırıyor	75
SONUÇ	77
EKLER.....	81
1. Polis vazife ve salâhiyet kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun.....	82
2. Terörle mücadele kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı.....	87
KAYNAKÇA	98

AVRUPA BİRLİĞİNDE KURUMSALLAŞMA VE UYUMLAŞTIRMA ARACI OLARAK EŞLEŞTİRME PROJELERİ (Twinning Projects) TÜRKİYE ÖRNEĞİ: İFADE ALMA TEKNİKLERİNİN VE ODALARININ GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

GİRİŞ

Bu çalışmamda Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde kurumsallaşmak ve Topluluk müktesebatının uygulanmasını desteklemek için temel bir tam üyelik öncesi yardım aracı olarak Eşleştirme Projelerinin (Twinning Projects; twinning kelime olarak ikizleştirme manasına gelir) niteliği, yapısı ve etkileri irdelenecektir. Örnek olarak, Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü, Avusturya Ludwig Boltzmann İnsan Hakları Enstitüsü ve Alman Uluslararası Hukuk İşbirliği Vakfı tarafından yürütülen ve Türkiye’de halen uygulanmakta olan çok sayıda Eşleştirme Projelerinden birisi olan “Türkiye’de Polisin İfade Alma Tekniklerini ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” nin amaçları, yapısı, nasıl uygulandığı, kısa ve uzun vadede etkileri ele alınacaktır.

Çalışmamın amacı Eşleştirme Projelerinin kaynağı, yapısı, özelliklerini, kısa ve uzun vadede etkilerini irdelemektir. Bu çerçevede örnek olarak Türkiye’de yürütülen ve Türk ulusal polisinin ifade alma teknikleri ve ifade alma odalarındaki şeffaflığı ve anlaşılabilirliği güven altına almak amacıyla, insan haklarına, hukuk devletine ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesince geliştirilen standartlara uygun Standartlar ve Tüzükler geliştirilip uygulamaya geçirmeyi amaçlayan bu Eşleştirme Projesini özel olarak ele alıp bu projenin AB’ ne tam üyelik için aday olan ülkemizde nasıl uygulandığını açıklayacağım.

Türkiye, son yıllarda hukuk mevzuatını hızla değiştirmektedir. Her yeni kanun, adaleti sağlamak ile hak ve özgürlükleri genişletmenin aracı olmalıdır. Bu değişim genel olarak olumlu olmakla birlikte özellikle yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Basın Kanunu, Yeni Terörle Mücadele Yasası ve son olarak da 02 06 2007 tarihli Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ve İfade Alma-Gözaltı Yönetmeliğin de yer alan bazı maddelerin hak ve özgürlükler bakımından olumsuz sonuçlar doğurabileceği tartışılmaktadır.

Çalışmamda Avrupa Birliği hakkında kısaca bilgiler verildikten sonra, AB Eşleştirme Projelerinin tanımı, kapsamı ve niteliği ele alınıp Avrupa Birliğine tam üyelik ve uyumlaştırma sürecinde ne kadar etkili ve faydalı olduğu incelenecektir. Bu bağlamda Türkiye’de uygulanan örneklerden biri olan tez konum Eşleştirme Projesini özel olarak ele alıp bu projenin AB’ ne tam üyelik için aday olan ülkemizde nasıl uygulandığını, hukuk devleti ve demokratikleşme sürecine nasıl bir katkı sağlayabileceğini açıklayacağım. Bu

arada 01 06 2005 tarihli Yeni Yakalama-Gözaltı-İfade Alma Yönetmeliği ve Getirdiği AB Standartları, Yeni Terörle Mücadele Yasası ve son olarak da 02 06 2007 tarihli Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ve İfade Alma-Gözaltı Yönetmeliği ele alınıp araştırma konum olan Eşleştirme Projesi ışığında değerlendireceğim. Bu üç nokta araştırmamın temel problemleri olarak ele alınacaktır

Çok yeni bir alan olmasından dolayı Twinning (Eşleştirme) Projelerinin Türkiye'deki uzun süreçteki etki ve katkıları irdelenmeyecektir. Bu alanın yeniliğinden dolayı Eşleştirme Projelerinin uzun süreli etkilerini Türkiye'de henüz bilimsel olarak değerlendirilmeye değer yeterince bilimsel veri ve sonuç oluşmamıştır. Bu faktör de çalışmamı yaparken beni sınırlayan etkenlerden birisini teşkil etmiştir. Aynı zamanda araştırma konum olan projede ücretli olarak çalışmamdan dolayı kanımca böyle bir araştırma için en uygun veri toplama yöntemleri yukarıda bahsettiğim yöntemlerdir ve ayrıca benim açımdan kolayca ulaşılabilir analiz edilebilir ve bilimsel nitelikteki verilerdir. Fakat alanın yeni olmasından dolayı yeterince yazılı kaynağın olmayışı araştırmamı sınırlamış ve beni zorlayan faktörlerden birisi olarak karşıma çıkmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yayınlanmış ve yayınlanmamış veri ve kaynaklardan yararlanılacaktır. Bu arada tez konum Eşleştirme Projesi çerçevesinde AB ve Türk uzmanları tarafından hazırlanan çeşitli raporlar, tavsiyeler ve burada belirtilen verileri kullanma, AB üzerine yazılmış eserlerin literatür araştırılması, makale, gazete haber, yorum, proje görevlileri ile direkt mülakat ve internette çeşitli web sitelerden yararlanılacaktır.

Birinci Bölüm

1. AVRUPA BİRLİĞİNİN KURULUŞU VE GENİŞLEME SÜRECİ

Avrupa Birliği, sürekli bir evrim sürecinde olan canlı bir organizmadır. 1950’de altı kurucu üye ile yola çıkan, 1995’te üye sayısı 15’e ulaşan Birlik, yeni bin yılın başında üye sayısını neredeyse iki katına çıkarttı. Son genişleme dalgası ile beraber AB yurttaşları, Baltık’tan Karadeniz’e, Lefkoşa’dan Narvik’e kadar uzanan bir alanda yaşayabilecek, dolaşabilecek ve çalışabileceklerdir. İşletmeler, dünyanın en büyük sınırsız pazarında standart prosedürler temelinde faaliyet gösterebileceklerdir. Bugün okul çağındaki çocuklar yetişkin olduklarında, yirmiden çok dil, benzersiz bir kültürler karışımı ve 500 milyondan çok insanı kucaklayan bir dayanışma duygusu ile otuz veya daha fazla ülkeden oluşan bir Avrupa Birliği içinde yaşayabilirler.

Avrupa Birliği’nin kuruluşu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun (AKÇT) kurulmasına ilişkin Paris Anlaşması (1951) ile Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun (AET) ve EURATOM’un kurulmasına ilişkin Roma Anlaşması’nın (1957) imzalanarak altı kurucu üyenin biraraya gelmesiyle gerçekleşti.¹ Kurucu altı ülke olan Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda’dan sonra 27 üyeye çıkan AB, şimdiye kadar altı ayrı genişleme yaşadı (1973, 1981, 1986 1995, 2004 ve son olarak Ocak 1 2007 yıllarında). İlk genişleme dalgası İngiltere, İrlanda ve Danimarka’nın katılımıyla 1973 yılında gerçekleşti. Daha sonra, 1981’de Yunanistan, 1986 yılında İspanya ve Portekiz, 1995’te ise Avusturya, İsveç ve Finlandiya AB’ye üye oldular. Mayıs 2004 te kuzeyde Estonya’dan başlayıp Güney Kıbrısı içine alan ve en son 1 Ocak 2007 de Bulgaristan ve Romanya’yı da üyeliğine toplam üye ülke sayısını 27’ e çıkaran son iki genişleme halkası AB genişleme sürecinde kesinlikle en iddialı oladı.

Genişleme, 21. yüzyıla başlarken Avrupa Birliği için en önemli fırsatlardan biri olarak değerlendirilirken Avrupa Birliğinin her genişlemesi, aynı zamanda bir takım sorunları da ortaya çıkartmıştır. Özellikle ortak politikalar ve karar alma süreci konularında zaman zaman çok ciddi sorunlar olmuştur. Bu nedenle, Roma Antlaşması da dahil olmak üzere bazı hukuki belgelerin ve ortak politikaların genişleyen Topluluğun ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi sorunu gündeme gelmiştir.²

Avrupa Birliği, esasen, bir tür değer paylaşım sistemidir ve bu özelliğinden dolayı katılımı öngördüğü kadar, ilgili alanlardan egemenlik paylaşımını da gerektirmektedir.

¹ Yusuf, Karakaş, **Avrupa Birliği’nde Siyasal Entegrasyon**, Ankara, Siyasal Kitabevi, birinci baskı, 2002, s. 50.

² Cihan Dura, Hayriye Hayriye, **Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye**, Ankara, Nobel Yayın, ikinci baskı, 2003, s. 205.

Avrupa Birliğini siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlu bir entegrasyon süreci olarak görmek gerekiyor.³ AB'nin başarısı ve üzerine kurulmuş olduğu değerler, çok çeşitli ekonomik ve politik koşulları olan ülkelerden, birbirini izleyen dalgalar halinde yeni üyeler çekmiştir. Bu ülkelerin AB ile bütünleşmesi, hem var olan üye devletler için, hem de yeni üye devletler için, her defasında AB'nin niteliğini derinleştirmiştir. AB ise tarihi görevini, kıtanın bütünleşmesini barışçıl yollarla daha da ileriye götürmek, yeni üyelerle birlikte istikrar ve refah bölgesinin sınırlarını genişletmek şeklinde ifade ediyor. Bu çerçevede Avrupa Konseyi, Haziran 1993'teki Kopenhag Zirvesi'nde, "arzu eden Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Birlik üyesi olabileceklerini" açıkladı. Konsey, Aralık 1997'de Lüksemburg'da, genişlemeyi mümkün kılacak süreci başlattı. Katılım müzakerelerini yürütmekte olan Bulgaristan ve Romanya'nın Ocak 1 2007 de AB üyesi olurken, Türkiye ve Hırvatistan halen aday ülke konumunda bulunuyorlar.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 49. maddesine göre, hürriyet, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerini gözeterek herhangi bir Avrupa devleti, Birlik üyesi olmak için başvurabilir.⁴

Birbirini izleyen her genişleme, Avrupa yurttaşlarına faydalar getirmiş, Avrupalı işletmeler için yeni fırsatlar sağlamış, tüketicilerin ve çevrenin korunmasından politik haklar ve kamu hizmetlerine kadar uzanan alanlarda, Avrupa normlarının daha geniş ölçekte kabul edilmesine yol açmıştır. Organik büyüme, bir bütün olarak Avrupa'yı zenginleştirmiştir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ PROJELERİ, MALİ VE TEKNİK YARDIMLARI

Avrupa Birliğinin Türkiye'ye sağladığı mali yardımlara ilişkin olarak toplumun çeşitli kesimlerinde bu mali yardımların, daha doğrusu hibelerin, miktarlarına, kullanılış prosedürlerine ve uygulanışlarına yönelik önemli bir bilgi ihtiyacı olduğu gözlenmektedir.

Hatta yaygın bir kanı, bu hibelerin Türkiye tarafından kullanılmadığından Avrupa Birliği bütçesine geri döndüğü şeklindedir.

Ayrıca bazen, Topluluk Programları veya Avrupa Yatırım Bankası kredileri gibi imkanların mali yardımlarla karıştırıldığı görüldüğünden, bu hususu da öncelikle aydınlığa kavuşturmak uygun olacaktır: AB Mali Yardımları Avrupa Komisyonu tarafından, diğer aday ülkeler için olduğu gibi, her yıl Türkiye'ye de tahsis edilen hibe nitelikli yardımlardır.

³ İbrahim S, Canbolat, Avrupa Birliği ve Türkiye; İdris Bal (der), **21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ankara, AGAM, 2006, s. 214.

⁴Kamuran, Reçber, **Avrupa Birliği Mevzuatı**; Bursa, Ezgi Kitapevi, 2003, s.41.

Öte yandan, sözkonusu yardımlar doğrudan nakdi bir yardım niteliğinde olmayıp, Avrupa Komisyonu ve Türkiye'nin birlikte seçtikleri proje ve programlara mali destek sağlamak için kullanılmaktadır.

AB tarafından sağlanan hibe nitelikli mali yardımların hangi projelerin finansmanında kullanılabileceğine karar verilmesi, programlama adı verilen ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinin koordinasyonunda hemen hemen tüm kamu kurum ve kuruluşlarımızın katıldığı önemli, uzun ve yoğun çaba gerektiren bir süreçtir. Hatta bu sürecin bir çeşit müzakere niteliği taşıdığını düşünmek de mümkündür.

Proje seçimindeki en önemli kriter mali yardımların “*AB üyeliğine yönelik uyum esasları doğrultusunda*” kullanılabilecek olmasıdır. Bu nedenle programlama süreci, Katılım Ortaklığı Belgesi, İlerleme Raporu, Ulusal Program ve Ön Ulusal Kalkınma Planında ifade edilen öncelik alanları çerçevesine giren proje fikirlerinin tesbit edilmesi ve bunların belirli bir formatta geliştirilmesi çalışmalarını kapsamaktadır.

Halihazırda, 1996 – 2001 Meda Çerçeve Anlaşması ve 2002, 2003, 2004,2005 katılım öncesi mali yardım programları kapsamında, AB uyum sürecinde öncelikle ele alınması gereken çeşitli sektörlerde olmak üzere 152 adet proje yürütülmektedir ya da uygulama aşamasının başlaması beklenmektedir. Sözkonusu projelerin toplam bütçe büyüklüğü 1.5 milyar Euro'nun üzerindedir.⁵

⁵AB Genel Sekreterliği, <http://www.abgs.gov.tr/>, 2007.

İkinci Bölüm

3. EŞLEŞTİRME PROJELERİNİN (TWINNING PROJECTS) TARİHSEL GELİŞİMİ

3.1. AB-TÜRKİYE MALİ İŞBİRLİĞİ

3.1.a. Adaylık Öncesindeki Destekler

Ankara Anlaşması ve Mali Protokoller: 1964 - 1995

Türkiye ve AB arasında zaman zaman yaşanan siyasi dalgalanmalardan bağımsız olarak Avrupa Birliği Türkiye'ye ya AB bütçesi ya da Birliğin uzun vadeli finansman sağlayan kuruluşu olan Avrupa Yatırım Bankası'nın (AYB) kredileri vasıtasıyla mali destek sağlamıştır ve sağlamaya devam etmektedir.

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki mali işbirliği, 1963 yılında tarafların üzerinde anlaşmaya vardığı bir ortaklık rejimini içeren Ankara Anlaşması'nın sonuçlandırılmasına kadar uzanmaktadır. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesini teşvik etmek amacıyla 1964'ten 1981'e kadar üç ayrı Mali Protokol imzalanmıştır. Türkiye bu dönemde toplam olarak 752 milyon euro değerindeki mali yardımdan yararlanmıştır. Bunun 115 milyon eurosu AYB kredilerinden, 637 milyon eurosu düşük faizli Topluluk kredilerinden oluşmaktadır.

3.1.b. Adaylık Sonrasındaki (Katılım Öncesi) Destekler

1999 yılında AB - Türkiye ilişkilerindeki en önemli olay, Türkiye'nin Aralık 1999'da Helsinki'de gerçekleştirilen AB Zirvesi'nde resmen 'aday ülke' olarak kabul edilmesi oldu. Diğer aday ülkelere uygulanan kriterler, bu tarihten itibaren Türkiye için de geçerli hale geldi. Bu çerçevede Türkiye'nin adaylık sürecinde reformların desteklenmesi için bir katılım öncesi stratejiden yararlanmasına karar verildi. Söz konusu katılım öncesi stratejisi 2001 yılında hazırlandı.

1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığının onaylanmasının ardından, Türkiye'ye dönük mali yardımlar, katılım öncesi çerçeveye alındı. Buna göre, Türkiye'ye adaylık sürecindeki yasal ve kurumsal düzenlemeleri yapabilmesi için yıllık 177 milyon Euro verilmesi öngörüldü. Türkiye'ye yapılacak mali yardımla ilgili olarak 2001 yılı sonunda bir çerçeve yönetmelik kabul etti. Buna göre, Türkiye'ye yapılacak mali yardımlar her yıl tek bir bütçe kalemi altında toplandı.

AB'nin çeşitli bütçe kalemlerinden Türkiye'ye gelen ve 2001 yılının sonundan bu yana, aynen Birliğe aday diğer ülkeler için olduğu gibi tek bir bütçe kaleminde toplanan bu

yardıma bütçesine “Katılım Öncesi Yardım” deniyor ve AB ile Türkiye arasındaki mali ve teknik işbirliği, büyük ölçüde bu yardım kanalına dayanıyor.

Mali yardım, tamamıyla, katılım stratejisini desteklemeye yönelik. Avrupa Komisyonu, diğer adaylar için yaptığı gibi, Türkiye için de Katılım Ortaklığı Belgeleri hazırlıyor. Bu belgeler, tüm üye ülkelerin onayıyla kabul ediliyor. Türkiye için ilki 2001 yılında hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nin ikincisi, 2003 yılının Mart ayında yayımlandı. Bu belgeler:

- Aday ülkelerin ilerleme sağlaması gereken alanlarla ilgili önceliklerin bir değerlendirmesini sunuyor;
- Söz konusu katılım hazırlıklarının, hangi mali yardım programlarıyla destekleneceğini belirtiyor;
- Her aday ülke için tüm AB yardımlarının tek bir çerçevede toplanmasını sağlıyor;
- Aday ülkelerin, özellikle demokrasi, makroekonomik istikrar, endüstriyel yapılanma, nükleer güvenlik ve AB müktesebatının benimsenmesi ile ilgili kesin kararlılıklarını ortaya koyan bölümler içeriyor.

Aday ülke tarafından hazırlanan Müktesebatın Benimsenmesine İlişkin Ulusal Program da, Katılım Ortaklığı Belgesi'ni tamamlayıcı bir nitelik taşıyor. Katılım Ortaklığı Belgeleri, Ulusal Programlar ve İlerleme Raporları, katılım müzakerelerinin sonuçlarıyla birlikte her aday ülkede desteklenmesi gereken önceliklerin ortaya çıkmasına yol açıyor.

3.1.c. Program ve Projelerin Yönetimi

AB'ne aday ya da katılmakta olan ülkelerdeki yardım programları, Merkezi Olmayan Yönetim Sistemi'ne göre yönetilmektedir. Merkezi Olmayan Yönetim Sistemi, proje yönetiminin (sözgelimi ihale, sözleşme ve ödemelerle ilgili işlemlerin), Avrupa Komisyonu denetiminde, ilgili ülkelerdeki yetkililere devredilmesini öngörüyor. 2001 yılında, Türkiye'de de Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi'nin kurulması kararından sonra, gerekli yapıların (Ulusal Yardım Koordinatörü, Merkezi Finansman ve Sözleşme (İhale) Birimi, Ulusal Fon) oluşturulmasıyla bu sisteme geçildi. Avrupa Komisyonu, sözleşme yapma yetkisini, 2003'ün Ekim ayında Türkiye hükümetine devretti ve bu sistem şu anda işler durumda.

3.1.d. AB Mali Yardımları Türkiye'de Daha Çok Hangi Alanlarda Kullanılıyor?

AB mali yardımları, müktesebatın uygulanması amacıyla AB tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi dikkate alınarak, Türkiye tarafından hazırlanan Ulusal Program'daki önceliklere göre planlanıyor. Siyasi ve ekonomik kriterlerle, üyelikten kaynaklanan yükümlülükleri üstlenebilme yeteneği olarak ifade edilen Kopenhag kriterlerini detaylı olarak

kapsayan Ulusal Program, ekonomiden, sağlık ve tarıma kadar çok geniş bir alanı kapsıyor. Bu çerçevede, AB mali yardımları, topluluğun tüm kesimlerini ilgilendiriyor. Buna göre mali yardım programı, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde ifade edilen öncelikler çerçevesinde, Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik çabalarına destek veriyor. Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program belli dönemlerde gözden geçiriliyor. Avrupa Komisyonu, Türkiye için gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ni 2003 yılının Mart ayında yayımladı. 2003 yılında, Türkiye de Ulusal Programı yeniledi.

Şu anda, katılım öncesi yardım programı, kurumsal yapılanma ve yatırıma destek olarak iki temel alanda yoğunlaşıyor:

Kurumsal Yapılanma, Türkiye'nin müktesebatı uygulanmasına yönelik faaliyetlerine destek veriyor; aynı zamanda, ekonomik ve sosyal uyum gibi alanlarda AB politikalarına uyumlu hale gelmesini destekliyor. Bu alandaki mali destek, merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde kamu kurumlarının kullanımına açıktır. Kurumsal yapılanma desteği genel olarak üye ülkelerde **Eşleştirme Projeleri** aracılığıyla uygulanıyor. Sendikalar, ticaret odaları, vb. katılıma hazırlık ve müktesebatın uygulanmasında önemli rol oynayan kurumlara da bu çerçevede destek veriliyor. Demokratik uygulamaların daha fazla geliştirilmesi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, kadın-erkek eşitliği ve azınlıkların korunmasına katkıda bulunmak için Sivil Toplum Kuruluşları'nın faaliyetleri de destekleniyor.⁶

Yatırımlar başlığı altında iki alanda destek veriliyor. Bunlardan ilki, müktesebata uyum çerçevesinde, düzenleyici altyapının kurulması ve güçlendirilmesi için yapılan yatırımlar. Düzenleyici altyapıya yönelik yatırım, ancak kesin bir hükümet stratejisinin varlığı sözkonusu ise yapılıyor. İkinci kısım ise, ekonomik ve sosyal uyuma yönelik yatırımlara ayrılıyor. Burada, Türkiye'deki bölgeler arasındaki eşitsizlikler ve Türkiye'nin ulusal geliri ile AB ortalaması arasındaki farklılığın önemi de dikkate alınıyor. Ayrıca AB üyesi ve aday ülkelerle sınır ötesi işbirliğine destek veriliyor.

İzleyen yıllarda, AB programları aracılığıyla, bu alanlar desteklenmeye devam etti. 2003 yılında, toplam değeri 144 milyon Euro'yu bulan çok sayıda projeye destek verildi. 2004 yılındaki projeler için toplamı 250 milyon Euro'yu aşan fon ayrıldı. Mart 2003'te yayımlanan gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'nin 2005-2006 yılları arasında Türkiye için öngördüğü bütçeler ise şöyle:

2005 300 milyon Euro

⁶AB Eşleştirme Projesi, **Türk Ulusal Polisinin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi**'nin Kontratı, 2004-2006: Ludwig Boltzman **İnsan Hakları Enstitüsü**, Viyana, Avusturya; **Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü**, Ankara.

2006 500 milyon Euro

Önümüzdeki yıllarda, katılım öncesi yardım bütçesiyle, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum çabası desteklenmeye devam edecek. Siyasi kriterler, Türk yasalarının AB müktesabatına uyumuyla ilgili yatırımlar ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi öncelikli alanlar olacak. Türkiye'nin ekonomik kriterleri yerine getirme çabasına da destek verilecek. Ayrılan fonlarla, Türkiye ve komşuları arasındaki sınır ötesi işbirliği girişimleri teşvik edilecek.

Avrupa Komisyonunun diğer aday ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de bağımsız değerlendirme sürecine tabi tuttuğu, AB mali yardımlarının kullanımına ilişkin olarak Türkiye’nin son üç yıldır yapılan değerlendirmelerde „yeterli“ bulunduğu hususu da, Türkiye’nin AB mali yardımlarından yararlanma kapasitesinin son yıllarda çok arttığını gösteren önemli bir gelişmedir. Proje sahibi kurumlarımızın kendi projelerinin izlenmesine yönelik olarak yılda iki kez hazırladıkları izleme raporları değerlendirme sürecine katkıda bulunmaktadır. Değerlendirme süreci ise; ilgi (relevance), etki (impact), verimlilik (efficiency), proje sonuçlarının etkili olması (effectiveness) ve sürdürülebilirlik (sustainability) olarak tanımlanan beş gösterge aracılığı ile projelere ve projelerin içinde buldukları sektörlere başarı notlarının verildiği bir süreçtir.⁷

4. EŞLEŞTİRME MEKANİZMASI (TWINNING)

Araştırmamın bu aşamasında tezimin ve araştırmamın esas konusunu teşkil eden Eşleştirme Projelerinin (mekanizmasının) yapısını, işleyişini, Eşleştirme Projelerinin Avrupa Birliği’ne adaylık sürecindeki yeri ve aday ülke olarak Türkiye açısından önemi, AB’ye Aday Ülkelerde Uygulanan Eşleştirme Proje Örnekleri ve en son olarak da Türkiye örneği olan “Türk Ulusal Polisinin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi” ele alınarak elde edilen kaynaklar çerçevesinde incelenip tartışılacaktır.

Avrupa Birliği, entegrasyon sürecinin yalnızca mevzuat uyumunu içermediği, gerekli kurumsal yapılanmanın sağlanması, insan kaynakları ve işletme becerilerinin geliştirilmesiyle sözkonusu mevzuatın etkin olarak uygulanmasının sağlanmasını da içerdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda kamu görevlileri ve personeli ile özel sektörde faaliyet gösteren benzer aktörlerin eğitimden geçirilmesi gerekmekte ve Phare kaynaklarının %30’u, özellikle eşleştirme mekanizması (Twinning) yoluyla, bu ihtiyaçların giderilmesi yönünde kullanılmaktadır.

⁷AB Genel Sekreterliği, <http://www.abgs.gov.tr/>, 2007

Eşleştirme mekanizması aday ülkelerde Topluluk müktesebatının üye ülkelerle aynı standartlarda uygulanmasını sağlamaya yönelik olarak “Kurum İnşasının” temel unsuru olmuştur. Eşleştirme mekanizması aday ülkelerdeki kamu yönetimlerinin ve yarı kamusal örgütlerin üye ülkelerdeki muadilleriyle birlikte çalışarak, Topluluk müktesebatının belirli bir kısmının uyarlanması, çıkarılması ve yürütülmesine ilişkin proje geliştirilmesine imkan tanır. Ancak bu mekanizma kısa vadeli problem çözümüne yönelik olmayıp, aday ülkelerde, uzun vadede teknik ve idari know-how aktarımı yoluyla, değişimi sağlamayı amaçlamaktadır. Her eşleştirme projesinin aday ülkenin ilgili bakanlığında full-time çalışmak üzere projenin tamamlanmasına kadar en az 12 ay süreyle görevlendirilecek ve üye devletlerden birinde bakanlıklar, yerel organlar, kamu kurumları ve meslek kuruluşlarında deneyimli en az bir “Katılım Öncesi Danışmanı-Pre-accession Advisor (veya sonradan adı değiştirilerek Yerleşik Eşleştirme Danışmanı-Resident Twinning Advisor) bulunmaktadır. Uygulamada her projeye, başından sonuna kadar dâhil olacak bir uzmanın yanında, diğer üye ülkelerden gelen bir veya daha fazla tamamlayıcı göreve sahip kısa dönemde görevlendirilen uzmanların da katılmasıyla, aday ülkelere sunulacak ulusal uygulama örneklerinin olabildiğince çeşitlilik arz etmesi sağlanmaktadır.⁸

Eşleştirme mekanizmasının gerekli uzmanlığın seferber edilmesinde yetersiz kalması durumunda, Topluluğun “Teknik Yardım Bilgi Değişim Bürosu-TAİEX” aracılığıyla müktesebata ilişkin teknik tavsiyelerde bulunulması veya merkezi–yerel düzeyde kamu idarelerinin eğitimine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi mümkündür.

TAİEX (The Technical Assistance Information Exchange Office) 1995 yılında, “**MDAÜ’nin Birlik İç Pazarı’na Entegrasyona Hazırlanmalarına ilişkin Beyaz Kitap**” başlıklı belgeyi yayımlayarak çalışmalarına başlamıştır. Çalışmalarını Aday MDAÜ’deki AB müktesebatına uyum çalışmaları oluşturmaktadır. 1997 yılında sözkonusu ülkeler için yeni bir teknik work-shop programı hazırlanmıştır. Sözkonusu kuruluşun çalışmaları aşağıda özetlenmektedir:

- Aday ülkelerin pre-accession strategy çerçevesinde başlattıkları ve/veya başlatacakları mevzuat uyum çalışmalarına her yönüyle destek verilmektedir.
- Çalışmalar, gelen başvuru ve talepler çerçevesinde yönlendirilmektedir.
- Bünyesinde 60 civarında personel çalıştırmakta, bununla beraber, gelen talepler doğrultusunda Komisyon’un ilgili servislerindeki uzmanlardan destek alınmaktadır.

⁸AB Eşleştirme Projesi Kontratı, 2004- 2006

- Maddi destek sağlamaktan ziyade, teknik ve mevzuat uyum çalışmaları kapsamında teknik yardım sağlanmakta ve bir anlamda ilgili ülke uzman-bürokratlarının katılma öncesindeki eğitimi sağlanmaktadır.
- Üye ülkelerin çözümleyemedikleri uyum sorunları için optimum çözümler üretilmeye çalışılmaktadır.
- Uyum çalışmaları kapsamında gerek AB uzmanları gerek aday ülke uzmanları “tercüme-terminolojik çalışma” gibi konularda eğitime tabi tutulmaktadır.
- Aday ülkelerde, çalışma grupları, workshop’lar, seminer ve konferanslar ile faaliyetler yaygınlaştırılmaktadır (Örnek: Baltık ülkelerinde düzenlenen "denizyolu taşımacılığında güvenlik" konulu seminer).
- Faaliyetlerinde PHARE ve kısıtlı da olsa AB bütçesi kaynaklarından yararlanmaktadır.

Eşleştirme aday ülkelerin AB yapısal fonlarına dahil edilmesine ilişkin projeleri de kapsamakta ve esasen 1998-1999 dönemine ait Phare Programı planlarında eşleştirme bakımından tarım, çevre, maliye ile adalet ve içişleri alanlarına öncelik verilmektedir. Bununla birlikte, ülke bazında ihtiyaca bağlı olarak diğer bazı alanların da projelendirilmesi mümkün olup, eşleştirme mekanizmasının ileride tedricen Topluluk müktesebatının tamamını kapsayacak şekilde genişletilmesi öngörülmektedir.

Diğer taraftan, eşleştirme mekanizması üye ülkeler ile aday ülkelerde kurulan “Kurum İnşası İçin Ulusal Temas Noktaları” (National Contact Points-NCPs) ağı ile desteklenmektedir. Aday ülkelerde bulunan NCPs, Komisyon’a ülkelerinde hasıl olan eşleştirme ihtiyaçları ve ülkeleri tarafından eşleştirme çalışmaları kapsamında yürütülen çalışmalara ilişkin bilgi vermek ve ihtiyaçların karşılanmasında gerekli olacak kaynaklara yönelik tesbitlerde bulunmakla yükümlüken, üye ülkelerdeki NCPs aday ülkelerde doğan eşleştirme projesi taleplerini koordine etme görevini üstlenmektedir.⁹

4.1. EŞLEŞTİRME PROJELERİNİN AVRUPA BİRLİĞİNE ADAYLIK SÜRECİNDEKİ YERİ VE ADAY ÜLKE OLARAK TÜRKİYE AÇISINDAN ÖNEMİ

Aday ülkelerin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri, müktesebatı uygulamak için gereken idari ve adli kapasitelerini güçlendirme ihtiyacıdır. 1998’den bu yana, Avrupa Komisyonu kurumlar ve idareler arası Eşleştirme (Twinning) mekanizması yoluyla bu ülkelere bu süreçte yardımcı olmak için önemli ölçüde insan kaynakları ve mali kaynak seferber etmeye başlamıştır.

⁹ <http://www.deltur.cec.eu.int/Default.asp>, 2007.

1998 yılının Mayıs ayında başlatılan eşleştirme (twinning), AB müktesebatının özel bir bölümünün uyarlanması, yürürlüğe konması ve uygulanmasına yönelik olarak aday ülkedeki idari ve yarı kurumsal örgütlerle üye ülkelerdeki muadillerini biraraya getirmektedir. Eşleştirme süresince AB'den ve aday ülkelere konunun uzmanları belirli bir süre için biraraya gelerek iki tarafın konuyla ilgili mevzuatını karşılaştırır ve uyum sağlanması gereken alanları belirlerler. Eşleştirme süresince AB'den uzmanlar aday ülkenin ilgili kamu kuruluşunda belli bir süre çalışır ve mevzuat uyumunun yapılmasında o ülke uzmanlarına yardımcı olur. Eşleştirme daha çok Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen önceliklerin yerine getirilmesini amaçlar.

Eşleştirme Projeleri kurumsallaşmak için temel bir tam üyelik öncesi yardım aracı olarak hayata geçirilmiştir. Eşleştirme Projeleri, Aday Ükelere Üye Devletlerle aynı standartlarda Avrupa Birliği Müktesebatını uygulamak üzere gerekli olan yapılar, insan kaynakları ve yönetim yetenekleriyle birlikte modern ve verimli yönetimler geliştirmelerinde yardımcı olmayı hedeflemektedir. Eşleştirme Projeleri yeni Üye Ülkeler ya da Aday Ülkelerdeki yönetimler ve yarı resmi organizasyonların Üye Devletlerindeki eş muhatablarıyla çalışmaları için bir çerçeve sağlamaktadır. Bu eş muhatablar ortaklaşa Avrupa Birliği Müktesebatının belirli bir kısmının uyarlanmasını, yürürlüğe sokulmasını ve uygulanmasını hedefleyen bir proje geliştirir ve uygulanmasını sağlarlar. Bir Eşleştirme Projesinin ana özelliği bunların genel işbirliğini artırmak değil, belirli ve garanti edilmiş sonuçlar ortaya koymak üzere yola çıkmasıdır. Taraflar, üyelik ortaklık sözleşmesinde ortaya konduğu şekilde Avrupa Birliği Müktesebatının öncelikli alanlarına ilişkin amaçları karşılamak üzere önceden ayrıntılı bir iş programı konusunda anlaşılır. Eşleştirme Projeleri uzun vadeli değişiklikler elde etmek üzere AB Müktesebatının uygulamasında pratik bilgisi olan AB uzmanlarının Aday Ükelere uzun süreli tahsis edilmesini içermektedir. Her bir Eşleştirme Projesi, projeyi uygulamak üzere yeni Üye Devlet ya da Aday Ülkede proje konusu bakanlıkta en az 12 ay tam gün çalışmak üzere, bir Üye Devletteki Devlet yönetiminden veya diğer onaylı bir kurumdan tayin edilen en azından bir Kalıcı Eşleştirme Proje Danışmanı ve projenin genel gidişatından sorumlu Kıdemli Proje Liderine sahiptir. Bunlara ise reform sürecini hedeflenen sonuçlara doğru götürmek üzere dikkatlice planlanmış ve zamanlanmış eğitim faaliyetleri, bilinçlendirme ziyaretleri, diğer uzmanlar, vs. destek verir.¹⁰

¹⁰ AB Eşleştirme Projesi Kontratı, 2004- 2006

1998-2002 yılları arasında, tarım, çevre, kamu maliyesi, adalet, içişleri ve yapısal fonların yönetimine hazırlık konularındaki projeler başta olmak üzere toplam 683 adet eşleştirme projesi, AB tarafından sağlanan fonlarla desteklendi. Başlangıçta eşleştirme, Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleriyle sınırlıydı. Ancak 2001 yılında Kıbrıs ve Malta da bu programa katılmaya başladı. Türkiye’de eşleştirme (twinning) ilk olarak 10 proje ile 2002 ulusal programında yer aldı ve toplam olarak eşleştirme kapsamında 2002 yılında 12 projeye destek verildi. 2003 programında da, 18 projenin sonuçlarına katkıda bulundu. 2004 yılında ise 22 proje onaylandı. Bu projeler adalet ve içişlerinden mali sektöre kadar çok geniş bir alanı kapsıyor. İçişleri Bakanlığı ile uyuşturucuyla mücadele, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu ile enerji piyasalarının serbestleştirilmesi, Tarım Bakanlığı ile bitki sağlığının korunması, Maliye Bakanlığı ile kara para aklama ile mücadele, Emniyet Genel Müdürlüğü ile ifade alma yöntemlerinin ve ifade alma odalarının iyileştirilmesi, Adalet ve İçişleri alanında sığınma ve göç stratejisi, Çevre ve Orman Bakanlığı ile doğal kaynakların iyileştirilmesi eşleştirmeye örnek olarak gösterilebilir.

Avrupa Komisyonu'nun, diğer teknik yardım ve projelerinden farklı olarak eşleştirme projelerinde bir ihale süreci yaşanmıyor. İhale süreci yerine seçim toplantıları yapılıyor. Bu toplantılara katılmak isteyen ilgili AB ülkelerinin kuruluşları tekliflerini Brüksel'e iletiyor. Prosedürlere uygun olan kurumlar, seçim toplantıları sırasında hangi konuyu karşılayabileceklerine inanıyorlarsa o konuda sunuşlarını yapıyorlar. Desteği alacak olan Türk kuruluşu, sunuş yapan ülkelerin çalışmalarını değerlendiriyor. Söz konusu Türk kuruluşu, içinden hangisini kendi idari yapısı ve beklentilerine uygun bulursa seçtiği teklifi Avrupa Komisyonu'na iletiyor. Daha sonra, seçilen teklif taraflara duyuruluyor. Seçilen AB ülkesi ile Türk makamının, 6 aylık süre içinde projenin nasıl yapılacağı, hangi aktiviteler, hangi insan kaynaklarının kullanılacağını gösteren Eşleştirme dokümanı hazırlamaları gerekiyor. Bu bakımdan eşleştirme projelerine verilen yardımı diğer yardımlardan ayıran en belirgin özellik, iki tarafın beraber yaptığı bir çalışma olması.

Bu çerçevede, Türkiye'ye sağlanmakta olan Katılım Öncesi Mali Yardım kapsamında, eşleştirme projelerine 2002 yılında 14 milyon Euro, 2003 yılında ise 23,9 milyon Euro mali destek sağlandı.¹¹

Türkiye’de 2002 yılında uygulanmasına başlanan eşleştirme (twinning) mekanizması, projelerde, projenin tümünü veya bir parçasını oluşturacak şekilde yer almıştır. AB mevzuatına uyumda kurumsal kapasitenin artırılmasını amaçlayan eşleştirme projelerinin

¹¹<http://www.deltur.cec.eu.int/Default.asp>, 2007.

yürütülmesinde Avrupa Birliği Genel Sekreterliği “Ulusal İrtibat Noktası görevini yürütmektedir.

Eşleştirme mekanizması, aday ülkelerin uyum sağladıkları AB mevzuatının hayata geçirilmesi sürecinde gerekli kurumsal yapılanmanın (“institution building”) gerçekleştirilebilmesi için, üye ülkelerin kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan uzmanların bizzat aday ülkeye gelerek ilgili kurumda müktesebatın uygulanmasına yönelik kurumsal yapılanmaya ilişkin bir proje üzerinde çalışması üzerine kuruludur. Eşleştirme sistemi, esasen AB mali yardımı yoluyla finanse edilmekte (danışmanın, yabancı uzmanların ve projenin maliyeti); aday ülke ise ülke içindeki cari masrafları karşılamakla yükümlü bulunmaktadır.

Her yıl programlama sürecinde, Türkiye-AB Katılım Öncesi Mali İşbirliği çerçevesinde Türkiye’ye ayrılan mali yardımın ortalama %30’u projelerdeki kurumsal yapılanma (teknik yardım+eşleştirme) bileşenlerine ayrılmaktadır. Eşleştirme mekanizması kurumsal yapılanma bileşenin bir parçası olup, 2002, 2003 ve 2004 yılları mali işbirliği paketlerinde aşağıdaki miktar ve oranlarda yer almıştır.

- 2002 Yılı 13 adet Twinning bütçe toplamı: 15 .794.500 Euro
- 2002 Mali İşbirliği AB Katkısı: 126.000.000 Euro
- 2002 Twinning/Mali İşbirliği Oranı: % 12,5
- 2003 Yılı 17 adet Twinning bütçe toplamı: 26.790.000 Euro
- 2003 Mali İşbirliği AB katkısı: 144.000.000 Euro
- 2003 Twinning/Mali İşbirliği Oranı: 18,6%
- 2004 Yılı 25 adet Twinning (3 Twinning light) bütçe toplamı: 30.500.000 Euro
- 2004 Mali İşbirliği AB katkısı: 235.600.000 Euro
- 2004 Twinning/Mali İşbirliği Oranı: ¹²

Aday ülke tarafından seçilen eşleştirme konusunun, Ulusal Program öncelikleri arasında yer alıp almaması konusunda Komisyon tarafından yapılan inceleme sonrasında, üye ülke ile bundan yararlanacak aday ülke arasında tarafların karşılıklı yükümlülüklerini belirleyen bir kontrat (Twinning Contract) imzalanmakta ve bu aşamadan sonra mali yönetim, “Merkezi Finans ve İhale Birimi” tarafından üstlenilmektedir.

2005 Yılı Türkiye-AB Katılım Öncesi Mali İşbirliği kapsamında yer alan ve eşleştirme mekanizmasından yararlanması öngörülen 7 proje fişi bulunmaktadır. Söz konusu proje fişleri

¹² İstanbul Valiliği, **Dış İlişkiler ve AB Merkezi Koordinasyon Merkezi** ve <http://www.deltur.cec.eu.int/mali-ikili.html>, 2007.

23 Kasım 2005 tarihinde Komisyon tarafından üye ülkeler arasında dolaşıma çıkarılmıştır. Üye ülkelerin tekliflerini iletmeleri için nihai tarih 25 Ocak 2006 olarak belirlenmiştir.¹³

Kökeninde Fransızca bir tabir olan “Acquis Communautaire” yani “AB Müktesebatı” AB’nin gelişim sürecindeki ortak edinimleri anlamına gelmekte. Müktesebat içerisinde AB ülkelerini hukuken bağlayan hak ve zorunluluklar bulunuyor. Bunların arasında, AB’nin temel antlaşmalarının içeriği, Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası antlaşma metni ve devletler topluluğu tarafından imzalanan uluslararası antlaşmalar da bulunuyor. Müktesebat, AB’nin temel direklerinden biridir. “Edinimler” tüm aday ve üye olma yolundaki ülkeler için büyük bir öneme sahip: AB üyesi olmak isteyen her ülke, “Avrupa Birliği Müktesebatı”nı bütünüyle uygulamaya sokmakla yükümlü.

AB-Türkiye entegrasyon süreci ve karşılıklı politik manevralar devam ederken perde arkasında aslında iki tarafında yararına olacak müthiş başarılar elde ediliyor: Kamuoyunun dikkatinden uzakta, AB üyesi ülkeler Türkiye’ye Avrupa Birliği yolunda yıllardır destek veriyorlar. Buradaki sihirli kelime “Twinning” (Eşleştirme). Bürokrasideki adıyla “AB Yönetim Ortaklıkları”. Hangi isim altında olursa olsun tek bir hedef var: AB’ye girecek ve girmeye aday ülkelerin yönetimlerini ve kurumlarını AB’nin tüm kural ve hukuk düzenlemelerine, ya da diğer adıyla “AB Müktesebatı”na uygun hale getirmek.¹⁴ Avrupa Birliği ülkelerinin büyük coşkuyla üzerine gittikleri zorlu bir iş bu. Mayıs 1998’den bugüne yaşanan süreçte, 25 ülkede 1100’den fazla Eşleştirme Projesi hayata geçirildi. Bunların neredeyse yarısı özgürlük, güvenlik ve hukuk alanındayken diğer yarısı kamu finansmanı, tarım, balıkçılık, çevre ve sosyal güvenlik politikaları gibi konulardaydı. AB, bu yeniden yapılanmaya yaklaşık 1 milyar Euro yatırım yaptı. Ekim 2005 ten beri resmi olarak aday ülke statüsünde olan Türkiye’yle 2005 yılında 56 Eşleştirme Projesi yürütülüyordu.

Buradaki prosedür, daha önceki örneklerindeki gibi farklı değil: Bir hükümet – bu örnekte Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti – Avrupa Komisyonu’nun onayıyla tek tek Eşleştirme Projelerini hazırlıyor ve Avrupa çapında bu Eşleştirme Projeleri ilan ediyor. Projelerin hazırlanmasında, ülkelerdeki eksiklikleri herhangi bir şekilde makyajlamadan gösteren ilerleme raporları temel alınıyor. Üye ülkeler, bu ilanlara cevap verip, eşleşme ya da “Twin” (ikiz) kelimelerinin de ifade ettiği gibi salt bir alıcı satıcı ilişkisinin dışında projeleri ortaklık çerçevesinde yürütüyorlar. Bu ortaklıkta son karar daima alıcı ülkede olurken ortak ülke tavsiyeleri ve sınırlı sayıda da olsa o ülkeye gönderdiği uzmanlarla aday ülkeye destek

¹³İstanbul Valiliği, **Dış İlişkiler ve AB Merkezi Koordinasyon Merkezi**, Bölgesel Projeler: <http://www.deltur.cec.eu.int/mali-bolgesel.html>, 2007.

¹⁴**Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri Dergisi**, Türkiye Sayfaları, Federal Almanya Hükümeti Yayını, Almanya, s. 33, Haziran 2006.

veriyor. Türkiye örneğinde Almanya, ortalamanın üstünde bir sıklıkta ortak ülke konumuna geçti. Eşleştirme (Twinning) Projeleri olarak adlandırılan sürecin, Türkiye'ye AB standartlarını getirmesi hedefleniyor. AB ülkelerinin uzmanlarından oluşan kurul, başarının anahtarı ve şimdiye kadar çoğu standardın kaynağı da Almanya da uygulanan standartlar olmuştur.¹⁵

Gümrük Birliği, AB içerisinde nasıl işlediği sorusunun cevabını Eşleştirme ("Twinning") Projeleri sayesinde Türk yetkililer artık çok daha iyi biliyor. Herkes için daha temiz bir çevre konusunda çok sayıda Alman uzman, Türk meslektaşlarına yeni doğa koruma standartlarını oluşturmada destek veriyor. AB uzmanlarından Kroeck, "Türk partnerlerimiz sadece konularına hakimiyetleriyle değil, özellikle reformlara hazır olmalarıyla kendilerini gösterdiler" sözleriyle özetliyor Ankara günlerini. Elbette kültürel ve düşünce biçimindeki farklılıklar hissedildiğini, ancak bu farkların asla ciddi bir probleme dönüşmediğini de belirtiyor. Özel atıkların AB normlarına uygun bir şekilde nasıl bertaraf edileceği da ses izolasyonunun nasıl yeterli bir düzeye getirilebileceği konusundaki resmi katkı da Türkiye'ye Almanya'dan geldi. Veterinerlik hizmetlerindeki Alman uzmanlarla yapılan iki yıllık ortak çalışmanın sonunda Avrupa Birliği standartları şimdiden yakalanmış durumda. Öte yandan, Alman uzmanların kolluk kuvvetleriyle ilgili konularda özellikle tercih edildiği görülüyor: Kriminoloji alanında Almanya'nın cevaplandığı beş proje ilanından dördünde Eşleştirme ortağı olarak Almanya seçilmiş. Örneğin bu Eşleştirme Projelerinden Almanya ve Avusturya'nın ortak ülke olarak sorumlu olduğu bir projede Türk polislerinin sorgu yöntemleri denetleniyor ve daha iyi bir hale getiriliyor. Bu amaca yönelik olarak karşılaştırılanlar arasında, sorgu odalarına denetleme kameraları yerleştirilmesi, yakalanan kişilere haklarının sadece yazılı bir şekilde gösterilmesi yerine sesli bir şekilde okunmasının kural haline getirilmesi de bulunuyor. Tabiki bundan sonraki aşamada Eşleştirme Projelerinde karara varılan noktaların ne ölçüde ülke geneline yayılacağı ve uygulanacağı konusu Türk yetkililere kalan bir husustur. Ancak uygulanan projelerdeki ilerleme ve gerilemeler Türkiye hakkında her yıl yayınlanan AB İlerleme Raporunda ele alınıp desteklenecek veya eksiklikler eleştirilme konusu olacaktır.

Özellikle çevre konusunda Alman uzmanlar Türk hükümeti tarafından sıklıkla çağrılıyor; Berlin Teknik Üniversitesi'nden Harald Kehl gibi uzmanlar. Ekosistemoloji profesörü olan Kehl, Nisan 2004'ten Haziran 2006'ya kadar bir Eşleştirme Projesi olan Türkiye de Çevre Alanında Kapasite İnşası Projesinde (Capacity Building in the Field of

¹⁵A.g.e, 33-35

Environment for Turkey) çalıştı. Bu projenin amacı Türkiye'deki yetkilileri Avrupa Birliği çevre koruma standartlarını uygulayabilecek bir konuma getirmektir. Bu projede aslında içeriği itibarıyla her anı zor bir işti. Kehl'e göre, Türkiye'deki çevre bilincinin genel olarak yüksek olduğu söylenebilse de önemli eksiklikler de bulunuyor. Örneğin biyotop haritalaması gibi alanlarda çok az bilgi bulunuyor. "Her alanda kapasite ve uzman eksikliği vardı" diyor Kehl. Yokluktan yılmayan Kehl, Avrupa Birliği çevre koruması temel ilkelerinin yer aldığı çok dilli bir internet sayfası hazırlamış. Bu internet sayfası Türkiye'de büyük bir yoğunlukla kullanılıyor.

Geçtiğimiz yıllarda yürütülen başka Eşleştirme Projelerinde de Teori ve uygulama arasındaki boşluk önemli bir problem oluşturdu. Bazı projelerde esas işe başlamadan önce, işin zemininin oluşturulması gerekti. Kehl'in yaşadıkları, mevcut eksiklikleri gözler önüne seren Eşleştirme Projelerinin nasıl yararlı sonuçlar doğurabileceğini de gösterdi. Alman doğa koruma bilimcilerinin, sorunu defalarca dile getirmelerinin ardından Türk üniversiteleri harekete geçti: Üniversiteler daha fazla sayıda çevre uzmanı yetiştirerek ilgili bakanlıklarda daha fazla sayıda uzman çalışmasına olanak sağlamayı hedefliyor. Berlin den gelen profesör, bütün bu çabalar sonunda yapılan işin ciddi bir gelişme ve yarar sağladığına inandığını ifade ediyor.¹⁶

4.2. AB'ye Aday Ülkelerde Uygulanan Eşleştirme Proje Örnekleri¹⁷

Bulgaristan:

SAPARD Çalışma Kolu'nun verimliliğinin geliştirilmesi (Yunanistan, ana ortak). Bu proje aşağıdaki sonuçları sağladı:

- Ulusal Tarım ve Kırsal Kalkınma Planı'nın (NARDP) hazırlanması ve onaylanması
- Ödemeleri yapan SAPARD ajansının hukuki ve idari yapılanmasının tesisi
- Tarım ve Ormanlık Bakanlığı ve Devlet Tarım Fonu'nda görev yapan Bulgar memurların kapasite ve yeteneklerinin artırılması

Kıbrıs :

Adalet ve İşleri alanında eşleştirme projesi (İspanya/Yunanistan). Bu proje, Ulusal Uyuşturucu İzleme Merkezi'nin kuruluşunu ve Kıbrıs Uyuşturucu Karşıtı Konseyi'nin idari kapasitesinin güçlendirilmesini hedefliyor. Bunlarla, uyuşturucu talebinin düşmesi stratejisini de kapsayan ulusal uyuşturucu stratejisinin gözden geçirilmesi ve uygulanması amaçlanıyor.

¹⁶ Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri Dergisi, s. 34

¹⁷ <http://www.deltur.cec.eu.int/Default.asp>, 2007

Çek Cumhuriyeti:

Tarım Bakanlığı'nın yeniden yapılanması ve Piyasa Müdahale Ajansı'nın kurulması (Almanya, ana ortak).

Bu eşleştirme projesi aşağıdaki konulara odaklıdır:

- Çek Tarım Bakanlığı'nın genel yapılanması, işlevleri ve faaliyetlerinin (merkezi ve bölgesel seviyede) ve yeniden yapılanma önerilerinin analiz edilmesi
- Bir Ödeme Ajansı dahil, CAP (Ortak Tarım Politikası) tedbirlerinin uygulanması, finanse edilmesi ve denetimi amacıyla bir Devlet Tarım Müdahale Fonu'nun tesis edilmesi
- Çek Piyasa Teşkilatları'nın, Ortak Tarım Politikası kurallarına uyum sağlaması
- Tarım piyasa bilgi sisteminin uygulanması ve böylece ulusal alanda ve AB düzeyinde operatörler ve idarecilerin kullanımı için tarım verilerinin gerçek zamanda sağlanması.¹⁸

Estonya:

Kamu sektöründe iyi yönetim ve güvenilirliğin güçlendirilmesi için Güçlü Mali Yönetim ve Kontrol Sistemleri (İrlanda, ana ortak).

Estonya'nın AB standartlarını yerine getirebilmesi için mali kontrol sistemleri alanında önemli çabalar sarfetmesi gerekiyor. Böylece ülke, katılım öncesi araçların ve katılımı birlikte AB fonlarının yönetimi konusunda artacak sorumluluklarının üstesinden gelebilecek. İrlandalı ortaklar; mali kontrol sistemlerinin analizi ve geliştirilmesi, mevzuatla ilgili taslağın hazırlanması, mali kontrol birimlerinin kapasitelerinin yapılanması ve eğitim verenler ile denetçilerin eğitilmesinde destek sağlıyor.

Macaristan:

Örgütlü Suçların Soruşturması konusunda eğitim verilmesi (İngiltere, ana ortak, Hollanda, Almanya, İtalya ve Fransa ile işbirliği).

Proje, örgütlü suçlarla verimli ve etkili bir biçimde mücadele edecek kapasitelerini güçlendirmek amacıyla Macar kanun uygulayıcı ajansları için bir eğitim programının oluşturulmasını hedefliyor. Söz konusu eğitim, eğitim verenlerin kendi eğitim stratejilerini geliştirmelerini ve gelecekteki ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik programların uygulanmasını hedefliyor. Eğitim, yüksek oranda uzmanlaşmaya yönelik olmakla birlikte, terör suçları, tanık korunması, sınır ötesi suçlar, suç istihbarat analizi, yolsuzluk, mali ve bilgisayar aracılığıyla işlenen suçlar ve gizli operasyonları da kapsıyor.

¹⁸ <http://www.deltur.cec.eu.int/Default.asp>, 2007

Letonya:

Devlet Gelir Hizmeti'nin geliştirilmesi (İsveç/Belçika). Bu proje, Letonya vergi idaresi için insan kaynakları gelişimi planının oluşturulması ve uygulanmasının yanı sıra, transit geçecek veya ithal edilecek yasaklı, hassas ve yüksek vergili malların ülkeye girmelerinden önce kontrol edilmesini öngören bir sistem kurulmasını amaçlıyor.

Litvanya:

Litvanya enerji sektöründe, üç eşleştirme projesi (Danimarka, yönetici ortak) yürütülüyor. Ekonomi Bakanlığı'nda yer alan eşleştirme projesinin amacı, enerji sektörü yönetmeliği için hukuki temelin oluşturulması. Litvanya Enerji ve Litvanya Gaz tesisleri, eşleştirme projeleri kapsamında yeniden yapılanma, modern işletme teknikleri ve bilgi sistemleri ile güçlendiriliyor ve bu iki enerji kurumu bünyesindeki şirketlerin parça parça satılması sürecinde destek veriliyor.¹⁹

Malta:

Malta'nın sınır yönetimi ve sığınma hakkı alanlarında AB müktesebatının uygulanmasına yönelik operasyonel ve idari kapasitesinin güçlendirilmesi (İngiltere/İspanya).

Proje, sınır yönetimi ve sığınma konularında tüm personelin eğitiminin yanı sıra, gelecekteki AB dış sınırının yönetimi için gerekli denetimlerin güçlendirilmesi amacıyla teknik altyapının iyileştirilmesini amaçlıyor. Proje aynı zamanda, Malta'nın ulusal bilgi teknoloji sistemlerinin Schengen Bilgi Sistemi ile bütünleştirilmesi için ulusal bir strateji geliştirilmesini hedefliyor.

Polonya:

Uzman savcılarının ve bilimsel polisin eğitimi vasıtasıyla, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'nın örgütlü suçlara karşı mücadelesinin güçlendirilmesi (Fransa, ana ortak). Proje, beyaz yakalılar tarafından işlenen suçlar ve parmak izlerinin alınması konusunda adli polisin operasyonel eğitimi, suç analizi ve bilgi teknolojisi alanlarına yoğunlaşıyor.

Romanya:

Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Kurumu'nun kurulması (İspanya, ana ortak). Başsavcılık Ofisi çerçevesinde, 'aktif yolsuzluk' ve 'pasif yolsuzluk' ile ilgili ulusal yetkilileri de içine alacak şekilde, yolsuzluk ve ilgili örgütlü suçları araştıran ve bunlarla mücadele eden özel bir

¹⁹ <http://www.deltur.cec.eu.int/Default.asp>, 2007

birim kurulacak. Bu detaylı proje, yeni oluşturulan birimin rolünü güçlendirecek ve modern araştırma tekniklerinin personel tarafından kullanılmasını sağlayacak.

Slovakya:

Su Yönetimi ve Korunması (Hollanda, ana ortak). Bu eşleştirme projesi, su yönetimi konusunda sektörel politikanın uyumlaştırılması ve kurumsal güçlenmeyi hedefliyor. AB Su Çerçevesi Direktifi'nin hukuki ve örgütsel hedeflerini tanımlayan bir strateji ve stratejinin aşamalı olarak uygulamaya sokulması için düzenlenecek zaman çizelgesi ile ilgili öneriler üzerinde çalışılıyor. Buna paralel olarak, su kalitesini izleyenlerin performansı değerlendiriliyor ve Slovak yetkililer ile yöneticiler eğitiliyor.

Slovenya:

Slovenya'nın işçilerin serbest dolaşımına yönelik müktesebatı uygulamasına ve sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesine destek olmayı amaçlayan İstihdam eşleştirme projesi (İsveç, ana ortak). Sloven kurumlarının kapasitelerinin güçlendirilmesine ağırlık verilmesi, AB seviyesinde sosyal güvenliğin koordinasyonuna katılımlarını sağladı.²⁰

²⁰ <http://www.deltur.cec.eu.int/Default.asp>, 2007

Üçüncü Bölüm

5. TÜRKİYEDE POLİSİN İFADE ALMA YETKİSİ VE GÜNCEL SORUNLAR

Araştırma konusu olan Eşleştirme Projesinin detaylarını irdedelemeye önce kolluk kuvvetleri tarafından alınan ifade alma almanın ne olduğunu, uygulmadaki eksiklikler, hem AB hem de Türk hükümetinin neden bu konuda iyileştirmeye ihtiyaç duyduğunu inceleyeceğim. Bu arada ifade almanın, gözaltı ve sanığın haklarının bundan sonra kolluk kuvvetlerince nasıl ele alınacağını değişen yasa ve yönetmelikler ışığında irdedeleyeceğim.

Hukuk düzenimizde devletin tanımak, saymak veya dayanmak zorunda olduğu (Any. m.2), doğumla kazanılan, insanın vazgeçilmez, temel hakları vardır. Devlet temel görevini yerine getirirken, en başta kendi kurum ve kuruluşlarının ve kendinin istihdam ettiği kişilerin insan haklarına saygılı olmasını sağlamak zorundadır. İnsan haklarına saygılı olması gereken kurumların başında; elbette işi icabı, devletin silahlı bir kuvveti olan polis teşkilatı ve bu teşkilatın mensupları gelmektedir.

Polis görev ve yetkisi 4.7.1934 tarihinde çıkarılmış olan 2559 tarihli Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu ile düzenlenmiştir. PYSK' nunun, 1. maddesinde, polis görevinin neden ibaret olduğunu göstermiştir. Kanunun 1. maddesinin 1.fikrasına göre, polisin “ asayiş, amme, şahıs tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korumak, halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin etmek, ayrıca, yardım isteyenlere, yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere yardımda bulunmaktır ”. Kanun bundan başka, 1. maddesinin 2. fıkrasında, “ kanun ve nizamnamelerin polise verdiği vazifeler ” i de polis görevi saymıştır.

Polis insan haklarının teminatı olmak zorundadır. Bu, hukuk devleti olmanın zorunlu bir sonucudur. Hukuk devleti ile insan hakları arasındaki bağlantı ancak yargı faaliyetinde polis faaliyetinin net bir biçimde ayrılması halinde mümkün olabilecektir. Polisin faaliyeti aslında salt idari bir faaliyettir. Gerçekten, idarenin faaliyetleri içerisinde en önemli ve en temel faaliyet polis faaliyetidir. Bu, en genel anlamda, kişi güvenliğinden mülkiyetin korunmasına, halkın ahlakından beşeri toplulukların esenliğinin sağlanmasına kadar olan alanı kapsayan kamu düzeninin korunmasına ilişkin faaliyetlerdir. Kamu düzeninin korunması, bir yerde polisin varlık nedenidir. Yatağımızda rahat uyuyabiliyorsak, bunun nedeni, kamu düzeninin korunmasıdır. Polisin suçları önleme görevi, idarenin düzenleyici işlemleriyle ya da kanunla sağlanabilir. Ancak, hukuk devletinde esas olan, polisin görevinin kanunla sağlanmasıdır. Bu, polis faaliyetinin kaynağının kanun olması demektir. Bugün polis, toplumun refahı, ilerlemesi hususlarını engelleyen durumları ortadan kaldırmak zorundadır. Böyle olunca, polis

faaliyetinin alanı daha da genişlemiş, dolayısıyla kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak yanında, toplumda insanı sahipsiz ve yalnız bırakmamak da polisin görevi olmuştur.

Hukuk düzenimizde “ polis faaliyeti ” denen idari faaliyeti belirleyen özellik, polis görevi ve yetkisinin, kanundan doğması, yani polis görev ve yetkisinin kaynağının kanun olmasıdır. Bir devlet hukuk devletiyse, o devletin hukuk düzeninde polisin görev ve yetkisi ancak kanundan doğabilir, aksi takdirde, hukuk devletinden söz edilemez. Polisin ifade alma işlemini, savcıdan aldığı direktif üzerine yapar. Kanunumuz kendiliğinden ifade almayı, sadece gecikmesinde sakınca olan hallerde kabul etmiştir.

Son zamanlarda suçların artması o kadar çoğalmıştır ki, bugün bir kısım suçlarda soruşturmayı, idaresi ve sonuç çıkarması ile birlikte, sadece kolluğa bırakmak bir zaruret olmuştur. Hazırlık soruşturması organlarının başında savcılık gelir. Savcının görevi kaide olarak soruşturmayı idare eden ve sonuç çıkarmadan ibarettir. Hazırlık soruşturmasının özünü teşkil eden bilgi edinme ve araştırma ayrı bir tekniği gerektiren kolluk işidir. Bu itibarla suç kolluğu hazırlık soruşturmasının başlıca organlarından biridir. Savcının suç kolluğu tarafından yapılan soruşturmayı idaresi tatbikatta çok defa kağıt üzerinde kalmakta, savcılar soruşturmaları kolluğa havale ile yetinmekte ve sonunda gerekli sonucu çıkarmaktadırlar. İlerde delil olabilecek şeylerin ve delil kaynaklarının araştırılması demek, ipuçlarını aramak, onlar vasıtası ile suçu işlediğinden hakikaten şüphelenilecek kimseyi bulmak demektir ki bu da özellikle kolluk işidir. Kanun bunu kolluğa vermiştir. Kolluk suçu öğrenince, arayıp bulunca, delillerin karartılmaması için gerekli tedbirleri alacaktır. Araştırmanın özellikle kolluk işi olması, suç kolluğunun araştırmasını idare eden savcının aynı işlemleri bizzat yapabilmesine elbet engel değildir. 3005 no’lu Meşhut Suçların Muhakemesi Kanununa göre kolluk, ağır cezalı işlerde sadece suç delil ve izlerinin muhafazası için tedbir aldığı halde, ağır cezalı olmayan işlerde maddi sübut vasıtalarını elde edip aynı günde savcılığa teslim eylemekle görevlidir. Hazırlık soruşturmasının temel yapısal sorunu, bu muhakeme aşamasının tamamen veya esaslı olarak savcılığın veya / ve polisin elinde olup olmamasına dayanmaktadır.

5.1. Polisin İfade Alma Yetkisi

Bir suç şüphesi nedeniyle sanığa karşı yürütülen hazırlık soruşturmasında, kolluk ve savcı tarafından sanığın ifadesi alınır. İfade almanın ya da ifadenin iki önemli fonksiyonu vardır. Birincisi, alınan ifadenin sonucu olarak yeni esaslı gerçeklerin tespiti ve araştırılan olayla ilgili karar verilmesidir. Bu şekilde, koğuşturulan olayla ilgili olarak tespitler ve araştırma şekillenebilir. Örneğin, olaya karışmış başka kişiler varsa, onların yakalanması

mümkün olur. İkincisi ise, alınan ifadeler yapı taşlarına benzer deliller olarak, daha sonra savcılığın son soruşturma aşamasında ispatı yürütmesinde ve yapılan muhakemede delillerin değerlendirilmesinde dayanak teşkil etmesidir. İşte hazırlıkta alınan ifadeler vasıtasıyla yönlendirilen soruşturmanın sonucu olarak elde edilen yapı taşları ile gelecekteki delil binası şekillenir. Hazırlık soruşturmasında kendisine önemli görevler düşen makamlardan biri de kolluktur. Kolluk kanunların ihlal edilmesini önleyen ve ihlal edenlerin de cezalandırılması için onları delilleri ile birlikte savcılığa teslim eden kurumdur. Savcı, bir suçla ilgili araştırma işlemlerini bizzat kendisi yapabileceği gibi kolluk makam ve görevlilerine de bu işleri yaptırabilir. Özellikle günümüzde suçluların hızlı bir şekilde arttığı düşünülünce, bütün suç şüphesi taşıyan olaylarla ilgili araştırmaların bizzat savcılarca yapılamayacağı kolaylıkla anlaşılır. Ancak kolluğun bu faaliyetlerinde savcının hukuki kontrol mekanizmasına bağlı olması kabul edilmiştir. Suç kolluğu hazırlık soruşturması sırasında yapılan araştırma işlemlerini yürüten makam olduğundan, olay ile ilk defa temasa geçen koğuşturma organıdır. Suça ilişkin araştırmaların yapılmaya başlaması ile hazırlık soruşturması da başladığından, suç kolluğunun bu aşamada yaptığı işlemlerin ayrıntılı olarak düzenlenmesi ihtiyaç olarak kendisini hissettirmektedir.

Hazırlık soruşturmasında bir kişiye suç isnat edilmesine gerek bulunup bulunmadığı araştırılacaktır. Bir ön eleme yapılması bilfiil olarak bulunmayan savcıların emek ve zamanlarından tasarruf sağlar. 3842 Sayılı yasayla değişik CMUK' nun 154/2. madde gereğince “ Bütün zabıta memurları el koydukları olayları, yakalanan kişi ile uygulanan tedbirleri Cumhuriyet Savcılıklarına derhal bildirmek ve C. Savcılığının adliyeye ilişkin işlerde bütün emirlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Cumhuriyet Savcıları emirleri yazılı olarak verir, acele hallerde sözlü emirde verebilirler ”. Sözlü emri verdiği durumlarda Cumhuriyet Savcısı vermiş olduğu emirlerden zabıta amirini haberdar eder. Cumhuriyet Savcısının emri üzerine yakalanan kişiler, olayın sanık ve tanıkları, yapılan işlemlere ait evrakla birlikte belirtilen gün, saat ve yerde zabıta kuvvetlerince hazır bulundurulacağı öngörülmüştür. Bütün zabıta makam ve memurları C. Savcısı adına adli görev yapmaktadır. Hazırlık soruşturmasında asıl görevli C. Savcısıdır. C. Savcısının haberi olmadan bir kimsenin yakalanması ve nezarete tutulması zabıta makam ve memurlarını işkence yaptıkları isnadı altında tutulacağı cihetle 154. madde değiştirilmiş C. Savcısına daha fazla hakimiyet tanınmıştır.

Savcılık uygulamada genellikle polisle olan ilişkilerini adli görev yapmakla görevlendirilen şube müdürlükleri veya ilçe jandarma komutanlıklarına vermektedirler. Hazırlık soruşturmasında sonuç çıkarmak yetkisi C. Savcısına aittir. C. Savcıları uygulamada

hazırlık soruşturmasını bizzat idare etmekte, soruşturmayı yürütme işini iş yoğunluğu sebebiyle kolluğa devretmektedir. Aynı zamanda bazı suçlarda araştırma görevi teknik bir mahiyet göstermekte ve dedektifi gerektirmektedir. Hazırlık soruşturması sırasında işlenen suçla ilgili beyan, belge ve izler araştırılır ve tespit edilmeye çalışılır. Bu devrede adli kolluk ilerde delil olabilecek şeyleri elde etmeye çalışır.

Çoğu olayda savcının bir suç şüphesinin mevcut bulunduğunu ve bir araştırma yapılmış olduğunu ancak kolluk tarafından yapılan araştırmalar bittikten sonra öğrenmesi gerçeği karşısında, denebilir ki, hazırlık soruşturmasının hemen tamamı kolluk tarafından yürütülmektedir. Bu ise şüphesiz, kolluğun hukuki ve mesleki yönden çok daha iyi eğitilmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak bu sayede koğuşurma makamlarıyla, daha doğrusu kollukla karşılaşmak durumunda kalan bireylerin hak ve hürriyetleri korunabilir.

Oysa kolluğun durumu ve imkanları buna uymamaktadır. Uygulama şartlarının ortaya çıkardığı bu gerçek, her türlü teknik imkanlarla donatılmış, suçların ve suç faillerinin araştırılmasında, sorgu ve her türlü delil toplamada uzman, hepsinden de önemlisi, insan haklarına saygılı bir teşkilatın; suç kolluğunun kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Polis ifade alırken ya önleme yetkisi ile veya idari yetkisiyle soru sormaktadır. İki görev arasındaki geçiş aşaması olan istihbarat da söz konusu olabilir. *Polisin ifade alması tanık dinlemek niteliğinde olmadığı gibi, sanığın sorguya çekilmesi de değildir.* Bir çuval pirincin içindeki taşları ayıklamada olduğu gibi, polis birçok kişiye soru soracak, içinden önemli olanları ayıklayacaktır. Amaç ipucu yakalamak ve bunu takip etmektir. Polis görev alanına giren konularda, ihtiyaç duyduğu bilgileri gerçek ve tüzel kişilerden her türlü kurum ve kuruluştan isteyebilir. Bu isteğe uymak ve eksiksiz ve doğru olarak, zamanında bilgi vermek mecburiyeti vardır. Polis yaptığı tahkikat esnasında, ifadelerine ihtiyaç duyduğu kişileri çağırarak, onlara lüzumlu olan şeyleri sorar. Polisin ifade alma yetkisi ya idari soruşturmadan, ya da adli soruşturmadan kaynaklanabilir. Polis tarafından ifadesi alınacak kişiler şunlardır: Suçtan zarar gören mağdur, şikayetçi, olayı ihbar eden kişi, tanık, suçu işlediği zannedilen şüpheli ve bilgi ve görgüsüne gerek duyulan diğer kişiler. İfadesi alınmak üzere karakola davet edilen kişilere, gelecekleri gün önceden belirtilmelidir. Geçerli bir özrü olup da başka bir zaman gelmek isteyenlerin istekleri olumlu karşılanmalıdır. İfadesi alınırken önce kimlik tespiti yapılmalı, zor kullanılmamalı, birden fazla kişinin ifadesi alınacaksa, yan yana bulundurulmamalıdır.²¹

²¹ Ramazan, Erdoğan, **İstanbul Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksekokulu**
http://www.isbpmyo.edu.tr/makale_re_01.asp, 2007.

Polis ifade alma faaliyetini yalnızca polis karakolları veya merkezlerinde gerçekleştirmez. Her ne kadar PYSK' nun ifadesinde böyle bir anlam çıkmakta ise de, polis ifade alma faaliyetlerini, *karakol dışında* da sürdürür. *Suçun işlendiği yerde veya karakol dışında yapılan bu faaliyete de ifade alma faaliyetidir.* Polis alt kültüründeki soyutlanma ve şüphecilik özellikleri, suç teşkil eden fiille ilgili herkesi zanlı sınıfına sokar. Çoğu zaman, suç mağduru dahi, polis için zanlılardan biridir. İfade alma sırasında polis, özellikle şüphelendiği kişilerden ikrar elde etmeğe çalışır. Polis alt kültürünü incelediğimiz zaman görmüş olduğumuz gibi, polis etkin olabilmek için ifade alma sırasında hile yapabilir.

İfade alma, suça ilişkin gerçeği ortaya çıkarmak için kullanılan bir araçtır. Polisteki soyutlanma, şüphecilik ve hile özellikleri, ifade almayı, gerçeği ortaya çıkarma faaliyeti olmaktan çıkarıp, ikrar elde etme çabası haline sokabilir. Bu sebepten, ifade almayı yalnızca bir araç olarak değerlendirip, dikkatli kullanmak gerekir. İfade alma, çoğunlukla polis kontrolü altındaki yerlerde gerçekleştirildiğinden, ifade veren bakımından maddi ve manevi baskılar söz konusu olabilir. Memurların muhakemesinde ön soruşturma idare tarafından yapılır. Burada bir soruşturmacı görevlendirilir ve ifade alınır. Bu tür ifadeler değerlendirilirken ifade alanın amir olduğu ve kurum içi çatışmalar bulunabileceği göz önünde tutulmalıdır. Polisin ifadesini almak üzere çağırdığı kişi, geniş anlamda sanık ise veya tanıklıktan çekinme yetkisine sahip olabilecek bir kişi ise, ifadenin alınmasından önce bu kişiye sahip olduğu haklar öğretilir. *Geniş anlamda sanığın susma hakkı vardır.* Bu mecburiyet ' haklarını öğrenme hakkının ' gerçekleşmesine yarar.

Mehaz kanunda 1964 yılında yapılan değişiklikle, sanık sıfatı ile poliste ilk defa ifadenin alınmasından önce, ' isnadın açıklanması ' ve daha sonra da, ' isnat hakkında açıklama yapmak veya olay ile ilgili olarak hiçbir şey söylememek ve her zaman, hatta ifade vermezden önce seçeceği bir müdafie danışma ' haklarına sahip bulunduğunun öğretilmesi mecburi hale getirilmiştir. *İfadesi alınırken, sanık hakkında yasak sorgu metotları da uygulanamaz.*

Kanun koyucuların, polis faaliyetlerini sınırlama bakımından iki yola başvurdukları görülmektedir. Bunlardan bir tanesi, cezalandırıcı yöntem, diğeri ise caydırıcı yöntemdir. Batı demokrasilerinde, caydırıcı yöntem ağırlıklı karma bir sistem uygulanmasına karşılık, Türkiye de ki uygulamada, cezalandırıcı yöntem benimsenmiştir. İnsan haklarının korunması bakımından, caydırıcı yöntemin, cezalandırıcı yöntemden daha etkili, olduğu açıktır. Zira cezalandırıcı yöntem, ihlale sebep olan polisin cezalandırılmasını öngörür ki, bunun gerçekleşmesi de, polis alt kültüründeki gizlilik ve dayanışma özelliğinden dolayı, çok zordur.

Caydırıcı yöntemde ise, polisi hukuka aykırı faaliyete sevk eden saiklerin kontrol edilmesi amaçlanır. Mesela, polisin suç sonrası faaliyetleri sırasında, hukuka aykırı, insan onuru ile bağdaşmayan bir biçimde ifade alması gibi faaliyetlerini kontrol etmek için, polisi buna yönelten ve alt kültüründen kaynaklanan saiklerin değiştirilmesi, caydırıcı yöntemin uygulanmasıdır. Alt kültürü oluşturan faktörlerde yapılacak değişiklikler, alt kültürde değişmelere neden olacağından, polis davranışlarını da değiştirecektir.

5.2. Başarılı Bir İfade Almanın Esasları

1. En temel kural, sanığın ruhi durumunu tespit etmek ve sonra ona, onun seviyesinde yaklaşmak, yani sanığı kendine çekmektir. Burada bağlantı noktası, sanığın düşünce hazinesinin araştırılmasıdır.

2. İfade alan, sanık ile devamlı olarak bakışları ile bağlantı kurmak zorundadır. Belki de en önemli koşul, ifade almadaki güven unsurunu harekete geçirici bir atmosfer yaratılmasıdır.

3. İfade alma, acele ile bitirilmek zorunda olmadan, sakin gerçekleştirilmeli ve sinirlenilmemelidir.

4. Sorular sanık tarafından değil ifade alan memur tarafından sorulmalıdır.

5. İfade alan, sanık karşısında ihtiyatlı olmak zorundadır. O, bütün gerçekleri bilmeden ve tanımadan, sanığın ifadesini acele bir şekilde özetlemekten kaçınmalıdır.

6. Başarılı bir ifade alma için diğer bir ilke ise, ifade alanın ifade almayı iyi bir şekilde sevk ve kullanılan dilde açıklıktır.

7. İfade alanın, sanığın kişiliği ve fiil konusunda, mümkün olduğu kadar çok bilgi sağlanmasının ayrıca önemi vardır.²²

5.3. İfade Almada İzlenmesi Gereken Usul

Geniş anlamda sanığın polis tarafından ifadesinin alınmasında yapılacak ilk işlem, kimlik tespitidir. İfadesi alınan kişinin, adı, soyadı, baba ve ana adı, doğum yeri, tarihi, nüfus kaydı, yaşı, ikametgâhı, mesleği, medeni hali, daha önce suç işleyip işlemediği belirlenir. Daha sonra sanığa yüklenen suçun ne olduğu bildirilir ve bu hususta cevap vermek isteyip istemediği sorulur. İfadesi alınacak olan kişiye isnat edilen suç anlatılır. Müdafî tayin hakkının bulunduğu bildirilir. Kendisi, müdafî tayin edebilecek durumda değilse, baro tarafından tayin edilecek bir müdafî talep edebileceği ve yakınlarından istediğine

²² Ramazan, Erdoğan, a.g.e

yakalandığını duyurabileceği söylenir. İfadesi alınan kişinin susma hakkı vardır. Bu nedenle ona, kendisine isnat edilen suç hakkında açıklamada bulunmasının kanuni hakkı olduğu söylenir.

İfadesi alınacak olan kişinin lehindeki delil toplanmasını talep etme hakkı vardır. Bu hak, kendisine hatırlatılmaktadır. Ayrıca aleyhine varolan şüphe sebeplerini ortadan kaldırmak için lehine olan hususları ileri sürmek imkanına da sahip olmaktadır. Ayrıca ifade verenin, şahsi halleri hakkında bilgi alınacaktır.

CMK, ifade veya sorgunun, bir tutanakla tespitini öngörmektedir. Bu tutanakta işlemin yapıldığı yer ve tarih, hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları, ifade verenin açık kimliği, ifade sırasında kanunda öngörülen işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, yerine getirilmemişse, bunun sebepleri yazılır. Tutanak ilgili kişiler tarafından imzalanır. İmzadan imtina halinde, bunun nedenleri tutanakta yer alır.

Hazırlık soruşturmasında, ilerde mahkeme önünde delil olabilecek şüphe sebepleri toplanmaktadır. *Delillerin toplanmasında uyulması gereken ilkelerden biride 'doğruluk' kuralıdır. Bu kural milletlerarası antlaşmalar (İHEB 5,12; İHAS 3,6ve 8), Anayasa ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile düzenlenmiştir.* Delillerin toplanması sırasında vücut bütünlüğüne, özel hayatın gizliliğine ve savunma hakkının korunmasına saygı gösterilir. *Hile veya tehdit ile elde edilen deliller hukuka aykırı delil sayılır.* Suçun topluma verdiği zarar ile, delillerin toplanması için uygulanan metotların topluma verdikleri zarar arasında bir denge kurulması gerekir. Eğer ki zarar birbirine eşitse, doğruluk kuralının ihlal edildiği kabul edilmelidir.

Delillerin toplanması sırasında hile yapılmasını kabul etmeyen doktrinin büyük çoğunluğu, hilenin hakimın gerçeğe ulaşmasını güçleştireceğini belirtmektedir.

Kolluğun ifade alırken nasıl davranması gerektiği, yukarıdaki ilkeler göz önünde tutularak kanunla düzenlenmelidir. Nitekim 1959 tarihli Fransız kanunu ifade almanın başladığı ve bittiği saatlerin tutanakta gösterilmesini öngörmüştür. Ayrıca savcının istek üzerine nezaret altında bulundurulmuş kimseyi muayene etmesi için bir hekim görevlendirmesi kabul edilmiş, 24 saatten fazla kollukta nezaret altında tutulan kişinin savcıya götürülmesi ve saccı tarafından dinlenmesi hükmü getirilmiştir. Bizde de, ifadesi alınmak üzere ceza ve tutukevinden alınan kişiler kaldıkları sıradaki durumlarının doktor raporuyla tespit edilmesini isteyebilirlerdi. 1985 yılında 3233 sayılı kanunla PVSK nun 15. maddesine eklenen bu hüküm daha sonra Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. Bu düzenleme Federal Almanya'da halen vardır ve ifade alma her iki yerde de yapılmaktadır. Bizde iptal edilen müessese daha sonra başka bir kanunla dahil edilmiştir.

Polis tarafından hazırlanan ifade tutanakları duruşmada delil olarak okunmaz. Ancak delillerin doğrudan doğrualığı ilkesi gereğince, mahkemenin hükme esas olarak kabul edeceği bilgileri, kendi önünde söylenen ifadelerden, tanık beyanından kazanması ve bu bilginin tartışmaya sunulması gerekir. Bu nedenle zabıtaadaki ifadenin tek başına delil olma özelliği yoktur. Zabıtada baskı yapılarak suçun ikrar ettirilmiş olması ihtimali de mevcuttur. Poliste suç ikrar eden sanık, bu ikrarı cebir ve işkence altında yaptığını beyan eder, bu hususta bir doktor raporu ibraz eder ve kendisini döven zabıta memurları hakkında da bu fiillerinden dolayı kamu davası açılmış olursa, ikrarın delil olma niteliğini kaybedip kaybetmediğini mahkeme irdelemelidir.

Bütün bu söylenenlerden sonra akla şu soru gelebilir; Eğer mahkemede delil olma değeri yoksa polise ifade alma yetkisi verilmesinin ne anlamı vardır? *Polisin aldığı ifade, hazırlık soruşturması sırasında ele geçen bilgileri ayıklamak, tasnif etmek, önemli ile önemsizi ayırmak için gereklidir ve vazgeçilemez bir değer taşımaktadır.* Alınan ifadeler ile soruşturma ve araştırmaların ilerlemesi sağlanır. Bu nedenle, polisin ‘geniş anlamda sanık’, sanık, tanık veya üçüncü kişilere sorular sorması, aldığı cevaplara göre, araştırma yolunda ilerlemesi gerekir. İleride önem kazanacak ifadeler elde edilirse, ifade sahiplerinin hemen sulh hakimine çıkarılarak, bu ifadeye ‘delil’ değeri kazandırılması önemlidir.

İfade alınabilmesi için;

- Adli veya idari suç soruşturması söz konusu olmalıdır.
- İfadesine başvurulacak kişilerin suçla ilgili gördüğü, duyduğu bilgileri olması gereklidir.

Soruşturmada olay yerinin incelenmesi, delillerin toplanması ve değerlendirilmesi yanında olayın açığa ve aydınlığa kavuşturulabilmesi bakımından alınacak ifadelerde büyük önem taşımaktadır. Hiçbir soruşturma, bütün tanıklar ve sanıkları sorguya çekilmeden sonuçlandırılmaz. İfade almayı öğrenmek ve öğrenilenleri uygulamak soruşturmayı sağlam temellere oturtur. Doğru sonuçlar elde edilir. İleride sürpriz tanık ve deliller ortaya çıkmaz.

Alınan ifadeler ile suçun nedeni, nerede, ne zaman işlendiği, işleniş biçimi, kime karşı işlendiği, suç işleme tarihi suç işlenirken kullanılan alet, suç işlenirken teşvik veya yardım olup olmadığı, olay anında alkol durumu gibi hususlarda detaylı bilgi edinilip gerçek olay meydana çıkartılır. *Karakol ve şubelerde kapalı odalarda alınan ifadeler yönetmelikle düzenlenmelidir.* Bu düzenlemenin amacı, sahte ifade düzenlemesi ve kötü muamele yapılarak ifade alınmasını önlemektir. Teknik ne kadar gelişirse gelişsin ifade almak daima gereklidir. Ancak diğer teknik araştırma metotları geliştirilmedikçe, ikrar önemini muhafaza edilecektir. *Karakolda müdafinin yardımından yararlanma hakkını kullanmamışsa ifade geçersiz sayılır.*

İkrarı doğrulayan başka inandırıcı delil bulunmadığı takdirde, mücerret ikrar mahkumiyet için yeterli değildir. Uygulamada, duruşma da suçu reddeden ve hazırlıktaki ikrarın zora dayandığını söyleyen sanığın, eylemi işlediğine dair başka deliller olmadığı halde yakınlarının tanıklığına dayanılmak suretiyle hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir.

Diğer bir davada; sanık tarafından gösterilen ve olay yerindeki aramaya katılan tanıklarla, tutanağı düzenleyen tanıklar arasındaki çelişki giderilmeden ve jandarmadaki ifadenin zora dayandığını belirterek suçu reddeden sanık aleyhine başka da deliller bulunmadığı halde, taallükatının tanıklığı ve hazırlıktaki ikrarın ve bu ikrarı elde eden tanık anlatımlarının yetersizliği konusunda başkaca kanıtlar aranacağı gözetilmeden hüküm kurulması, bozma sebebi yapılmıştır.²³

5.4. Kolluk Kuvvetlerince İfade Almada Karşılaşılan Güçlükler; Öneriler ve Değerlendirmeler

İfade almada uygulamada genelde kolluk kuvvetlerince karşılaşılan bir takım güçlükler vardır. İfade olunan bu tür sorunlar çoğu zaman insan hakları örgütleri ve savunucuları tarafından onaylanmazsa da kolluk kuvvetlerinin bakış açısını anlamak açısından önemlidir. Bu tür zorlukları şöyle sıralamak mümkündür:

□ Herhangi bir suç şüphesi üzerine karakola davet edilen kişinin, kendisini ispat edecek herhangi bir belgesinin veya hüviyetinin olmamasıdır; sanığın kolluk tarafından ifadesinin alınmasında yapılacak ilk işlem kimlik tespitidir. İfadesi alınan kişinin adı, soyadı, baba ve ana adı, doğum yeri, tarihi, nüfus kaydı, yaşı, ikametgahı, mesleği, medeni hali, daha önce suç işleyip işlemediği belirlenir. Kendisini ispat edecek herhangi bir belgesi yoksa, karakola davet edilen şüpheli hakkında sağlıklı bir kimlik tespiti ve ifade alma işlemi yapılamamaktadır. Şüpheli daha önceden herhangi bir nedenle suç işleyen sabıkalı bir şahıs ise ve kendi gerçek kimliğini gizlemek ihtiyacı hissederse, kimliği olmadığı için kolluk kuvvetine yanıltıcı bilgiler vermektedir. Şüphelinin yalan beyanla vermiş olduğu kimlik bilgilerine göre işlem yapılmakta ve şüpheli hakkında sağlıklı bir çalışma yapılamamaktadır. Bu durum polislin gereksiz olarak zaman kaybına neden olmaktadır.

Şüpheli daha önceden sabıkalı ise ve gerçek kimliği yapılan parmak izi çalışmasından anlaşıldıktan sonra, şahıs hakkında yapılan tüm işlemler boşa gitmekte ve işlemler yeniden düzenlenmektedir. Ayrıca şahıs hakkında yalan beyanda bulunmaktan yasal işlem yapılmakta,

²³Ramazan, Erdoğan, a.g.e

şahsın gözetim süresini de göz önüne alır isek, kolluk işlemini yetiştirememektedir. Bu da polisin işgücü kaybına neden olmaktadır.²⁴

□ İfade almada karşılaşılan bir diğer zorluk ise, tanıklarda yaşanmaktadır. Tanık, soruşturmaya konu olan suçun işleniş şekli sebebi, yeri, zamanı, vasıtası veya faili hakkında görme, işitme veya diğer beş duyu organları ile edindiği bilgileri aktaran kişidir. Tanık ifadesi ceza uygulamasında kanıt olma özelliği vardır. Diğer deliller gibi bunun da hukuki geçerliliği hakim tarafından takdir edilir, buna göre karar verilir. Tanıkların vermiş olduğu bilgiler her zaman güvenilir olmamaktadır. Tanıklar bilerek yada bilmeyerek, isteyerek yada istemeyerek soruşturmayı başka yöne çekebilmektedirler.

Polisin tanıklar hakkında fazlaca bir yaptırım olamamaktadır. Hakim kararının yerine getirilmesi amacıyla, usulü dairesine çağırılıp gelmeyen tanıkları usulü dairesinde çağırılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir ve gelmemelerinin sebep olduğu masraflar ile beraber para cezasına mahkum edilir” denilmektedir. Zorla getirme yetkisi zabıtaya verilmişse de, bu yetki zabitanın bizzat araştırma yaparken başvuracağı bir yetki olamamaktadır. Bu da polisin yapmış olduğu hazırlık soruşturmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

□ CMK ya göre yakalanan kişi veya sanıklar, soruşturmanın her hal ve derecesinde, bir veya birden fazla müdafinin yardımından faydalanabilir. Kanuni temsilcisi varsa o da yakalanan veya gözaltına alınan sanığa bir müdafii seçebilir. Yakalanan kişi veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, talebi halinde baro tarafından kendisine bir müdafii tayin edilir” denilmektedir.

Baro tarafından gönderilen nöbetçi avukata ulaşmak mümkün olmamakta ve kendisine ulaşıldığı durumlarda avukatın karakola ulaşması saatler alabilmektedir. Bazı durumlarda, gece 24 den sonra yakalanan sanık için avukat çağırılmakta ve bu saatten sonra avukat ancak sabaha doğru karakola ulaşmaktadır. Bu durum şüphelinin gözetim süresini dikkate alırsak olumsuz etkilemektedir.

□ Diğer bir problem, avukatın hukuki yardımından yararlanmanın şüphelinin talebi şartına bağlanmış olmasıdır. Kolluk bu eksikliği pratikte iyi kullanmakta şüphelinin avukatını kullanmaması için telkinde bulunmakta ve bunu da büyük ölçüde başarmaktadır.

□ Bir diğer sorun CMK da düzenlenen şüpheli ile avukatına başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşme imkanı tanınmasıdır. Bu özellikle organize suçlarla mücadelede avukatın bilgi taşıyıcısı olarak kullanılmasına ve neticede yakalanamayan diğer

²⁴ Ramazan, Erdoğan, a.g.e

suç ortaklarının kaçmasına veya delilleri yok etmesine yol açar. Bu nedenle organize suçlarda soruşturmayı yürüten bir kolluk memuru nezaretinde avukat şüpheli görüşmesi sağlanmalıdır.

□ Ayrıca karakolumuza şüpheli olarak gelen kişi, alkollü veya uyuşturucu madde almış olabilmektedir. Bu durumdaki şüpheliler için alkol ve uyuşturucu madde kullanıp kullanmadıklarının tespit edilmesi için Adli Tıp Kurumundan ekspertiz raporu alınmaktadır. Şüphelinin şuuru tam açık olmadığından dolayı ifadesi sağlıklı olarak alınmamaktadır. Şahsın gözetim süresini de göz önüne alır isek ve de şahsın gözetim süresi dolmadan Savcılığa çıkarılmasını sağlayacak kolluk kuvvetini zor durumda bırakmaktadır.

Alkollü veyahut uyuşturucu madde alan şüpheli bir şahıs, o andaki iradi dışı hareketi olarak ifade vermek istemediğini ve CMK ya göre susma hakkını kullanmak istediğini beyan etmektedir. Karakol bu durumdaki şahsın ifadesinin Savcılıkta alınması için C. Savcılığına sevk etmektedir. Daha sonra şahıs alkol ve uyuşturucunun etkisinden çıkınca ifade vermek istediğini beyan etmektedir. Bu durumda hem polisin hem de C. Savcılığının işi zorlaşmaktadır.

□ Askerlik çağına gelip de yoklamalarını yaptırmayan kişiler hakkında Askerlik şubeleri tarafından gönderilen yazılarda, şahısların ifadelerinin alınması istenmektedir. İfadeleri alınmak için karakola davet edilen şahıslar, polisin davetine icap etmemektedirler. Bu durumda polis yaptırım gücünü uygulayamamaktadır. Çünkü davet işlemi Savcılık kanalı ile değil de Askerlik Şubesi kanalı ile gelmektedir.

Bu durumda polisin davetine şahıs icap etmemektedir. Bu tür zorluklar polisin ifade alma işlemini zorlaştırmaktadır.²⁵

Kollugun ifade alma sırasında karşılaştığı problemlerin çözümü için bazı önerilerim bulunmaktadır. Bunlar: İfade alma sırasında kimliği olmayan ya da kimliği hakkında yalan beyanda bulunan sanığın gözetim süresini kolluk bir tutanak tutmak sureti ile ve bunu da daha sonra C.Savcılığına bildirmek koşulu ile uzatabilme yetkisi verilmelidir. Fakat bu durum her suç için değil de sadece kimliği olmayan ya da yalan kimlik bilgisi veren sanık hakkında uygulama için polise bu yetki verilmelidir. Diğer suçlar için bu yetki verilmediği için, polis de bunu suistimal etmeyecektir. Kolluk tarafından sanık için, Barodan çağırılan avukat saat 24 den sonra karakola geç intikal etmektedir. Saat 24 den sonra Baroda nöbetçi avukat sayısı çoğaltılmalıdır.

Diğer bir problemde, avukatın hukuki yardımından yararlanmanın, şüphelinin talebi şartına bağlanmış olmasıdır. Bu durumda kolluk sanığı yönlendirebilmektedir. Fakat karakola

²⁵Ramazan, Erdoğan, a.g.e

intikal ettirilen her sanık için, talebi olsun ya da olmasın avukat çağırma zorunluluğu olduğu takdirde, kolluk bu durumda sanığa sormadan avukat çağıracaktır. Böylece keyfilik sona erecektir.

Ayrıca karakolumuza şüpheli olarak gelen kişi, alkollü veya uyuşturucu madde almış olabilmektedir. Bu durumdaki şahsın şuuru açık olmadığı için ifadesi hemen alınamamaktadır. Gözetim süresini göz önüne alır isek, şahsın şuuru açılana kadar gözetim süresi dolabilmektedir. Bu durumda polis, tutanak tutmak sureti ile ve de bunu C.Savcısına haber vermek şartı ile süreyi uzatabilmelidir. Bu durumda sağlıklı bir ifade alma işlemi yapılabilir.

Adaletin yerini bulması için kendisinin de önemli bir fonksiyonu bulunduğunu anlayan polis, daha duyarlı davranacaktır. Askerlik çağına gelip de yoklamalarını yaptırmayan kişiler hakkında Askerlik şubeleri tarafından gönderilen yazılarda, şahısların ifadelerinin alınması istenmektedir. İfadeleri alınmak için karakola davet edilen şahıslar, polisin davetine icap etmemektedirler. Eğer bu durumdaki evraklar askerlik şubesi kanalı ile değil de doğrudan C.Savcılığı vasıtası ile gelir ise, vatandaş bunun ciddiyetini anlayacak ve karakola gelip ifadesini verecektir.²⁶

5.5. Jandarma ve Kolluk Görevleri

Jandarma, genel kolluğun bir dalıdır. 1983 yılında yeni bir Jandarma Kanunu hazırlanmıştır (10.3.1983 tarih ve 2803 sayılı Kanun). Jandarma adlî görevler yönünden savcı ve sulh hâkimine bağlıdır. Bu, adlî görev sürdükçe mevcut olan geçici bir bağlılıktır. Jandarmanın yer itibarıyla yetkisi bakımından, jandarma birliklerinin kuruluş ve yerleştirilmelerinde gözönünde tutulan mülkî taksimat esas alınır. Jandarma, her ilde bir İl Jandarma Komutanlığı, ilçelerde İlçe Jandarma Komutanlığı şeklinde teşkilâtlandırılmıştır. İlçe karakol bölgelerine ayrılmış olup, günümüzdeki adlî görevler karakol ve ilçe jandarma komutanlıklarınca yerine getirilmektedir.

Uygulamada kırsal alandaki hazırlık soruşturmalarını jandarma yapmaktadır. Savcılar sadece ölümle sonuçlanan suçlarda devreye girmektedirler, jandarmada *alınan ifadelere* mahkemede itibar edilmediğinden jandarmanın cumhuriyet savcısı adına yapacağı tahkikatın, yasa ile gösterilmesi istenilmektedir.

Jandarma Belediye sınırları dışında kalan yerlerde, kolluk hizmetlerini yürütür. Belediye hudutları içinde kalmakla birlikte, meskûn olmayan ve polis karakollarına çok uzak olan

²⁶ Ramazan Erdoğan, İstanbul, 2007.

yerlerde, jandarma bölgesine bitişik olmak kaydıyla jandarma yetkili kılınabilir. *Görüldüğü gibi, polis ile jandarmanın yaptıkları görev aynıdır. Fark sadece görev alanı bakımındandır.*

Polis, il ve ilçelerde, belediye sınırları içindeki bölgelerden sorumludur. PYSK ek madde 4 gereğince, polis görevli bulunduğu mülkî sınırlar içerisinde yani jandarma bölgesi ve ilçe sınırları dahil, hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın, bir suçla karşılaştığında, suça elkoymak, suçu önlemek ve sanığı tespit edip, suç delillerini muhafaza ve yetkili kolluğa teslim etmekle görevlidir.

Jandarma ise, polis teşkilâtı kurulmamış olan yerlerde emniyet ve asayiş hizmetlerini yürütür. Jandarma ve polisin sorumluluk alanı mülkî amir başkanlığında, jandarma, emniyet ve belediye temsilcilerinden oluşan bir komisyon tarafından belirlenerek bir protokol ile gösterilir. Ortaya çıkan yeni kentleşme olayları nedeniyle, jandarma bölgesi olan alanlar polis sorumluluğuna verilebilir. Bunun için, o alanın belediye sınırları içine girmesi veya özel kanunlarda bunun öngörülmesi gerekir. Trafik polisinin görev alanı dışında kalan yerlerde trafik ile ilgili hizmetler jandarma tarafından yerine getirilir.²⁷

Emniyet teşkilâtı ve jandarma kendilerine verilen görevleri kendi sorumluluk alanları içinde yerine getirmek mecburiyetindedirler. Ancak, sorumluluk bölgesinde yetersiz kaldığı takdirde veya yetersiz kalacağını gösteren olaylar gösterdiğinde, polis ve jandarma bölgelerine karşılıklı olarak kuvvet kaydırılabilir veya görevlendirme yapılabilir. Polis Vazife ve Salâhiyetleri Kanununun Ek 5 nci maddesine göre, kaçakçılık ve uyuşturucu maddeler ile ilgili önemli olayları takip etmek üzere, İçişleri Bakanlığınca doğrudan doğruya veya valinin talebi üzerine merkez personelinden ekipler görevlendirilebileceği gibi, İçişleri Bakanlığınca re'sen veya valinin talebi üzerine merkezden görevlendirilen ekipler bir ilde araştırma yaparken başka illerde de araştırma ve soruşturma yapılması gerekirse, ilgili valiliklerce ekipler görevlendirilebilir.

Polisin sorumluluk alanında bir suçla karşılaşan jandarma, o anda polis yoksa olaya müdahale eder ve polise haber verir. Bu şekilde olaya müdahale eden jandarma soruşturma yapamaz; durumu olduğu gibi muhafaza ederek, delillerin kaybolmaması için gerekli tedbirleri alır. Polisin olay yerine gelmesi gecikirse, jandarma soruşturma yaparak evrakı doğrudan polis makamlarına gönderir. Jandarma görev alanında işlem yapmak zorunda kalan polis hakkında da aynı kural geçerlidir. Diğer taraftan polis ve jandarma uyuşturucu madde, silâh kaçakçılığı ve siyasî suçlar gibi konularda topladıkları bilgileri karşılıklı olarak birbirlerine verirler ve asayiş ile ilgili suç ve olayları birbirlerine duyururlar. Uygulamada

cezaevlerinin iç korunması gardiyanlar tarafından, dış korunması ise jandarma tarafından yapılmakta ve bu uygulama ikisi arasında bazan kopukluğa da neden olmaktadır.²⁸

6. AB EŞLEŞTİRME PROJESİ “TÜRK ULUSAL POLİSİNİN İFADE ALMA TEKNİKLERİNİN VE İFADE ALMA ODALARININ İYİLEŞTİRİLMESİ PROJESİ”

Bu projeyi Emniyet Genel Genel Müdürlüğü, Avusturya Ludwig Boltzmann İnsan Hakları Enstitüsü ve Alman Uluslararası Hukuk İşbirliği Vakfı desteğiyle ortaklaşa yürütüldü. Projede amaç polisin işlemlerinde uyması gereken insan haklarının standartlarının geliştirilmesi, eksik olan noktalarda bu standartları AB seviyesine getirme ve özellikle de Türk Ulusal Polisinin ifade alma yöntemlerinde ve ifade alma odalarında yapılacak iyileştirmedir.

Türk Ulusal Polisinin ifade almadaki mevcut durumu ve polisin, cumhuriyet savcılarının, avukatların ve Sivil Toplum Kuruluşlarının işbirliği değerlendirilerek projenin genel gidişatına temel teşkil etmesi amaçlandı. Türk Ulusal Polisi, ifade alma ve ifade alma odalarındaki şeffaflığı ve anlaşılabilirliği güven altına almak amacıyla, insan haklarına, hukuk devleti kanunlarına ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesince geliştirilen standartlara uygun Standartlar ve Tüzükler geliştirilip uygulamaya geçirilmesi amaçlandı. Proje, faydalanıcı kurum olan Emniyet Genel Müdürlüğü ve AB Delegasyonu arasında ortaklaşa tanımlanan belli başlı eksiklikleri hedeflemiştir.

Türk Emniyet Teşkilatı geçmişteki ifade alma uygulamalarıyla ilgili olarak Avrupa İşkencenin Önlemesi Komitesi (CPT) tarafından birkaç raporda eleştirilmiş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin mahkumiyet kararlarına muhatap olmuştur. Bu nedenle projenin hedefi, polis uygulamaları ve insan hakları alanında iyileştirmeler, daha spesifik olarak ise Türk Emniyet Teşkilatının ifade alma yöntemlerinin iyileştirilmesi olmuştur.²⁹

İfade alma, bu işle görevlendirilmiş ifade alma görevlileri tarafından yapılmaktadır. Bu görevliler amirleri aracılığıyla savcıya bilgi vermek durumundadır. Bu görevliler kurum içi kurslarla eğitilmektedir. Bu görevlilerin aldığı eğitimin, ifade alma beceri ve bilgilerini geliştirecek yeterlilikte olmaması, tespit edilen önemli bir sorundur.

İfade alma, kamu davası ile sonuçlanabilecek suçlarda delil toplama amacıyla yapılan bir adli kolluk uygulamasıdır. Adli kolluk uygulamaları ile ilgili hususları bu alanda örtüşen iki daha geniş kapsamlı çerçeveye oturtmak gerekmektedir; ilki polis uygulamaları ile ilgili

²⁸Sulhi Dönmezer, Feridun Yenisey, **Kriminoloji**, www.kriminoloji.com, 2002

²⁹AB Eşleştirme Projesi, **Türk Ulusal Polisinin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi**'nin Kontratı, 2004-2005: Ludwig Boltzman **İnsan Hakları Enstitüsü**, Viyana, Avusturya; **Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü**, Ankara.

genel konsepttir, ikincisi ise ceza yargılamasının kavramsal ve kurumsal çerçevesidir. Proje kapsamının adli polis uygulamalarının bazı yönleri ile sınırlı olduğunun bilinmesine rağmen, bu yönlerin daha geniş bir bağlama oturtulmasının öneminin anlaşılması gerekmektedir.

Özellikle polisin sanıkların ifadesini alma şekli çevresel konular dikkate alınmaksızın hiçbir zaman anlaşılmayacaktır. Bunlar, örneğin emniyet teşkilatının yapısı, karar verme düzeyi, liderlik, istihdam ve eğitim, yürütülen kontrol süreçleri, hesap verilebilirliğin organizasyonu, çalışma ortamı, hukukun üstünlüğü ile ilgili anlayış, sivil toplum ile etkileşim gibi bir teşkilat olarak polisi ilgilendiren tüm konuları içermektedir. Adli kolluğun kolluk görevlerini nasıl anladığı, hangi temel soruşturma stratejilerini izlediği ve ilgili insan ve mağdur haklarını nasıl dikkate aldığı fark yaratmaktadır.

Benzer şekilde, polisin rolü savcılar, mahkemelerin, avukatların ve STK'ların işlevleriyle bağlantılı olarak anlaşılmalı ve ceza adaletinin genel amacına hizmet etmelidir. Polis soruşturmalarında her önemli değişikliğin, savcı ve mahkemelerin çalışmalarını doğrudan etkileyeceği açıktır.³⁰

Temsilen 30 yeni uyarlanmış ve teçhizatlandırılmış (donatılmış) pilot ifade alma odaları geliştirilmiş standartlara ve tüzüklere göre değerlendirildi; ayrıca şu anda kullanımda olan ifade alma odalarının eksiklikleri analiz edildi. Türk Ulusal Polisi çalışanlarına hizmet öncesi ve hizmet sırasında formasyon kursları, ayrıca ifade alma ve kolluk kuvvetlerinin ifade alması üzerine müfredat programları geliştirme ve uyarlama konularında çeşitli çalışmalar yapıldı.

Polis personeli (200 eğitmen, 800 polis memuru) ifade alma ve ayrıca hazırlık tahkikatı sırasında toplanan delillerin doğru değerlendirilmesi ve elde edilen bilgilerin ifade alma sırasında kullanılması üzerine uygun bir formasyon göreceği kararlaştırıldı. Projenin uygulanması sırasında sayı 250 eğitmen ve 2000'e yakın polis memurunun eğitimiyle sonuçlanmıştır. Polis, savcılar, mahkemeler, avukatlar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının ortaklaşa çalışmaları amacıyla, AB Üye ülkelerindeki ve Türkiye'deki işbirliği modelleri doğrultusunda karşılaştırmalı analiz yapılarak reforme edilmiş bir işbirliği modeli geliştirilmesi öngörüldü.³¹

³⁰ Aynı AB Eşleştirme Projesi Kontratı

³¹ Aynı AB Eşleştirme Projesi Kontratı

6.1 Hedefler

Genel Hedef

İfade Alma Metotlarının ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Eşleştirme Projesinin amacı yürürlükte olan demokratik sistemi, kanun ve insan haklarına saygı çerçevesinde, Ekim 2001'de Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanan kapsamlı anayasa reformu paketi ve o tarihten beri Meclis ve Türk Hükümeti tarafından onaylanan uyum paketleri doğrultusunda sağlamlaştırmaktır.

Projenin Hedefi

- İfade alma işlemini delil esaslı takibat çerçevesinde geliştirmek (iyileştirmek) ve adli tahkik sürecine yerleştirmek.
- Adli takibatlarda kolluk kuvvetleri birimleri arasındaki işbirliği ve koordinasyonu güçlendirmek.

Yakın zaman hedefleri

Projenin hedeflediği verim ve garantilenen sonuçlar:

- Türk Ulusal Polisinin mevcuttaki ifade alma metodları belirlenip, kanun ve insan haklarına saygı bağlamında iyileştirilecek, bundan öte ifade alma kapasitesi arttırılacaktır.
- Türk Ulusal Polisi çalışanlarına hizmet öncesi ve hizmet sırasında formasyon kursları, ayrıca ifade alma ve kolluk kuvvetlerinin ifade alması üzerine müfredat programları geliştirecek ve uyarlayacaktır.
- Polis personeli (200 eğitmen, 800 polis memuru) ifade alma ve ayrıca hazırlık tahkikatı sırasında toplanan delillerin doğru değerlendirilmesi ve elde edilen bilgilerin ifade alma sırasında kullanılması üzerine uygun bir formasyon görecektir.
- Türk Ulusal Polisi ifade alma odalarının fiziki durumu üzerine standartlar geliştirilecek ve uyarlayacaktır, bu standartlara uygun pilot ifade alma odaları (toplam 30 adet) teçhizatlandırılıp donatılacaktır.
- Polis, savcılar ve avukatların adli soruşturma sırasındaki işbirliği ve koordinasyonun güncel durumu tespit edilerek, kurumların işbirlik kapasitelerini geliştirmek için Müşterek Çalışma Gurupları kurulacaktır.³²

³²AB Eşleştirme Projesi Kontratı

6.2. Strateji

“İfade Alma Metotlarının ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi”nin amacı polis çalışmaları ve insan hakları alanlarında ve özellikle Türk ulusal polisinin ifade alma tekniklerinde yapılacak iyileştirme. Bu amaca ulaşmak için öncelikle güncel durum ele alınıp, buna müteakiben ana hedeflerin neler olacağı belirlenecektir. Bu veriler yapılacak aktivitelerin temelini teşkil ederek, kullanılan ifade alma yöntemleri üzerine ve polis, cumhuriyet savcıları, mahkemeler, avukatlar ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği hakkında genel bir değerlendirme yapılmasında faydası olacak.

İfade alma teknikleri ve ifade alma odalarının şeffaflığı ve anlaşılabilirliğini güven altına almak proje için hayati önem taşımaktadır. Bu hedefe ulaşmak için ulusal ve uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde, insan haklarına ve hukuk devleti kanunlarına dayalı standartlar ve modüller geliştirilecek ve bu standartlar aynı zamanda Türkiye’de güncel durum belirlemede ortaya çıkan eksiklikleri gidermeyi de hedef alacaktır.

Bu standart ve tüzükler polis memurlarının günlük çalışmalarında kullanılmalıdır. Bunun için, uyarılma süreci proje için büyük önem arz etmektedir. Bu standartları yürürlüğe koymak için en gelişmiş araç eğitimidir. Güçlü bir eğitmen ekibi ile polis memurlarının gelişimi büyük ölçüde artırılabilir.

İfade almadaki uygun fiziki ön hazırlığı garantilemek için standartlara uygun yeni yapılandırılmış ifade alma odaları değerlendirilecektir. Yukarıda belirtildiği gibi ifade alma geniş bir açıdan değerlendirilmelidir. Polisin sanıklarla (şüphelilerle) çalışması başka etkenlere de bağlıdır. Bundan dolayı, projenin hedeflerinden biride polis, savcılar, hakimler, avukatlar ve Sivil Toplum Örgütlerinin arasındaki işbirliği, irtibat (komünikasyon) ve koordinasyonunu iyileştirmek ve güçlendirmektir, aynı zamanda geliştirilmiş bir işbirliği modeli ortaya çıkarmaktır.³³

Stratejik önemi olan öğelerin verimli olması için iyi yapılandırılmış bir bilgi alışverişi ve konuya dahil bütün kişilerin (aktörlerin) deneyimli olmaları proje yoluyla sağlanacaktır. Son olarak, hazırlanacak tavsiyeler, politik ve hukuki gelişmeleri etkileyecek ve bu alanda gelecekte yapılacak projeler için bir çerçeve çizecektir.

Proje hem yapısal hemde işlevsel düzeye hitab etmektedir. İşlevsel düzeye etki edebilmek için önceden belirlenmiş bölgelere yoğunlaşmak zorunludur. Böylece proje bölgelere değerlendirme çalışmaları kapsamında ulaşmak dışında, hem ifade alma hemde diğer aktörlerle işbirliği alanında polisin günlük çalışmalarında pratik değişiklikler yapmayı

³³ AB Eşleştirme Projesi Kontratı

mümkün kılacaktır. Bundan dolayı, değerlendirilmeler yapılırken ve eğitimler verilirken bu bölgeler özellikle göz önünde tutulacaktır. Uygun coğrafi bir dağılım garantilemek için hem İstanbul ve Ankara çevresindeki hemde Doğu Anadoludan da bölgeler seçilmesi tasarlanmış, Yönetim Kurulu (Steering Committee) kararı uyarınca gelecekte başka bölgeler de kapsama dahil edilecektir.

Projeye gerekli fikirler, analizler ve tavsiyeler ortakların katılacağı Workshoplar ve yuvarlak masa toplantıları aracılığıyla geliştirilecektir. Bu toplantı şekilleri AB üye ülke uzmanları ile Türk uzmanlarının arasında azami derecede bir fikir alışverişini ve iletişimi mümkün kılar. Projeyi yürütmek ve garantilenmiş sonuçlara ulaşmak için – polisin çalışmalarını demokratikleştirmek ve halk için daha anlaşılır kılmak, konu dâhilindeki bütün aktörlerin (polis, savcılar, hâkimler, avukatlar ve STKlar) işbirliğini ve hukukun bu alandaki gücünü arttırmak için – proje planı gereği avukatlar, STK'dan uzmanlar, akademisyenler ve projeden özel kalifiyeli "freelancer danışman"larla dayanışma içerisinde çalışmamız zorunludur. Eşleştirme ortaklarının proje yönetmeliğindeki aktiviteleri yürütmelerini desteklemek amacıyla, Ludwig Boltzmann İnsan Hakları Enstitüsü adına iki Üyelik Öncesi Danışman değişimli olarak (her biri 12 ay olmak suretiyle) ortaklarla çalışmaları yürütecektir. Böylece projenin tamamının bütçe yönetmeliğinde 18 ay olarak belirlenen süre içinde yürütülebilmesini sağlayacaktır.³⁴

³⁴ Aynı AB Eşleştirme Projesi Kontratı

6.3. AB Eşleştirme Projesi “Türk Ulusal Polisnin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi”nin 18 Aylık Uygulama Planı³⁵

6.3.1 Açılış Konferansı

Açılış konferansının amacı, projede yer alan konuların uygulanmasında karar verici role sahip aynı zamanda gelecekte ifade almanın yasal ve idari kriterlerinin geliştirilmesinde yetki sahibi ve yargılama öncesi suç soruşturmasının içerisinde yer alan polis, savcı, mahkemeler, avukatlar ve STK’lar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesine katkıda bulunabilecek yetkili Türk resmi görevlilere, uzmanlara, politikacılara (ayrıca üniversiteleri ve STK’ları da içine alan Sivil Topluma) projeye ilgili bilgi vermektir. Türk Uzmanlar ve Üye Ülke Uzmanları tarafından projenin içerisinde önemli bir faktör olarak yer alan yasalar polisin ve adli yapının demokratikleştirilmesi konularında katılımcılar ve kamuoyu ayrıntılı olarak bilgilendirilecektir. Üye Ülke Uzmanları konferans dahilinde projenin içeriğinde yer alan belirli bazı konuların önemi ve uygulamadaki etkileri hakkında kısa konuşmalar yapacaklardır. Daha sonra üye ülke uzmanların konuşmaları ve görüşleri bütün katılımcılar tarafından tartışılacaktır. Konferansın sonucu (konuşmalar ve tartışmaların getirileri) hazırlanacak olan özet raporda yer alacaktır. Üye ülke uzmanlarıyla birlikte Türkiye’de ki kilit politikacıların, resmi görevlilerin ve uzmanların katılacağı bir Ortak Çalışma Grubu oluşturulacaktır. Bu grubun amacı projeyi ilerletmek, geliştirmek ve projenin sonunda gelecekte ölçülebilir eylemlerin ayrıntılarını belirlemek olacaktır.

Sonuç olarak projenin içerikleri ve ulaşmak istediği hedefler medya aracılığıyla kamuoyuna duyurulacaktır. Projenin içeriği ve hedefleri hakkındaki basın bültenleri Katılım Öncesi Danışman (PAA) ve PAA Türk Muhatapı tarafından hazırlanacak ve ayrıca Türk politikacılar, resmi görevliler ve/veya uzmanlar ile üye ülke uzmanları medyaya mülakat vereceklerdir.

6.3.2. Projenin Tüm Bileşenleri İçin Değerlendirme Araçlarının Dizaynı

Work-shop içerisinde Üye Ülke Uzmanları ve Türk Uzmanları standart araçları geliştirecekler (örneğin; metodoloji, değerlendirme için standart prosedürler, dokümantasyon prosedürleri) ve bunlar sonraki değerlendirme aktivitelerinin bulunmasında ve kategorize edilmesinde yardımcı olacaktır. Bu değerlendirme araçları aracılığıyla ifade almanın bugünkü durumu ve polis, savcılar, mahkemeler, avukatlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki

³⁵AB Eşleştirme Projesi “Türk Ulusal Polisnin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi”nin 18 Aylık Uygulama Planı, 2004–2006: Ludwig Boltzman İnsan Hakları Enstitüsü, Viyana, Avusturya; Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara.

işbirliği hakkında sorular ortaya çıkabilecektir. Böyle bir kategorizasyondaki amaç yapısallıkla ilgili tüm bilgilerin toplanması ve ifade alma ile ilgili tüm konuları kapsayacak aktivitelerin projede yer alacağından emin olmaktadır.³⁶

6.3.3. Belirli Bir Proje Bileşenin Tüm Meseleleri Üzerinde Araştırma Yapmak

AB Üyesi Ülke Uzmanlarından oluşan ekip, Türk temsilcilerin desteğiyle bu parçanın tüm sorunları içerisinde araştırmasını yürütecektir. Önemli ulusal, Avrupa'da yayımlanan ve uluslar arası dokümanlar (yasal koşullar, yargılamalar, öneriler, raporlar, bilimsel literatür vb. özellikle ilgili AB dokümanları, İşkenceyi Önleme Komitesinin (CPT) raporları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları) toplanacaktır. Bu araştırma işi daha sonraki aktivitelerin analizinde ve Türkiye'de mevcut uygulamada ki ifade almada ve polis, savcılar, mahkemeler, avukatlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğindeki boşlukların tanımlanmasında yardımcı olacaktır.

6.3.4. İfade Alma Metotları, Polis, Savcılar, Mahkemeler, Avukatlar ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İşbirliği Üzerinde İzleme-Gözleme ve Mülakat.

Bu aktivite iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci olarak, mülakat yönergesi ve anketleri üye ülke uzmanlarınca daha önceki aktivitelerde de vurgulanan değerlendirme araçları temel alınarak geliştirilecektir. İkinci olarak aynı uzmanlar belirli ifade alma metotlarını, delillerin değerlendirilmesini, dokümantasyonu, sorumlulukları, kontrolü, işbirliği, koordinasyon ve diğer kanun uygulama birimleri, avukatlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişim gibi unsurları göz önünde bulundurarak Türkiye'nin değişik bölgelerinde bulunan polis birimlerini izleyeceklerdir. Bu ziyaretler sırasında orada bulunan polislere, savcılara, mahkemelere, barolara ve sivil toplum kuruluşlarına Üye Ülke Uzmanları görüşme yönergesi ve anketleri temelinde bir mülakat yapmayı talep edecekler. Yapılan bu mülakatların ve gözlemlerin sonuçları karşılaştırılacak, analiz edilecek ve özetlenerek bir rapor hazırlanacaktır.

6.3.5. Önceki Aktivitelerin Sonuçlarının Derlenmesi

Üye Ülkeler (Member States) uzmanlar grubu araştırma bileşeni ve izleme- mülakat aktivitelerinin sonucunda bulunan çıktıları analiz edip, özetleyecekler ve birleştireceklerdir. Bu aktivitenin sonucu ilgili diğer bölümlerin geliştirilmesi için değerlendirme

³⁶ AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004–2006.

enstrümanlarının standart yapısı vasıtasıyla mukayese edilebilir uygun bilgilerin derlenmesi olacaktır.³⁷

6.3.6. Projenin Değerlendirilmesi, Gelecekteki Önlem ve Hareket Planın Detaylandırılması

İlk Aktivite esnasında oluşturulan Türk resmi görevliler, uzmanların ve politikacıların yer aldığı çalışma grubu ile üye ülke uzmanlarından oluşan takım hep birlikte bir yuvarlak masa etrafında projenin son safhasındaki proje sonuçlarını ve aktivitelerini değerlendireceklerdir. Niteliksel ve nicel kriter PAA ve PAA Muhatapı Türk Uzman tarafından hazırlanacak ve değerlendirme bunlar gözönünde bulundurularak yapılacaktır. Projenin içinde eğitim-staj veya workshopun katılımcısı veya konferanslarda temsilci olarak yer alan tüm uzmanlarda projenin sonucunda projenin kalitesinin, etkinliğinin ve pratikliğinin değerlendirilmesinde önemli etmenler olacaktır.

Ek olarak, gelecekteki olası idari ve yargısal kriterlerin eylem planı ile Türkiyede ifade alma, ifade alma odaları ve polis, savcı, mahkemeler, avukatlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amaçlı olduğu değerlendirilecektir. Ayrıca hareket planı, gelecekte olası projelerle devam edilmesi ve projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması noktalarında gözden geçirilecektir. Değerlendirmenin sonuçları ve hareket planı yazılı rapor içerisinde sağlanacaktır.

6.3.7. Son Konferans

Son konferansta daha önce ele alınarak ayrıntılandırılan değerlendirme sonuçları ve hareket planı, projenin diğer tüm kararlarıyla birlikte sunulacak ve tartışılacaktır. Bu konferansa sadece ilk aktivitenin sonucunda oluşturulan Türkiyenin anahtar politikacılarından, resmi görevlilerinden, uzmanlarından ve üye ülke uzmanlarından oluşan grup değil ayrıca projenin konularından ve sonuçlarında etkilenen otoritelerde katılacaklardır. Ayrıca medyadan da temsilciler bu konferansa davet edileceklerdir. Üye ülke uzmanlar projenin mevcut ana sonuçları, Türk uzmanlar ise gelecekteki zorluklar, Türkiyedeki ifade alma odaları, ifade alma metodları, polis, savcı, mahkemeler, avukatlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği konularında bilgiler vereceklerdir. Projenin sonuçları ve hareket planı ile ilgili basın bülteni PAA ve PAA Muhatapı Türk Uzman tarafından birlikte hazırlanacak ve medyaya dağıtılacaktır. Ayrıca Türk politikacılar, resmi görevliler ve/veya uzmanlar ile birlikte üye ülke uzmanları medyaya mülakat vereceklerdir.

³⁷ AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004 – 2006.

6.3.8. Workshop “ Demokratik Toplumda Polislik- Kurumsal ve Önemli Yönler”

Demokratik toplumlarda polis ve organizasyonunun en önemli kabul gören rolü olan ifade alma metodları ve odalarına ilişkin olarak kurallar ve standartlar belirlenecektir. Karşılıklı bilgi değişimi özellikle belirli zorlukları da gözönünde bulundurarak Türkiye'nin ilgilenmek zorunda olduğu başlıca sorun olan politik amaçlı organize suçlardaki polisin rolü üzerinde olacaktır. Terörizm suçlarıyla ilgili geniş bilgi sahibi olan Avusturyalı, Alman ve İtalyan uzmanlar ile Türk uzmanlar birlikte terörizm çerçevesinde polisin ve polis organizasyonunun rolü ve yeterli polislik konusunu gözden geçirerek tartışacaklardır.³⁸

6.3.9. İspanya ya Çalışma ziyareti: İfade Alma Odaları

İspanyaya, Emniyet Genel Müdürlüğünden 14 uzmanın katılımıyla 5 günlük bir çalışma ziyareti gerçekleştirilecektir. Bu ziyaretler esnasında bu uzmanlar üye ülkedeki ifade alma odalarının fiziki koşullarını, tefrişatını ve teknik donanımlarını yerinde görme imkanı bulacak ve yararlı bir pratik yapacaklardır. Çalışma ziyareti için İspanya'nın seçilmiş olmasının nedeni çok modern ve iyi döşenmiş ifade alma odalarına sahip olmasıdır.

PAA'in Türk Muahatabı ve yardımcıları çalışma ziyareti boyunca uzmanlara eşlik edecektir. PAA'in Türk Muahatabı, yardımcıları ve diğer uzmanlar projenin uygulanmasında önemli role sahiptirler, dolayısıyla bunların çalışma ziyaretine katılmaları proje açısından yararlı olacaktır. Onlar projenin her aşamasını izlemekten ve raporlamaktan sorumludurlar. Bunlara ek olarak onlar Türkiye deki ifade almadan sorumlu birimleri temsil etmektedirler ve üye ülkeden edindikleri tecrübeleri geniş bir kesime ulaştıracaklardır. Bu sınıflandırma ayrıca diğer çalışma ziyaretlerinin gerçekleştirileceği İtalya, Avusturya ve Almanya içinde geçerlidir. PAA'in katılımı bu yerlerdeki düzgün koordinasyonun sağlanması için gerekli değildir.

6.3.10. İfade Alma Metodları ve İfade Alma Odalarına İlişkin Standartların ve Anahatların Tanımlanması:

Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonunda yer alan haklar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) standartları referans alınarak ifade alma metodlarına ve ifade alma odalarının koşullarına ilişkin üye ülke ve Türk Uzmanlar birlikte çalışarak tanımlama yapacaklardır. Bu standartların formülasyonu ve anahatları, demokrasinin prensipleri, hukuka uygunluk ve insan hakları standartları açısından

³⁸ AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004–2006.

şekillendirilecektir. Bu durum projenin sürdürülebilirliği açısından kaçınılmazdır. Belirlenen standartlar ve ana hatlar temelinde polise verilecek eğitim sayesinde her durum içerisinde ifade alma metodlarının insan hakları ve insana saygı açısından gözlemlenmesi becerisi geliştirilecektir. CPT'nin ifade alma odalarına ilişkin yaptığı öneriler ifade alma odalarının adaptasyonu esnasında insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve insana saygı açısından gerekli ortamın sağlanmasında dikkate alınacaktır.³⁹ İfade alma odalarının koşullarının kriterlerindeki gibi, standartlar ve ana hatlar kanunsal çerçeveyi kapsayacak, bu alandaki prosedürdeki polisin genel rolü, ilgili insan hakları öngörüler ve CPT'nin kuralları gözönünde bulundurulacaktır. Standartlar ve ana hatlar polisin günlük işlerinde kullanabileceği şekilde formüle edilecektir.

6.3.11. İfade alma odalarının Değerlendirilmesi

30 adet ifade alma odası projenin Türk ortağı tarafından teknik cihazlarla donatılacaktır. Üye ülke uzmanları ile Türk uzmanlar bu 30 adet pilot ifade alma odalarından bazılarını seçip buralara değerlendirme ziyareti yapacaktır. Ayrıca bu seçilenlere ek olarak Türkiye'nin değişik bölgelerinde seçilecek diğer yapılmamış ifade alma odalarına da ziyaret yapılacaktır. Her iki taraftan da toplam 30 adet oda seçilecektir. Uzmanlar yapılan odaları belirlenen standartlara ve projenin ana hatlarına uygunluğunu denetleyeceklerdir. Ayrıca diğer odalarında bir analizini yapacaklardır. Hazırlanacak görev raporu ifade alma odalarının geliştirilmesinde ki kuşku ve önerileride ayrıntılı olarak içerecektir.

6.3.12. Eğitim İhtiyaçlarının Tanımlanması

Türkiye'deki ifade alma ve delillerin değerlendirilmesi konularındaki mevcut eğitim durumu içerikler, metodlar ve müfredat açılarından analiz edilecektir. Üye Ülke uzmanları polisin hizmet öncesi ve hizmet sırasındaki eğitimlerini izleyecektir. Proje ortağı Üye Ülke uzmanları eğitim-stajın belirlenmesinden sorumlu Türk uzmanlarıyla görüşecekler ve eğitim-stajın icra edileceği kurumları ziyaret edecekler. Bu temeller üzerinde eğitim ihtiyaçları belirlenecektir.⁴⁰

³⁹ AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004- 2006.

⁴⁰ AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004- 2006.

6.3.13. Avusturya ve Almanya'ya Çalışma Ziyaretleri: Eğitim Modelleri

14 Türk polisi için 5 günlük (4 gün Avusturya, 1 gün Almanya) olarak planlanan bu çalışma ziyareti bu ülkelerdeki çalışmaların gözlemlenmesi açısından yararlı olacaktır. Katılımcılar üye ülkelerdeki eğitimlerle, düzenlemelerle ve pratikle ilgili olmalıdırlar. Katılacak polisler ayrıca eğitimcilerin eğitimi seminerleri aktivitesi ve bazılarında eğitim müfredatının detaylandırılması workshop' u faaliyetine iştirak edeceklerdir. PAA'ın Türkiye deki Muadili ve yardımcıları çalışma ziyareti boyunca uzmanlara eşlik edecektir. (Sonraki Aktivite de gerekli tanımlamalar verilmiştir). PAA'ın katılımı bu yerlerdeki düzgün koordinasyonun sağlanması için gerekli değildir.

6.3.14. Eğitim Müfredatının Detaylandırılması Workshop' u

Türk uzmanlar ve Üye Ülke uzmanları işbirliği içinde 5.b.3.a. ve 5.b.2.c. aktivitelerini baz alarak ifade alma metodlarını, delillerin değerlendirilmesini ve ilgili insan hakları kurallarını içerecek bir eğitim müfredatı geliştireceklerdir. 1. bileşen de bulunan ve 2. bileşen de geliştirilen anahatlar gözönünde bulundurulacaktır. Müfredat, Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonunun ilgili yönünü ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesinin standartlarını da içerecek uygulanabilir bir yasal çerçeveyide kapsıyacaktır. Ayrıca bu müfredat içerisinde demokratik bir toplumda polisin yeterli profesyonel tutumlarının yansımalarının da ayrı bir bölüm verilecektir.

6.3.15. Eğitimcilerin Eğitimi Seminerleri

200 adet Türk polisi ifade alma, delillerin değerlendirilmesi ve uluslar arası insan hakları konularında üye ülke uzmanlarınca eğitileceklerdir. Eğitimciler tarafından el kitapları temin edilecektir. Eğitim oturumları birbirini tamamlayan çoklu konulardan oluşacak ve bu farklı konuları işleyecek en az iki uzman tarafından yönetilecektir.

Dolayısıyla yeterli sayıda üye ülke uzmanı sağlanmak zorundadır. Çok sayıda eğitici eğitileceğinden dolayı bunlar yirmişer kişilik 10 gruba bölünecektir (toplam 200). Eğitimler 3 ya da 4 polis eğitim kurumunda yürütülecek ve her durumda Ankara ve İstanbul' da ki tesisler kullanılacaktır. Her eğitim sonrasında rapor hazırlanacaktır.⁴¹

⁴¹ AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004- 2006.

6.3.16. Pilot Eğitim Seminerleri

Ülkenin doğusunu ve güney doğusunda ki illeride kapsayan 7 bölgede rütbeli personelin de dahil olduğu 800 polise ifade alma, delillerin değerlendirilmesi ve uluslar arası insan hakları konularında pilot eğitimler verilecektir. Bu bölgelerde yapılacak uygulamalar ve organizasyonlar PAA, PAA Muhatabı ve onların yardımcıları tarafından desteklenecektir. Ancak pilot eğitimlerin organizasyonunda ana sorumlu Türk Polis Teşkilatıdır; ayrıca tamamlanan tüm pilot eğitim seminerlerine ilişkin standart olarak hazırlanan raporlar PAA'ye ulaştırılacaktır. PAA seçtiği seminerlere de katılacak ve izleyecektir.

Pilot eğitimler 2 adet Türk uzmandan oluşan bir takım tarafından yürütülecektir. Bunlardan bir tanesi eğitim konusunda diğeri ise polis pratiği konusunda deneyimli olmalıdır. Davranışlarda ve uygulamada istenen ve sürdürülebilir değişikliklere ulaşmak için belirli hedef gruplarla ilgili konulara odaklanmak gereklidir. Seminerler tanımlanan ihtiyaçlara bağlı olarak (5.b.3.a. aktivite) ve değerlendirilen eğitim müfredatının içeriğine göre 3 ya da 5 gün sürecektir. Her eğitimin sonunda eğiticiler tarafından raporlar hazırlanacaktır.⁴²

6.3.17. Birleşik Çalışma Grubunun Kurulması ve İhtiyaçların Tanımlanması

Polis, savcılar, mahkemeler, avukatlar ve Sivil Toplum Kuruluşları arasındaki işbirliğini, koordinasyonu, iletişimi güçlendirmek ve geliştirmek için, Üye ülke uzmanlarından ve Türk tarafını temsilen İçişleri Bakanlığından, Polisten, Adalet Bakanlığından, savcılardan, mahkemelerden, barolardan ve Sivil Toplum Kuruluşlarından temsilcilerin katılacağı bir Birleşik Çalışma Grubu (BÇG) kurulacaktır. BÇG yuvarlak masa etrafında bugünkü durumun daha önce yapılan değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan kararların analizini yapacak (5.b.1.d. aktiviteye bakınız) ve özet raporda bulunan gelişimin ihtiyaçlarını tanımlayacaktır.

6.3.18. Üye Ülkeler İçinde İşbirliği Modellerinin Karşılaştırmalı Analizi Konulu Workshop

BÇG polis, savcılar, mahkemeler, avukatlar ve Sivil Toplum Kuruluşları arasındaki işbirliği, koordinasyon ve iletişim için farklı modellerin Türkiye'deki ve değişik üye ülkelerdeki (Örneğin Avusturya, Almanya, İspanya, İtalya) pratiğiyle ilgili olarak ve 5.b.1.e ve 5.b.4.b aktivitelerin sonuçları ile bunları kıyaslayacak bir work-shop düzenleyecektir. Bu

⁴² AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004-2005.

work-shop sonucu karşılaştırmalı analizin getirilerinin yer aldığı değerlendirme raporu hazırlanacaktır.

6.3.19. İtalya ya Çalışma Ziyareti: Kanun Uygulama Otoriteleri Arasında İşbirliği

Beş gün sürecek olan bu çalışma ziyaretine 6 rütbeli polis, adli sistemden 6 kişi ve 3 kişi de barolardan veya STK lardan temsilci olmak üzere toplam 15 kişi katılacaktır. (BÇG de yer alan tüm Türk temsilciler bu ziyarete katılmalıdır.) Burada İtalya'nın seçilmesinin nedeni, İtalya'nın Avrupa'nın en modern ceza sistemine ve prosedürlerine sahip olduğu için Türkiye'nin İtalyan ceza sisteminden yararlanmış olmasıdır. Türk uzmanlara PAA Karşılığı ve yardımcıları eşlik edecektir. (5.b.2.b. aktivitede tanımlama verilmiştir.)

İtalyan uzmanlarla yapılacak çalışmalarda projenin en önemli noktaları üzerinde durulması PAA in sorumluluğunda olacaktır. Dolayısıyla PAA in katılımı bu ziyaretten maksimum faydanın elde edilmesini sağlayacaktır. Buna ek olarak ziyaretler esnasında uzmanlar projede kendi alanlarındaki uzmanlarla iletişim kuracaklardır. PAA ile Türk uzmanlar arasında iletişim kurmak görevi PAA yardımcısının olacaktır.⁴³

6.3.20. İşbirliğinin Geliştirilmesinin Değerlendirilmesi

BÇG 5.b.1.e aktivitede toplanan bilginin üzerine inşa edilen ve 5.b.4.b. ve 5.b.4.c. aktiviteleride göz önünde bulundurularak polis, savcılar, mahkemeler, avukatlar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişimin, koordinasyonun ve işbirliğinin artırılması için geliştirilen modelin değerlendirmesini yapacaktır. Özellikle Türk polisi, savcılar ve avukatlar arasındaki iletişim, koordinasyon ve işbirliği ilgi alanlarını oluşturacaktır. Geliştirilen model mevcut yasal çerçeveyi karşılamalıdır.

6.3.21 Bölgesel Bilgilendirme Seminerleri

Yedi hafta içinde 21 bölgede polis, savcılar, hakimler, avukatlar ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerin katılımıyla gerçekleştirilecek bilgilendirme seminerlerinde aktivite 5.b.4.e. de geliştirilen model çerçevesinde katılımcı gruplar arasındaki iletişimin, koordinasyonun ve işbirliğinin artırılması konuları işlenecektir. Her bir seminere iki adet üye ülke uzmanı katılacak ve bir gün sürecektir. Haftada 3 seminer organize edilecek ve herbirine yaklaşık 40 kişi katılacaktır. Bu da 21 tek günlük seminerin sonucunda yaklaşık 700 katılımcının bilgilendirilmesi demektir.⁴⁴

⁴³AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004-2005.

⁴⁴ AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004-2006.

7. PROJENİN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmamda başvurabileceğim kaynakların azlığından dolayı araştırma konum olan projenin değerlendirmesinde değişik kesimlerden olan ve doğrudan projede aktif olarak görev almış görevlilerle mülakat yapma yoluna başvurdum. Fakat bu mülakatlarım 13 Haziran 2007 tarihinde onaylanan ve polise olağanüstü yetkiler getiren 5681 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (PVSK) yürürlüğe girmesinden öncedir. Projenin genel hedefleri noktasında Türk tarafını projenin başından sonuna kadar temsil eden deneyimli ve aynı zamanda hukukçu olan şube amiri Özer Zeyrek⁴⁵, Projenin bitiminden sonra kısa veya yakın vadede bu genel hedefe ulaşılabilir mi veya ulaşma imkanı var mı sorumuza şöyle cevap vermiştir: “Proje bu hedefe ulaşmada katkı sağlamıştır; hedefin çok iddialı ve geniş kapsamlı olduğu bu proje tek başına yeterli görülemez”. Av. Meryem Erdal⁴⁶ ise Projenin uygulanması sürecinde, reformları sağlamlaştırma hedefine ulaşmada kısmi gelişmeler yaşandığını; özellikle ifade alma odalarının standartlara uygun hale getirilmesi, sivil toplum örgütleri ile diyalog girişimlerinin başlatılması anlamında sınırlı ancak olumlu adımlar atıldığını dile getirdi. Ayrıca bu adımların projenin son aşamasında ve sonraki süreçte sürdürülmediğini, bunun sebebi olarak da emniyet bürokrasisi ve hükümetin reform sürecini durdurma/yavaşlatma eğiliminin etkili olduğunu söyledi. Ancak Projenin genel hedefine ulaşma olanağının her zaman olduğunu, ama bunun için de öncelikle bu yönde güçlü ve ödünsüz bir hükümet iradesinin olması gerektiğini açıkça ifade etmek istediğini söyledi.

Projenin bitiminden sonra kısa veya yakın vadede ”ifade alma işlemi delil esaslı takibat çerçevesinde geliştirmek (iyileştirmek) ve adli tahkik sürecine yerleştirmek spesifik hedefine ulaşılabilir mi yönlü sorumuza ise, Özer Zeyrek “evet ulaşılabilmiştir; ifade almanın tüm yönleriyle ele alındığı bir eğitim materyali hazırlanarak bunun uygulayıcıların eğitimlerinde kullanılmasına başlanılmış olduğunu dile getirdi”. Av. Meryem Erdal ise Projenin bu özel amacı bağlamında, yaygın ve etkili bir değişimden söz etmenin mümkün olmadığını; ancak sınırlı sayıdaki merkezi birimler yönünden bu özel hedefe ulaşılabilirliğinden söz edilebileceğini dile getirdi. Ayrıca, ülkenin büyük bir kesimi için halen ifadenin en önemli delil aracı olduğu, delil toplama konusunda teknik olanakların bulunmadığı ve buna uygun teknik donanıma sahip olunmadığının da bilindiğini söyledi.

Projenin adli takibatlarda kolluk kuvvetleri birimleri arasındaki işbirliği ve koordinasyonu güçlendirmeye yönelik spesifik amaca Projenin bitiminden sonra kısa veya

⁴⁵ Projenin Türk Muhatapı (Counterpart), uluslararası projeler uzmanı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Asayiş Dairesi, Şube Amiri, Ankara.

⁴⁶ İHD Yönetim Kurulu üyesi ve İHD İnsan Hakları Projeleri Koordinatörü, insan hakları hukuku uzmanı, Ankara.

yakın vadede ulaşılabildi mi noktasındaki sorumuza ise Özer Zeyrek şöyle cevap vermiştir. “Adli takibatlarda kanun uygulayıcı birimler arasında işbirliği ve eşgüdümün projenin önemli ayaklardan birisiydi. Burada proje süresince yaşanan pek çok sorun vardı. En önemli engel adli yetkililerin sahip olduğu meslek kültürü gereği Onların ‘polisi kendi emrindeki görevliler’ şeklinde algılamalarıydı. Böyle bir anlayış doğal olarak “benimle denk olmayanla ve emir verebildiğim görevlilerle neden işbirliği yapayım” çıkarsamasına yol açıyordu. Ama yapılan seminer bu anlayış ve kabullenişte birtakım olumlu yönde değişikliklere yol açmıştır. Ancak bir işbirliği ve koordinasyon sağlandı demek mümkün olmayacaktır”. Av. Meryem Erdal ise adli soruşturmalarda kolluk birimleri arasındaki işbirliği ve koordinasyonu güçlendirme hedefine ulaşmak için gerekli olanakların yeterli olmadığı, bu nedenle de proje sonrasında bu özel hedefe ulaşamadığı düşüncesinde olduğunu dile getirdi.

Türk Ulusal Polisinin mevcut olan ifade alma metodları belirlenip, kanun ve insan haklarına saygı bağlamında iyileştirilecek, bundan öte ifade alma kapasitesi arttırılacaktır şeklindeki Projenin belirlediği bu yakın zaman verim ve garantilenen sonuçlara sizce ulaşıldımı yönlü sorumuza; Özer Zeyrek ”evet insan hakları bağlamında ifade alma metodları geliştirilmiş içeriği bir kaynak kitap haline getirilmiştir“ şeklinde cevap vermiştir. Meryem Erdal ise, bu yakın zaman hedefine ulaşamadığını, bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilen ve STK’ların da katılımıyla oluşturulan tavsiyelere karşı kolluk birimleri tarafından aşırı tepki gösterildiğini; uluslararası standartlar ışığında yapılan gözlem ve tavsiyelerin dikkate alınmaması, ifade alma usulü bağlamında mevcut işleyişin korunması isteği olarak görüldüğünü ifade etmiştir.

“Türk Ulusal Polisi çalışanlarına hizmet öncesi ve hizmet sırasında formasyon kursları, ayrıca ifade alma ve kolluk kuvvetlerinin ifade alması üzerine müfredat programları geliştirecek ve uyarlanacaktır”, şeklindeki Projenin spesifik amacına ulaşılmış mı bağlamındaki sorumuza Özer Zeyrek olumlu cevap vererek daha öncede belirttiği gibi müfredatların proje çıktılarına göre dizayn edilmiş olduğunu, hizmet içi kurslarda bu kaynakların kullanılmakta olduğunu dile getirdi. Av. Meryem Erdal ise Proje çalışmaları kapsamında sürdürülen eğitim çalışmalarının, tüm polis birimlerini ve yerel örgütlenmeleri de kapsayacak biçimde yaygınlaştırılması ve eğitim programının güncelleştirilmesi halinde bu hedefe ulaşılmasının olanaklı olduğunu, eğitim müfredatının, insan haklarına, uluslararası standartlara ve mevzuata uygun bir içeriğe/uygulamaya sahip olması beklenen amaca ulaşmayı kolaylaştıracağını dile getirdi. Ayrıca, öngörülen sayıda ve planlama doğrultusunda eğitimin tamamlandığını ve bu konuda beklenen hedefe ulaşıldığını düşündüğünü dile getirdi.

Polis personeli (200 eğitimci, 800 polis memuru) ifade alma ve ayrıca hazırlık tahkikatı sırasında toplanan delillerin doğru değerlendirilmesi ve elde edilen bilgilerin ifade alma sırasında kullanılması üzerine uygun bir formasyon görecektir şeklindeki özel hedefe ulaşıldığını bağlamındaki sorumuza Özer Zeyrek, “bu hedefler fazlasıyla aşılmıştır. 256 eğitimci Ankara’da yetiştirilmiş Avusturyalı ve Alman uzmanlar tarafından eğitilmiştir. Bu eğitimciler kendi kadrolarında yani 81 ilimizde 2475 personeli eğitmişlerdir ve eğitimlerin aynı eğitimci kadro tarafından sürdürülmekte olduğunu dile getirdi.” Av. Meryem Erdal da aynı fikirde olduğunu dile getirerek öngörülen sayıda ve planlama doğrultusunda eğitimin tamamlandığını ve bu konuda beklenen hedefe ulaşıldığını düşündüğünü söyledi.

Türk Ulusal Polisi ifade alma odalarının fiziki durumu üzerine standartlar geliştirilecek ve uyarlayacaktır, bu standartlara uygun pilot ifade alma odaları (toplam 30 adet) teçhizatlandırılıp donatılacaktır şeklinde hedefe ulaşıldığını sorumuza Özer Zeyrek “evet proje kapsamında otuz adet oda geliştirilmiştir. Diğer ifade alma odalarının geliştirilmesi için 2007 yılında 2 trilyonluk kaynak tahsis edilmiştir”. Av. Meryem Erdal ise bildiği kadarıyla, öngörülen sayıda pilot ifade alma odası teknik donanıyla standartlara uygun hale getirildiğini ve dolayısıyla bu hedefe de ulaşıldığını düşündüğünü ifade etti.

Polis, savcılar ve avukatların adli soruşturma sırasındaki işbirliği ve koordinasyonun güncel durumu tespit edilerek, kurumların işbirlik kapasitelerini geliştirmek için projenin bitiminden sonra nasıl bir ilerleme sağlandı yönlü sorumuza Özer Zeyrek “ Projenin Hedefi başlıklı bölümde verdiği cevabın burası için de geçerli olduğunu; daha iyi bir işbirliği arayışları her yıl yapılan ve tarafların katıldığı sempozyumda daha da olgun hale getirilmekte ve işbirliği sağlam temellere oturtulmaya çalışılmakta olduğunu da eklemek istediğini dile getirdi. Av. Meryem Erdal ise, bu konuda da kısmi bir gelişme kaydedildiği düşüncesinde olduğunu, Proje çalışmaları sırasında, bu hedefe ulaşmak üzere, her meslek grubu ile ayrı ayrı güncel durum tespiti yapıldığını dile getirdi. Kendi içinde oldukça yararlı olan bu toplantıların ortaklaştırılması konusunda yetersiz kaldığını, tavsiyelerin değerlendirilmesi aşamasında tüm meslek grupları biraraya gelerek çalışma fırsatı bulabildiğini, bu ise projeden sonraki süreçte işbirliği olanaklarının gelişmesi için yeterli olmadığını ifade etti. Ancak ilk kez ortak bir platformda bir araya gelme ve güncel durum tespiti yapma fırsatı bulunması önemli bir adım olduğunu da belirtmekten kaçınmadı.”

Twining Projesinin uzun ve kısa vadeli hedeflerini gerçekleştirme şans ve imkânın olup olmadığına yönelik sorumuza bu projenin ilk koordinatörü olan, Karl Heinz

Grundboeck⁴⁷, (bir buçuk yıl çalışmadan sonra ikinci koordinatör Albin Dearing devam etmiştir) şöyle cevap verdi: Proje planının ve dizaynına göre öngörülen eşiklerin (benchmarks) hepsi gerçekleştirildi. Bu bağlamda proje başarıyla gerçekleştirilmiş denilebilir. Ayrıca, projenin nihai değerlendirilmesinde çok olumlu sonuçlara varıldığı kaydedildi. Genel çerçevenin farkında olarak, aslında insan haklarının gelişiminde projenin katkısını geniş bir perspektifte görmek lazım. Şunu açıkça görmemiz gerekirken Eşleştirme Projeleri, eğer idari sistemi tüm olarak ele alırsak, bu idari sistemin ancak belirli ve sınırlı alanlarıyla ilgilenebilir. Bu karmaşık bütünün bir parçasını olumlu yönde değiştirmek bir etki yaratmasına rağmen uzun sürede bu parçada veya bütünde olumlu yönde değişiklik yaratacağının garantisizdir de yoktur.

Bu nedenlerle ikna olmuş bir kişi olmuş olarak ifade edebilirimki proje yönetiminin öngördüğü kısa vadeli hedeflere ulaşılmıştır. Öte taraftan projenin uzun vadeli hedeflerine ulaşabilmesi noktasında şüphelerim vardır. Bir polis kurum ve organizasyonun insan hakları yaklaşımını geliştirmek için polis kurumunun kendisi dâhil polise ait bütün prosedürler ele alınıp kurumun çerçevesinin bütünü düşünülmelidir. Öte taraftan bu alanda çok sayıda projelerin yürütülmesi de düplikasyona ve hatta çelişkilere sebep olabilir. Kapsam olarak sınırlı olan Eşleştirme Projelerinin dizaynı (formatı) proje yönetiminin yapısının kurulmasını ve denetim edilebilirliğini daha kolaylaştırır anlayışının da farkında olarak denilebilirki bu konularda daha kapsamlı bir yaklaşımın kullanılması tercih nedeni olmalıdır.

AB üyeliğine aday bir ülkenin adaylığa hazırlanmasında Eşleştirme Projelerinin rolü ve yararları hakkında ne düşünüyorsunuz? Uygulanan bu projenin spesifik olarak Türk devletini (bir birimi olan Emniyet kurumunu) AB'nin talepleri doğrultusunda üyelik konusunda yeterince hazırladı mı sorusuna ise Grundboeck şöyle cevap verdi: AB'ye giriş için yapılan hazırlıklara binaen yapılacak reformlar kapsamlı bir stratejik planlamayı gerektirir. Eşleştirme Projeleri genelde sınırlı bir yaklaşım tarzına sahip olarak, çoğunlukla AB ve ilgili aday ülke arasındaki açıklıkları (boşlukları) tespit edip bu açıklıkları kapatmaya çalışır. Bu nedenlerle de kapsamlı ve stratejik bir planlamayı temel almaksızın bir proje yapısının çok etkili olacağını düşünmek oldukça zordur.

Bence bu tür projeler en başta farklı bakış açılarının ele alınması için bir fırsat yaratır. Fakat, aynı zamanda, özellikle de kişinin kendi güçlü pozisyonun gücünün azaltılmasına yönelik durumlarda, kurumsal usullerin (geleneklerin) değişeceği anlayışının kurumun içinde çok zor etkili olacağını aklımızda tutmamız lazım. Bu nedenlerle ve ayrıca bu tür projelerde

⁴⁷ AB'yi ve üyesi ülke olan Avusturya'yı temsil etti, Viyana da Emniyet Müdürü.

sınırlı yaklaşımının kullanılması ve proje sürdürülebilirliğinin takibi konusunda eksiklerden dolayı proje koordinatörü Karl Heinz Grundboeck, sınırlı konu amaçlı projelerin bir aday ülkeyi spesifik olarak AB'ye hazırlayacağı noktasında daha çok şüpheler grubunda olduğunu ifade etmektedir.

Proje koordinatörü Grundboeck “eşleştirme” anlayışını teknik uzmanlığın kullanılması noktasında yararlı buluyor. Fakat siyasi geçmişide göz önüne alarak söylemek gerekirse ortaklık anlayışına yönelik yaklaşım bir takım sorunlara da sebebiyet verebilir kanaatında. Ayrıca, AB Mevzuatı ve ilgili aday ülke arasında boşluklar çok açık olarak görüldüğü durumlarda bile bu boşlukların but tür projelerde ele alınıp düzeltilmesi genel olarak sınırlıdır kanatında olduğunu ifade etti.

Proje işleyişi boyunca ve projenin bitiminden sonra Emniyet-STK ilişkileri nasıl olmuştur yönlü sorumuz şöyle cevaplandırılmıştır; Özer Zeyrek “Proje ile polis STK’larla bir masa etrafında insan hakları dahil pekçok konuyu tartışabilmiştir. Proje sonrasında STK’lar yaptıkları önemli etkinliklere polisi davet etmeye başlamışlardır. Bu daha proje ekibinden kişilere yöneliktir. Ortak eğitim faaliyeti düzenlemek en büyük dileğimizdir”. Av. Meryem Erdal ise bu sorumuza “Proje işleyişi boyunca emniyet ve STK temsilcileri biraraya geldi. Diyalog için ilk ve önemli bir adım atıldı. Zaman zaman zorluklar yaşanmasına rağmen, diyalog başlangıcı için doğal bir süreç yaşandı. Proje çalışmaları kapsamındaki bu diyalog ortamının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması uzun bir süreci gerektirmektedir. Projenin bitiminden sonraki süreçte bu konuya özel önem verildiği ve buna yönelik yöntemlerin izlendiği kanısında değilim. Diyalog çabaları/girişimleri, proje programı ile sınırlı kaldı. Gelecek dönemde diyalogun geliştirilmesine yönelik olarak oluşturulan tavsiyelerin uygulamada yansımalarına rastlayamadım. Bu durum, emniyet teşkilatı kadar STK’lar için de söz konusu. STK’lar da diyalogun geliştirilmesi konusunda kendi bünyelerinde bir politika belirlemedi ve bu konuda talepkar davranmadı” şeklinde cevap verdi.

Proje süresince çeşitli çalışmalara katılan ceza hukukçusu ve Polis Akademisi öğretim elemanı Yrd. Doç. Dr. Bedri Eryılmaz aynı bağlamdaki sorularımıza şöyle cevap verdi:

Eryılmaz, özellikle Emniyet Genel Müdürlüğü nezdinde yapılan bu tür projelerin uzun vadede çok temel değişiklikleri yapacağına inanmamaktadır; bu tür projelerde amacın ciddi manada sistemi değiştirmek değil, daha çok makyaj ve reklam amacını taşıdığını, bu tür projelerin iyiniyetli yapılan tarafları memnun etmeyi amaçlayan projeler olduğunu kaydetmektedir.

Eryılmaz’a göre bu tür projelerin ekonomik boyutu da tartışılmalıdır. Bu tür projelerde AB ve ilgili proje ortağı üye ülke kendi uzmanına biraz da iş bulmak amacındadır. Öte

taftan gelen AB uzmanları Türkiye ve konu hakkında çok da bilgili, hazırlıklı ve bilinçli değil. Oysa Türkiye tecrübe olarak bazı konularda gelen AB üye ülkesinin standartlarından da ilerdedir ve Türkiye üzerinde yazılmış çok kaynak bulunmaktadır. Hele uzmanlık bazında Türk uzmanları AB üye ülke uzmanlarıyla rahatlıkla yarışabilecek düzeyde ve dolayısıyla gelen AB uzmanların seviyesini de anında tespit edebilecek durumdadır.

AB projelerinde genelde AB dönem başkanı üye ülkesi çok etkili oluyor. Dönem başkanı hangi ülke ise genelde projelerin ortağında en çok bu ülke oluyor. Bu durum da bilimsellikten ve ciddiyetten uzak bir anlayış demektir. AB uzmanları genelde Türk uzmanlarından yeterince faydalanmıyor; oysaki faydalanmaları öncelikle kendi işlerini kolaylaştıracaktır. Bu tür projelerde Türk uzmanları finansal olarak desteklenmediği için çoğu zaman bu projelerde çalışmayı, aylarca süren sayısız toplantı ve çalışmalarını ek ve angarya iş olarak görmektedir. Bu da tabii projede verimliliği düşürmektedir.

Bu tür projelerde her iki tarafta kısa sürede çok şey yapmak istiyor, ancak var olan belli önyargılar tecrübe ve tecrübesizlikler bazen sorunda yaratabiliyor. Mesela Almanya'nın yürüttüğü bir AB projesinde (Polis Okulları Müfredat Programlarının Geliştirilmesi 1997-2000) projenin içeriği ve konsepti baştan itibaren Alman ve Türk uzmanlarınca beraber yapıldı, ama sonradan masaya gelen projenin ise farklı bir proje olduğu ortaya çıktı. Bu durum tamamiyle Alman kurum ve uzmanlarının dikkatsizliğinden ve belkide ilgisizliğinden kaynaklanmıştı, çünkü sonuçta uygulanmak için getirilen proje aslında daha önceden başka bir ülkede uygulanan bir proje olduğunu belirtti Eryılmaz. Eryılmaz, öte taraftan bu tür Eşleştirme Projelerinde yurtdışı değişim programlarının çok faydalı olduğuna inanıyor. AB ülkelerindeki durumu yerinde görmek ve tespit etmek çok önemlidir. “Örneğin bir İspanya gezisinde yapacağımız bir karakol ziyareti önceden haber verilmesine rağmen bir saat dışarıda bekletildik, bu da aslında o sırada nezarethanelerin bizim için temizlenip boşaltıldığına işaret ediyordu. Bunun yanında nezarethanelerdeki fiziki koşullar ve sanıkların sahip oldukları hakları yerinde görmek ve izlemek hepimize ciddi manada katkı sağladı”, belirtti Eryılmaz.

Avrupa Komisyonu Delegasyonu tarafından sözleşme ile görevlendirilen bir ara değerlendirme ekibi 2006 yılının başında bir ara değerlendirme raporu hazırlamıştır (No: R/TR/JHA/05.005). Bu raporda mevcut projeye mercek altında olan diğer projelerden daha iyi bir puan verilmiştir. Proje uygulaması ‘çok etkili’ olarak görülmüştür. Proje neticesinde “muhtemelen pilot bölgelerde gözaltı sırasında kötü muamele ve insan haklarının ihlali iddialarının sayısal açıdan düşeceği” da rapor edilmektedir. Ayrıca projenin “büyük olasılıkla daha geniş hedefe önemli katkı sağlayacağı ve bunun neticesinde Emniyet Teşkilatının işleyişi ile ilgili halkın güveninin artacağı” tekrarlanmaktadır.

İç perspektiften bakıldığında, projenin proje ortakları arasında varılan anlaşmaya uygun geliştiği görülmektedir. Gerçekten de projenin sonuçları birçok açıdan anlaşma ile tanımlanan amaçların ötesine geçmektedir. Örneğin, gerek bileşenlerde ele alınan eğitimlerde gerekse yeni işbirliği ve iletişim modelinin tanıtılmasında anlaşmada öngörülen katılımcı sayısı kat kat aşılmıştır. Proje başarısının her iki proje ortağının (AB ve Türkiye) kendini adama, açık ve yapıcı işbirliği ruhundan kaynaklandığı her iki taraf proje koordinatörleri tarafından dile getirildi ve birçok zorluk bu güçlü ve canlı ekip ruhu sayesinde aşılmıştır.

Geçmişe bakıldığında, bu projenin önemli çıktılarından biri de, Türkiye’de eskiden yapısal diyalog kurmamış olan kurumlar arasındaki iletişimin desteklenmesi ve organize edilmesidir. Bu durum, gerek STK’lar ve Emniyet Teşkilatı arasındaki etkileşim, gerekse dava öncesi aşamada yer alan tüm aktörlerin işbirliği ve iletişim konularını ilgili bileşende ortaklaşa tartışmasına imkan veren konferanslar için geçerlidir. İşte bu yeni (ve kuvvetli) iletişim dalgası, Emniyet Teşkilatının algıları, kültürü ve kurumsal çevresi üzerinde uzun vadeli etki yapma potansiyeline sahiptir. Ortak toplantı ve work-shoplara katılan kimi insan hakları dernekleri ve bazı emniyet mensubları bir gün beraber Türkiye de ki insan hakları sorunlarını karşılıklı ele alıp, sorunlara çözüm aranılacağını düşünmenin ve beraber harekete geçmenin ne kadar önemli olduğunu defalarca dile getirdiler.

AB Eşleştirme Projeleri AB’ye tam üyeliğe aday ülkelerin Avrupa Birliğin kurumlarına uyumlaştırma sürecinde etkili ve faydalıdır. Türkiye’de uygulanan örneklerden biri olan “Türkiye’de Polisin İfade Alma Tekniklerini ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” ifade alma sürecinin hukuk devleti ve insan haklarına saygı bağlamında iyileştirilmesine katkıda bulunacaktır. İfade alma işlemi delil esaslı takibat çerçevesinde geliştirilecek (iyileştirilecek) ve adli takibatlarda adli kurumlar ve kolluk kuvvetleri birimleri arasındaki işbirliği ve koordinasyon güçlendirilecektir.

AB Eşleştirme Projeleri uygulandığı tüm ülkelerde AB’ye tam üyeliğe aday ülkelerin Avrupa Birliğin kurumlarına uyumlaştırma sürecinde etkili ve faydalıdır. Eşleştirme Projeleri Türkiye’de yürürlükte olan demokratik sistemi hukuk devleti ve insan haklarına saygı çerçevesinde, Ekim 2001’de Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanan kapsamlı anayasa reformu paketi ve o tarihten beri Meclis ve Türk Hükümeti tarafından onaylanan uyum paketleri doğrultusunda sağlamlaştırmayı amaçlamaktadır.

8. TÜRK CEZA YARGILAMASINDA CEZA YARGILAMASI ÖNLEMLERİ, YARGIÇ GÜVENCESİ, GECİKMEZLİK VE GÖRÜNÜŞTE HAKLILIK

Tezimin ana konusunu ilgilendiren “Türkiye de İfade Alma Metotları ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Twinning Projesi” daha öncede belirttiğim üzere aslında sadece projeye adını veren konularla sınırlı olmayıp şüphelinin gözaltına alındığı andan, hatta suçun işlendiği mahalde delillerin toplanmasından, şüphelinin gözaltına alınmasından ve şüphelinin ifadesinin alınmasından yani ilk soruşturmada son soruşturmaya ve şüphelinin hakim önündeki yargılama anına kadar tüm safhaları kapsayan geniş içerikli bir projeydi.

İfade alma, kamu davası ile sonuçlanabilecek suçlarda delil toplama amacıyla yapılan bir adli kolluk uygulamasıdır. Adli kolluk uygulamaları ile ilgili hususları bu alanda örtüşen iki daha geniş kapsamlı çerçeveye oturtmak gerekmektedir; ilki polis uygulamaları ile ilgili genel konsepttir, ikincisi ise ceza yargılamasının kavramsal ve kurumsal çerçevesidir. Proje kapsamının adli polis uygulamalarının bazı yönleri ile sınırlı olduğunun bilinmesine rağmen, bu yönlerin daha geniş bir bağlama oturtulmasının öneminin anlaşılması gerekmektedir.

Dolayısıyla bu araştırmamda tez konum olan projenin çok olumlu etkisi olarak sadece ifade alma yöntemleri ve ifade alma odaları ve sanığın tüm hakları ile ilgili 2005 Haziran dan itibaren uygulanmaya başlayan ve yeni TCK - CMK da kendini bulan olumlu gelişmeleri değil, hemen akabinde son iki yıl içinde olan ve AB insan hakları standartlarından ciddi olarak gerilemeyi gösteren olumsuz hukuki ve siyasi değişimleri de iredemek gereğinin zorunluğunun farkına vardım ve bu bakış açısının da araştırmama daha manalı bir boyut kazandıracığı inancındayım. Bu bağlamda tez konumla da ilgili olarak Türk ceza yargılamasında kısaca önemli bazı hususlara da değinmekte fayda görüyorum.

8.1. Ceza yargılaması önlemleri

Ceza yargılamasının doğru ve adil yapılabilmesi bakımından veya sonuçta verilen kararların uygulanabilmesini sağlamak için henüz bu faaliyet sırasında bazı önlemlere başvurulması kaçınılmaz.

Bu amaçla bir sanık henüz yargılanırken tutuklanıyor; bu kişinin kullandığı sanılan sözgelimi bir nesneye -tabanca, elektronik eşya, vb.- el konulabiliyor ya da böyle bir nesnenin ele geçirilebilmesi için bu kişinin üstünde, aracında, meskeninde veya işyerinde arama yapılabilir.

Çeşitli durumlarda akla gelen bütün bu ceza hukuku işlemlerine "**Ceza Yargılaması Önlemleri**" denilir. **Tutuklama, el koyma ve arama**, ceza yargılaması önlemlerinin en önemlileridir. Ceza yargılaması kadar ceza yargılaması önlemleri de kişinin hak ve özgürlüklerini yakından ilgilendirir.

Her önlemden önce kişinin bedensel (fiziksel) özgürlüğü, mülkiyet veya zilyetlik hakkı üzerinde kısıtlamalar yapılabilir. Bu nedenle ceza yargılaması önlemleri yasal -ve Anayasal- bazı kurallara bağlanmak zorunda. Anayasa'da özgürlükleri kısıtlayan bazı temel kurallar açıkça düzenlenmiş durumda.

"*Ceza yargılaması önlemleri*" araç niteliğinde ve **geçicidir**. Amacı **maddi gerçeği bulmak**, ceza yargıcının kararlarının uygulanabilmesini sağlamak. Alınan önlemler **orantılı** olmak zorunda.

8.2. Yargıç güvencesi

Esasen bir önleme başvurma yetkisi -istisnalar dışında- yargıcın yetkisinde olmalı. Ancak bir yargıcın kararı halinde kişinin özgürlüklerinin sınırlanabilmesi onun için güvence oluşturabilir. Bu yargıç bağımsızlık içinde çalışan bir yargıçsa, kişiye sağlanan güvence daha güçlü olur.

Eğer bir ülke hukuk devletiyse ve kişilerin haklarına yüksek değer veriyorsa, özgürlük-güvenlik ikilemi yurttaşların haklarına bir zarar vermeyecektir. "En iyi ceza yargılama sistemi, kişi özgürlükleriyle toplumun çıkarlarını dengeleyebilen bir yargılama sistemidir".

8.3. Gecikemezlik ve görünüşte haklılık

Yargıca tanınan yetkinin istisna olarak savcıya veya onun emrindeki kolluğa geçebilmesi için "**gecikemezlik**" ve "**görünüşte haklılık**" koşullarının oluşması gerekir. Gecikemezlik denilince önleme başvurulmaması halinde ceza yargılamasının bundan zarar görmesinin zorunlu olması anlaşılır. Sanıkların kaçması veya suç delillerinin ortadan kalkma ihtimali varsa, artık gecikemezlik koşulunun oluştuğunun kabulü gerekir. Ancak gecikemezlik şartının oluşup oluşmadığını, savcı veya kolluk takdir edecekse, bu her türlü keyfilikten uzak ve objektif, aynı zamanda somut olaya uygun, yani görünüşte haklılık olmak zorundadır.

Arama önlemi konuta, işyerine, üste, arabaya yönelebilir. Haberleşme, sırrın korunması, eğlence, seyahat özgürlüğü, özel hayata saygı gibi haklara zarar verebilir. Arama sadece şüpheli veya sanıklara değil; üçüncü kişilere de yöneldiğinden onların haklarını da ihlal edebilir. Arama önlemini "**gecikemezlik**" koşulunun oluşması halinde savcı ve onun denetimindeki kolluk da gerçekleştirilebilir.

9. EŞLEŞTİRME PROJESİ SIRASINDA VE SONRASINDA YAPILAN YASAL DEĞİŞİKLİKLER

9.1. 01.06.2005 Tarihli Yeni Yakalama-Gözaltı-İfade Alma Yönetmeliği ve Getirdiği AB Standartları

Türkiye, son yıllarda hukuk mevzuatını hızla değiştirmektedir. Her yeni kanun, adaleti sağlamak ile hak ve özgürlükleri genişletmenin aracı olmalıdır. Bu değişim genel olarak olumlu olmakla birlikte özellikle yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Basın Kanunu'nun da yer alan bazı maddelerin hak ve özgürlükler bakımından olumsuz sonuçlar doğurabileceği yüksek sesle dile getirildi.

Mevzuatın hızla değişmesi sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Özellikle kanun tasarılarının kamuoyuyla paylaşılması konusunda çekingen davranılması anlaşılmalıdır. TCK tasarısının internet ortamında sunulması çok gecikmesi gibi, kamuoyunda tartışmaya açılan yeni TMK Tasarısı taslak metninin kamuoyuyla paylaşılmaması, ilgili kurum veya kuruluşların web sitesinde yer almaması ilginçtir. Taslak veya tasarı haline getirilen her metnin kamuoyuyla paylaşılmasının faydasını anlatmaya gerek yoktur.

1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na (CMK) dayanılarak hazırlanan "Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği"nde AB standartlarında bir çok yenilik getirildi.

Bu yeni yönetmelikle gözaltı süreleri azami süreler olacak, gözaltına alınan kişilerin işlemlerinin en kısa sürede bitirilmesi esas alınacak. Gözaltına alınanlar, işlemleri bitirdikten sonra gözaltı süresinin dolması beklenmeksizin kolluk kuvvetince ilgili Cumhuriyet başsavcılığına sevk edilecek ve serbest bırakma kararı derhal uygulanacak.

Adalet Bakanlığı tarafından 1 Haziran 2005'ten itibaren uygulanan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na (CMK) dayanılarak hazırlanan "Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği"ne göre, kolluk görevlileri şu kişileri *yakalayabilecek*:

"- Gecikmesinde sakınca bulunan ve Cumhuriyet savcısına veya derhal amirlerine müracaat imkanı olmayan hallerde; hakkında *yakalama emri* düzenlenmesi veya *tutuklama kararı* verilmesi gereken kişileri ya da suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan şüphelileri,

- Kolluk kuvvetinin kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik edenleri ve aldığı tedbirlere uymayanları,

- Görev yaparken mukavemette bulunan veya görevinden alıkoymak maksadıyla kolluk kuvvetine zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde hareketlerine devam etmeleri ihtimali bulunan kişileri,

- Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama emri, yakalama ve tutuklama kararı bulunanları veya kanunla istenilen bir mükellefiyeti yerine getirmediği için yakalanması gerekenleri,

- Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri alan, satan, bulunduran veya kullananları,

- Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk halinde başkalarına saldıranları,

- Halkın huzur ve sükununu bozanlardan, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenlerle, başkalarına saldırıya yeltenenleri ve kavga edenleri,

- Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla belirtilen esaslara uygun olarak, alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu ve uyarıcı madde veya alkol tutkunu, serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,

- Haklarında mahkemece çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmi veya özel kurumlara yerleştirilmesine veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen çocukları,

- Usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren veya hakkında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınan kişileri.”

Kolluk kuvvetleri, kimliğini bir belgeyle veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenlerle, gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe edilen kişileri, aranan kişilerden olup olmadıkları anlaşılincaya veya gerçek kimliği ortaya çıkıncaya kadar 24 saati geçmemek üzere, yakalama ve muhafaza altına alabilecek.

9.2. Yakalanan Kişiye Hakları Bildirilecek

Yakalama, hakim kararı veya Cumhuriyet savcısının emriyle veya doğrudan kolluk kuvveti veya suçüstü halinde herkes tarafından yapılabilecek.

Yakalanan kişinin, kendisine, başkalarına veya yakalama işlemini yapan kolluk görevlilerine zarar vermesini önlemek amacıyla kaba üst araması yapılarak, silah ve bunun gibi unsurlardan arındırılması sağlanacak.

Yakalama sırasında suçun iz, emare, eser ve delillerinin yok edilmesini veya bozulmasını önleyecek tedbirler alınacak.

Yakalanan kişiye, yakalama sebebi, hakkındaki iddialar, susma ve müdafiden yararlanma, yakalanmaya itiraz etme hakları bildirilecek.

Kolluk kuvveti tarafından yapılan yakalama halinde işlem, yakalanan kişi ve uygulanan tedbirler derhal Cumhuriyet savcısına iletilecek.

Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanacak, bu tutanağın bir sureti yakalanan kişiye verilecek.

Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hallerinde kelepçe takılabilecek.

Yakalanan kişinin yakalandığı, gözaltına alındığı veya gözaltı süresinin uzatıldığı Cumhuriyet savcısının emriyle gecikmeksizin bir yakınına veya belirlediği bir kişiye haber verilecek.

9.3. Sağlık Kontrolü

Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hallerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenecek.

Gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilecek.

Gözaltına alınanlardan herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulanlar ile sağlık durumundan şüphe edilenler, derhal hekim kontrolünden geçirilerek gerekiyorsa tedavileri yaptırılacak.

Gözaltına alınan kişinin ifadesini alan veya soruşturmayı yürüten kolluk görevlisi ile bu kişiyi tıbbi muayeneye götüren kolluk görevlisi farklı olacak. Ancak personel yetersizliği nedeniyle farklı kolluk görevlisinin bulunmaması halinde bu durum belgelendirilecek.

Tıbbi muayene, kontrol ve tedavi, adli tıp kurumu veya resmi sağlık kuruluşlarınca yapılacak.

Hekim muayene esnasında işkence, ağırlaşmış işkence ve eziyet suçlarının işlendiği yolunda herhangi bir bulguya rastlaması halinde, bu durumu derhal Cumhuriyet savcısına bildirecek.

Hekim ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin hekim hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması esas olacak. Ancak, hekim kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını isteyebilecek. Bu durumda gözaltına alınan kişinin talebi halinde müdafii de muayene sırasında hazır bulunabilecek.

Kadının muayenesi, talebi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılacak.

9.4. Güvenlik Araması

Gözaltı birimine getirilen kişi, nezarethaneye konulmadan önce aranacak. Kadının üst veya vücudunun aranması, bir kadın görevli veya bu amaçla görevlendirilecek diğer bir kadın tarafından yapılacaktır.

Nezarethane işlemlerinde; aynı suçla ilgisi olanlar, birbirine hasım olanlar, erkek ve kadınlar bir araya konulmayacak, çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulacaktır. Nezarethanede zaruri haller dışında beşten fazla kişi bir arada bulundurulmayacaktır. Tuvalet, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçların giderilmesi görevli memurun gözetiminde sağlanacaktır. Yiyecek ve içecekler önceden kontrol edilecektir.

Gözaltına alınan kişi saldırgan bir tutum sergilemeye başladığı veya kendisine zarar vermeye kalktığı takdirde önce sözlü kontrol altına alınmaya çalışılacaktır. Bu mümkün olmadığı takdirde, hareketini giderecek derecede kuvvet kullanılacaktır. Ancak zaruri olmadıkça gerek kendisinin gerek başkasının hayatı, vücut bütünlüğü veya sağlığı tehlikeye girmedikçe kuvvet kullanılmayacaktır.

Saldırgan tutum ve davranışları kontrol altına alınamayan kişiler tıbbi müdahalede bulunulması için sağlık kuruluşlarına gönderilecektir.

Gözaltı işlemleri nezarete alınanların kaydına ait deftere yazılmak suretiyle tespit edilecektir.

9.5. Gözaltı

Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre yakalanan kişi Cumhuriyet savcısı tarafından bırakılması emredilmezse, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınacaktır. Gözaltı süresi yakalama anından itibaren 24 saati geçemeyecektir. Kaldırılan DGM'lerin görev alanına giren suçlara bakan Ağır Ceza Mahkemelerinin görev alanına giriyorsa, bu süre 48 saat olacaktır.

Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasında güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısı gözaltı süresini her defasında bir günü geçmemek üzere, 3 gün süreyle uzatmak için yazılı emir verebilecektir.

Yakalama, gözaltına alma işlemine veya gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı itirazda bulunulabilecektir.

9.6. Salıverme

Yakalanan kişi, gözaltına alınmasını gerektirecek bir nedenin tespit edilememesi veya yakalama sebebinin ortadan kalkması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle kolluk kuvvetince derhal salıverilecek.

Yakalanan kişi, hakkında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gereken kişilerden ise ilgili kuruma teslim edilecek.

Gözaltı süreleri azami süreler olacak, gözaltına alınan kişilerin işlemlerinin en kısa sürede bitirilmesi esas alınacak.

Gözaltına alınanlar, işlemleri bitirildikten sonra gözaltı süresinin dolması beklenmeksizin kolluk kuvvetince ilgili Cumhuriyet başsavcılığına derhal sevk edilecek.

Yakalama, gözaltına alma işlemine veya gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının emrine karşı, hakime yapılan başvuru üzerine verilen serbest bırakma kararı derhal uygulanacak.

9.7. Çocuklarla İlgili Hükümler

Fiili işlediği zaman 12 yaşını doldurmamış olanlar ile 15 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler suç nedeni ile yakalanamayacak ve hiçbir suretle suç tespitinde kullanılamayacak.

12 yaşını doldurmuş, ancak 18 yaşını doldurmamış olanlar suç sebebiyle yakalanabilecekler.

Çocuklarla ilgili işlemler mümkün olduğu ölçüde sivil kıyafetli görevliler tarafından yerine getirilecek.

Çocuklara kelepçe ve benzeri aletler takılamayacak. Ancak, zorunlu hallerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemler alınacak.

9.8. Avukatla Görüşme

Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafinin yardımından yararlanabilecek. Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç müdafii hazır bulunabilecek.

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında müdafii, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukuki yardımda bulunma hakkı engellenemeyecek ve kısıtlanamayacak.

Üst sınırı en az 5 yıl hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada şüpheli veya sanığın talebi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilecek.

Şüpheli veya sanık vekaletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilecek. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tabi tutulamayacak.

Müdafii, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilecek ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilecek. Kollukta bulunan soruşturma dosyası için yetkili Cumhuriyet savcısının yazılı emri gerekecek.

9.9. İfade Alma

Yukarda anlatılanlara ek olarak ve özellikle de tezimizin ana konusunu ilgilendiren ifade alma metotları ve ifade alma odalarının geliştirilmesi konusunda da teorik olarak var olan hükümlere ciddi ek yenilikler getirildi. Şüphelinin ifadesinin alınmasında öncelikle kimliği saptanacak, kendisine yüklenen suç anlatılacak, müdafii seçme hakkının bulunduğu ve onun ifade sırasında hazır bulunabileceği kendisine bildirilecek.

İfade veren şüphelinin beyanı, özgür iradesine dayanacak. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamayacak. Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemeyecek.

Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemeyecek. Hiç kimse, kendisini veya kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamayacak.

9.10. Nezarethaneler (Gözaltı odaları)

Nezarethaneler en az 7 metrekare genişliğinde, 2.5 metre yüksekliğinde ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe olacak şekilde düzenlenecek. Yeterli doğal ışıklandırma ve havalandırma imkanları sağlanacak. Nezarethanelerde gözaltına alınan kişilerin yatmaları ve oturmaları için yeteri kadar sabit ve dayanıklı oturma yerleri bulundurulacak.

Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esas ve soruşturma evresi gizli olduğu için soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin “suçlu” olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmeyecek ve soruşturma evrakı hiçbir şekilde yayımlanamayacak. Yer gösterme işlemleri kolluk amir ve memurları tarafından yapılamayacak.

Yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle 1 Ekim 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği yürürlükten kalktı ve yeni Yönetmelik 1 Haziran 2005'te yeni CMK ile birlikte yürürlüğe girdi.⁴⁸

9.11. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

12.04.1991 tarihinde çıkarılan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda (TMK) 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 140, 141, 142 ve 163 maddeleri kaldırılarak yürürlüğe girmiştir. 1991'den bugüne farklı tarihlerde değişiklik yapılan TMK, en son 19.7.2003 tarihinde 4928 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle (6. uyum paketiyle) ifade özgürlüğünü sınırlandıran 8. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

TMK, özel yasa olarak TCK'da yer alan bazı suçların terör amacıyla işlenmesi halinde bunlara verilecek cezaların arttırılması, görevli mahkeme, yargılama usulü, müdafî tayini, cezaların infazı gibi hususları farklı olarak düzenlemekte; böylelikle Ceza, Ceza Usul ve Ceza İnfaz Hukukunu yakından ilgilendirmektedir.

Terörle Mücadele Kanunu, hem toplumun geniş bir kesimini ilgilendirmesi hem de hak ve özgürlükleri daha özel olarak kısıtlayabilen bir kanun olması nedeniyle hayati öneme sahiptir. Özel bir soruşturma ve kovuşturma usulünü öngörmesi, hak ve özgürlükler bakımından daha dikkatle ele almayı gerekli kılıyor. Geçmişte gözaltı süresinin uzun olması, sanık haklarından yararlandırmama gibi durumlar işkence ve kötü muamele olaylarına sebebiyet vermiş, basın yoluyla örgüt propagandası konusu ise ifade özgürlüğü konusundaki kısıtlamalara sebep olmuştur. Yapılan değişiklikler her iki konudaki şikayet ve sorunları önemli ölçüde azaltmıştır.

TCK'yı hazırlayan akademisyenler, yeni bir yasaya ihtiyaç olmadığını, mevcut yasaların terörle mücadele için yeterli olduğunu belirttiler.

9.12. Yeni Terörle Mücadele Kanununun İrdelenmesi

Araştırmamın bu bölümünde yeni yasanın, Eşleştirme Projesinin insan hakları bağlamında tez konuyla ilgili olarak AB standartlarında getirdiği olumlu değişikliklerin nasıl insan haklarına aykırı olarak sınırladığını inceleyeceğim.

“Alternatif -1” başlığı ile Adalet Bakanlığı tarafından oluşturulan komisyonda “Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Hazırlanan tasarı da, Irak'ı işgal eden ve orda terör estiren bir ülkenin, terörle

⁴⁸Hürriyet Gazetesi, 08 04 2005.

mücadele konusunda en sert tedbirleri öngören İngiltere'nin "Anti-terör Yasası"na atıf yapılması ibret vericidir.

"**Soruşturma ve Kovuşturma Usulü**" başlığını taşıyan ve detaylı olarak işlenen 10. madde mevcut TMK'da yer almayan, yürürlükten kaldırılan bir çok anti-demokratik yasa maddesini geri getirmektedir. Bu madde sanık hakları ve savunma konusunda yıllardır yapılmaya çalışılan iyileştirme çabalarının sonu anlamına gelmektedir. Anayasa ve diğer yasalarda tanınan savunma hakkı ve sanık hakları bu madde ile yok edilmiştir. Terör suçlarının sanıklarına, diğer suçların sanıklarına tanınan hakları esirgemek, hem eşitlik ilkesine, hem de masumiyet karinesine aykırıdır.

Yine yasanın 10. madde (a) fıkrasında yer alan ve soruşturma esnasında şüphelinin gözaltı süresince soruşturmanın tehlikeye düşme ihtimaline binaen **yakınlarına veya belirlediği kişiye Cumhuriyet Savcısının emriyle haber verilemeyebileceği** belirtilmiştir. Bu hüküm de oldukça sakıncalıdır; yakalama ve gözaltına alınmada, her halükarda şüphelinin yakınlarına haber verme yükümlülüğü olmalıdır. Aksi halde şüphelinin işkence ve gayri insani muamelelere maruz kalmasına açık davetiye çıkarılmış olur. Sanığın gözaltına alındığının yakınlarından birisine haber verilmesi sanığın temel haklarından biridir.

10/b maddesi ile **şüphelinin 24 saat süresince müdafinin hukuki yardımından Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hakim kararıyla istifadesinin engellenebileceği** belirtilmiştir. Bu hüküm de hukuka aykırıdır. Nitekim, şüpheli gözaltına alınır alınmaz, müdafinin hukuki yardımından istifade edebilmeli ve bu talebi hiçbir süreye bağlı olmaksızın engellenememelidir.

10. Maddenin (c) fıkrası, **şüphelinin sadece bir müdafinin hukuki yardımından istifade edebileceği** belirtilmiştir ki, bizce sınırın 3 müdafii olarak belirlenmesi gerekmektedir. Tek müdafiyile sınırlandırma savunma hakkının kısıtlanması demektir. Uygulamada, bir avukatın hazırlık soruşturmasının her anında hazır bulunması imkansız olabilmektedir. Bu nedenle bir müdafiyile sınırlandırma, sanığın müdafisiz kalması sonucunu da doğurabilecektir.

10. Maddenin (d) fıkrasında, "soruşturmanın amacının tehlikeye düşebilmesi ihtimaline binaen müdafinin dosya içeriğini incelemesi ve örnek almasının da Cumhuriyet savcısının istemiyle ve hakim kararıyla kısıtlanabileceğini" hükme bağlamıştır. Bu hüküm, "**savunma hakkının kısıtlanması**" anlamını taşımakta olup açıkça hukuka aykırıdır.

10. Maddenin (f) fıkrası, müdafinin terör örgütü mensuplarının haberleşmesine aracılık ettiğine ilişkin bulgu ve belge elde edilmesi halinde bir görevlinin görüşmede hazır edilebileceği gibi müdafiyeye şüpheli tarafından verilen belgelerin hakim kararıyla

incelenebileceği veya belgelerin kısmen veya tamamen verilmemesine de hükmedilebileceği de belirtilmiştir. Bizce bu husus, **açıkça savunma hakkının kısıtlanması ve müdafinin görevini yerine getirmesinin önüne geçilmesi** anlamı taşımaktadır.

Yasanın “Müdafii tayini” başlıklı 15. maddesi, 3713 sayılı yasanın aynı hükmünden farklılık taşımamaktadır. Böylelikle, mevcut kanunda yer alan “**eşitsizlik**” yeni yasaya da taşınmıştır. Nitekim bu maddede, terörle mücadelede görev alan istihbarat ve kolluk görevlilerinin, görevlerinin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve koğuşturmalardan bizzat kendilerinin belirledikleri 3 avukatla temsil edilebileceği ve bu avukatlara da avukatlık ücret tarifesine de bağlı olmaksızın yapılacak ödemelerin bu görevlilerin bağlı oldukları kurumların bütçelerine koyulacak ödenekten karşılanacağı belirtilmiştir. Bu madde açıkça **kamu görevlilerinin işlediği suçlardan dolayı kulanması** anlamını taşımaktadır. Terör şüphelisi hakkında “**en fazla 1 müdafii**” kısıtlaması getiren tasarı, görevli hakkındaki suçlamayla ilgili müdafii sayısını 3’e çıkarmaktadır. Yine bu 3 müdafiiye ödenecek ücret tarifeye de bağlı olmaksızın serbestçe belirlenebilecek ve bu müdafiiilerin ücreti de devletçe ödenecektir. Böyle bir durumda **örneğin, işkence suçundan yargılanan görevlinin savunmasını yapacak avukatların ücreti devletçe ödenecektir.**

Mevcut yasadan farklı olarak, yeni yasanın bu hükme eklediği 2. fıkra ile bu görevliler hakkındaki soruşturma ve kovuşturmalarından CMK 109/1. maddesindeki süre şartı aranmaksızın adli kontrol hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu maddenin 2. fıkrası bir başka vahim durumu ihtiva etmektedir. Buna göre, örneğin işkence zanlısı görevli, suçun niteliği ne olursa olsun, CMK’ya göre tutuklanması gerekse bile, tutuklanmaksızın hakkında adli kontrol tedbiri uygulanabilecektir. Normal de tutuklanma sonucunu doğuracak fiile karşılık, kanundaki bu özel düzenleme ile terörle mücadele görevlilerinin tutuklanması diye bir durum söz konusu olmayacaktır. Bu da “devlet adına hareket edenler”in keyfi ve hukuksuz davranışlarını adeta teşvik edecektir. Bu hüküm, CMK’da belirlenen kriterlere karşılık, kamu görevlilerinin işledikleri suçlardan dolayı açıkça kulanması anlamına gelmektedir. Bu da yasa eliyle yeni “Susurlukçu”lara kapı açılması demektir.

Malesef yapılacak değişiklik mevcut yasanın çok gerisine giderek, **temel hak ve hürriyetlere ilişkin ciddi kısıtlamalar getirmekte ve savunma hakkını kullanılamayacak hale sokmaktadır.** Yeni yasa, aynı zamanda, suçların soruşturmasında görev alan kişiler lehine genel hükümleri de değiştirmek suretiyle toplumun adalete olan inancını da zedelemektedir.

Yeni TMK bu haliyle, basın açısından katmerleşmiş ceza sonucunu doğurabilecektir. Basın yayın organındaki bir haber veya yazı nedeniyle TCK bakımından yargılanan sanıklar,

isnad edilen suçun Basın Yasası ve aynı zamanda TMK'yı ihlal etmesi nedeniyle, suçun normal cezası iki defa yarı oranında arttırılarak cezalandırılabilirlerdir.

Toplumumuzun daha fazla hak ve özgürlük talep ettiği bu dönemde, bu tasarı ile geri adım atmak hiç de doğru olmayacaktır. Terör olaylara gerekçe gösterilerek, özgürlüklerden geri adım atılmamalıdır. Devlet erkinin “**en güçlü yapılanma**” olduğu gerçeği, devlete, temel hak ve hürriyetleri kısıtlamadan da “**terörle mücadele**” edebilme görevi yüklemektedir. O halde buna rağmen “**devletin acziyetini kabul**” niteliğindeki bu yasanın aslında yasa olarak Mecliste hiç bir şekilde Kabul edilmemesi gerekirdi.⁴⁹

9.13. 02.06.2007 Tarihli Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ve İfade Alma-Gözaltı Yönetmeliği

Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 5681 Sayılı Yasa, demokratik kitle örgütlerinin, hukukçuların ve aydınların tüm itirazlarına karşın, bir oldu bittiye getirilerek TBMM'nin 02 06 2007 günlü oturumunda kabul edildi.

İlk hali 1934 yılında yürürlüğe giren ve Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu (2559 sayılı) adıyla bilinen kanun, ilerleyen yıllar içerisinde pek çok değişikliğe uğradı. Özellikle 2002 yılında AB hukukuna uyum çerçevesinde kabul edilen ikinci ve üçüncü uyum yasaları (4748 ve 4771 sayılı), Anayasa'nın ilgili maddeleri ile birlikte bu yasa'yı demokratik ve sivil haklar adına olumlu sayılabilecek yönde değiştirdi. Bu süreçte Türkiye'de uygulanan örneklerden biri olan “Türkiye’de Polisin İfade Alma Tekniklerini ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” özellikle ifade alma sürecinin hukuk devleti ve insan haklarına saygı bağlamında iyileştirilmesine katkıda bulunmayı, ifade alma işlemi delil esaslı takibat çerçevesinde geliştirmeyi (iyileştirilme) ve adli takibatlarda adli kurumlar ve kolluk kuvvetleri birimleri arasındaki işbirliği ve koordinasyon güçlendirmeyi hedeflemiştir.

AB Eşleştirme Projeleri AB'ye tam üyeliğe aday ülkelerin Avrupa Birliği kurumlarına uyumlaştırma sürecinde etkili ve faydalı olduğu zaten biliniyordu. Bu çalışmamda incelediğim “İfade Alma Metotlarının ve İfade Alma Odalarının Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi”nin amacı yürürlükte olan demokratik sistemi, kanun ve insan haklarına saygı çerçevesinde, Ekim 2001'de Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanan kapsamlı Anayasa reformu paketi ve o tarihten beri Meclis ve Türk Hükümeti tarafından onaylanan uyum paketleri doğrultusunda sağlamlaştırmaktı. Bu eşleştirme projesinin sonuçları aşağıda

⁴⁹Selçuk Kar, Halim Yılmaz, **TMK Değerlendirme Raporu**, Mazlum-Der 2006.

inceleneceği gibi kendini 2005'te yürürlüğe giren Ceza Muhakemeleri Kanununda (CMK) ve Türk Ceza Kanununda (TCK) da kendini gösterdi.

Demokratik kitle örgütlerinin, hukukçuların ve aydınların tüm itirazlarına karşın, Türkiye de ki İnsan Hakları Örgütleri "polis devletinin önünü açıyor" dedikleri bu yeni yasa bir oldu bittiye getirilerek TBMM'nin 02 06 2007 günlü oturumunda kabul edildi.⁵⁰

Yerlerde sürüklenen, coplanan ve dövülen yüzlerce insanla, kalabalıklar üzerine sıkılan tonlarca biber gazıyla 1 Mayıs 2007 hâlâ hafızamızda. Yıllardan beri toplumsal gösterilerde, polisin uyguladığı orantısız ve aşırı şiddetten şikâyet ederiz. "Dayak atılan" olarak bizler şikâyet ediyorduk, ama aslında bu şikâyet iki taraflıydı. Çünkü emniyet görevlileri de "ortalık gazeteci dolu, döverken acaba kameranın birine yakalanır mıyız? Beşimiz, altımız birden yerdekini tekmelediğimiz için soruşturma geçirir miyiz? Bak lokantadaki atılan sıradan bir tokat için ne kadar gürültü koparıldı" gibi sıkıntıları -yersiz de olsa- içlerinde taşıyorlardı.

İşte tüm bu sıkıntılara son vermek için hükümet, 2559 sayılı Polis ve Salahiyetleri Kanunu değişikliklerini giderayak Meclis'e getirip yasalaştırdı. Değişiklikten sonra, toplumsal gösterilerde daha önce, belli bir sisteme dayanmayan insan dövmeyle ilişkin ilke ve kurallar artık yasa hükmü haline geldi.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)'na göre, polise yeni ve çok geniş yetkiler öngören yeni yasa değişikliği ile "başta kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı olmak üzere yaşam hakkı, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükler üzerinde tehdit oluşturan ciddi bir saldırı ortaya çıkacak, suçun önlenmesi adı altında herkesin potansiyel suçlu olarak görüldüğü bir ortam yaratılacağını, her sokağın kişilerin özgürlüklerinden alıkonulduğu bir gözaltı yeri haline dönüştürüleceğini" vurguladı.⁵¹

Avukat **Mehmet Nur Terzi** polise insan hakları ihlalleri için zemin veren yetki yasası yürürlüğe girerse, ihlallerin artacağını, bunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) Türkiye'nin mahkum olacağı yeni davalar ve tazminatlar anlamına geleceğini söyledi. Terzi, "Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) tamamının, ama özellikle kişi özgürlüğü ve güvenliğini ve kişinin vücutsal ruhsal bütünlüğünün korunmasına dair maddelerinin ruhuna aykırı olduğunu saptadı.

Terzi, Türkiye bu yasaya dayanan uygulamalar nedeniyle AİHM'de mahkum olursa, ödenecek tazminatların yine vergilerden karşılanacağına, yani yurttaşların cebinden

⁵⁰ BİA Haber Merkezi 08 06 2007.

⁵¹ Türkiye İnsan Hakları Vakfı Websitesi: <http://www.tihv.org.tr>, 2007.

çıkacağına dikkat çekti. Ama bu yasanın yürürlüğe girmesinin "ekonomik maliyeti"nin yanı sıra bir başka büyük maliyeti daha var; bu da demokrasinin tam olarak kurumsallaşmasının gecikeceğidir.

Yürürlükteki CMK kişilerinin haklarının kısıtlanmasıyla ilgili bütün işlemleri tutanağa bağladığını ve yargıç güvencesi altına alıyordu; ama bu son değişiklikle gelen tutanak koşulu, yargıç güvencesini ve "makul şüphe kriterini" ortadan kaldırmaktadır. Yeni düzenlemeler ile kolluk kuvvetlerinin o tarihe kadar "durdurma, arama, yakalama, gözaltına alma ve güç/silah kullanımı" gibi konularda insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayan yetkileri her ne kadar hukuki sınırlara çekildiyse de uygulamada eski anlayışın devam ettiği, demokratik ve sivil yönde değişim hamlelerinin devletin genel yapısı ve görevlilerince içselleştirilmediği, hatta bu değişimden rahatsızlık duyulduğu gözlemlendi. Bunun değişik çarpıcı örnekleri kolluk güçlerince değişik zamanlarda yapılan temel insan hakları ihlallerinde izlendi.

Yeni yasaya göre, "bir toplumsal gösteride polis kendisine direnene karşı önce **bedeni kuvvet** uygulayacak. "Bedeni kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan kullandığı beden gücü" olarak tarif edilmiş. Yani bunu "tekme, tokat, yumruk, kafa atmak, postalla ezmek, eylemcinin kafasından bacağından tutup yere savurmak" gibi herhangi bir araç kullanmadan, sadece vücut organlarıyla eylemci üzerinde yaratılacak fiziki etki olarak tarif etmek de mümkün. Bunun ölçüsü, standardı nedir, sorusunun yanıtı, tahmin edileceği gibi yasada yok. Ancak bu tanımdan eylemcinin vücut bütünlüğünün, polisin yeteneğine, gücüne ve aldığı dövüş sanatları eğitiminin seviyesine emanet edildiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Eylemci buna rağmen direnmeye devam ederse diyorsanız, "Nush ile uslanmayı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir" özdeyişine uygun bir şekilde, ikinci aşamada **maddi gücün** devreye gireceğini yasa ifade ediyor.

Yeni yasa maddi gücü "kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fiziki engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçları" olarak tanımlıyor.

Tekme, tokat, gaz, toz, cop dışında daha ne "sair hizmet aracı" kapsamına "**köpek ısırması**" ve "**at çiftesi**"nin diğer "sair hizmet araçları" ile birlikte maddi güç kapsamı içerisine girdiğini yasanın bizzat kendisi söylüyor.

Polis köpeği ve polis atlarının bundan sonra devlet gücünü doğrudan kullanacak olmasını, eleştirilmesi muhtemelse de, bu hayvanlara 16. madde kapsamında insan hakları eğitimi verileceği tahmin ediliyor.⁵²

⁵²Müniş, Ermiş, Avukat, Antalya Barosu İnsan Hakları Merkezi Başkanı; BİA Haber Merkezi 05 06 2007.

TİHV, bu yetkilerin yasalaşması halinde "Özgürlük alanı polisin tasarruf alanı" olacağı inancında. (TİHV), yasanın bütününde yer alan "makul sebep", "yeterli şüphe", "gerekli tedbir", "gecikmesinde sakınca bulunan haller" gibi terimlerle, kişilerin, dernek, vakıf, sendika ve benzeri örgütlerin özgürlük alanının "polis tasarruf alanı" haline getirildiğinin de altını çizdi.

TİHV, teklifte yer alan "polis tecrübesine ve edindiği izlenime dayanan makul sebep" ifadesinin sakıncalarına da değindi, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılmasının ve temel hakların yok edilmesinin böyle keyfi bir yetkiye dayandırılmayacağını söyledi ve ekledi.

"Emniyet güçlerinin 1 Mayıs ve benzeri gösteriler sırasında kullandığı orantısız güç polisin 'tecrübesi ve edindiği izlenim' hakkında fikir vermesi için iyi bir örnektir. TBMM, 'güvenlik' gerekçesiyle insan hak ve özgürlüklerinin ortadan kaldırılmasına izin vermemelidir. Toplumda suçun ve suçluluğun önlenmesi, özgürlükleri yok sayılmasıyla değil, güçlendirilmesiyle sağlanabilir.

Polise arama, silah ve zor kullanma, kişisel bilgileri toplama, arşivleme ve derleme konularında yargı denetimsiz geniş yetkiler veren yasa değişikliği.

Komisyonunda, emniyet ve jandarma temsilcileri, durdurma ve kimlik sorma yetkileri kapsamında durdurdukları araçlarının görünmeyen kısımlarda mahkeme kararı veya mülki amirin vereceği yazılı emir olmadan arama yapmalarına olanak verecek düzenleme istedi, ancak kabul edilmedi. Hatta bazı Komisyon üyeleri ve güvenlik güçlerinin, parmak izinin yanında "avuç içi izinin" de alınmasına yönelik önerileri kabul edilmedi.

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) da yazılı bir açıklama yaparak teklifin yasalaşmamasını istemişti. KESK, "Toplumumuzun ihtiyacı olan şey, daha fazla baskı yasaları, daha fazla polis zoru değil, daha demokratik bir ülkedir. Demokrasiye, insan hak ve özgürlüklerine sahip çıkan tüm toplumsal kesimleri, bu yasaya karşı durmaya çağırıyoruz" dedi ve ekledi: "Sokakta sorgulama, kimlik tespiti yapılmaksızın tutuklama, herkesin parmak izini alarak fişleme, sınırsız arama yapma yetkisi, sendika ve kitle örgütlerini keyfi olarak basma ve ihtar yapmadan zor kullanma gibi demokrasiyle bağdaşmayan pek çok uygulamayı kapsayan bu değişiklik asla yasalaşmamalıdır."⁵³

Avukat Ali Koç, Meclisten geçen ve polise yeni yetkiler getirmeyi öngören teklifin, tam anlamıyla bir "polis devleti" yaratmayı amaçladığını söyledi. "Hak örgütleri, hukuk örgütleri teklife karşı kamuoyu yaratmalı. Yasalaşırsa, buna muhatap olan herkes

⁵³ BİA Haber Merkezi, www.bianet.org, 29/05/2007

mahkemelere gidip tazminat davası açmalı. *Bu teklif Avrupa Birliği uyum yasalarıyla gelen her türlü olumlu adımı geri alıyor.*"

Koç'a göre bu yeni yasa yürürlüğe girdikten sonra;

"Herkes, her yerde, her zaman 'şüpheli', aranabilir, durdurulabilir, kendisine karşı zor ve silah kullanılabilir hale geliyor. Ve bu uygulamaların tamamı, işlemi yapan polis memurunun 'iyi niyetine' bırakılmış durumda." Oysa Anayasa Mahkemesi, Temmuz 2006'da verdiği kararında "usulüne göre verilmiş hakim kararı" olmaksızın, polisin keyfi üst ve kimlik araması yapamayacağına hükmetmişti.

Koç, yürürlükteki Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) kişilerinin haklarının kısıtlanmasıyla ilgili bütün işlemleri tutanağa bağladığını ve yargıç güvencesi altına aldığını anımsattıktan sonra, yeni teklifin tutanak koşulunu, yargıç güvencesini ve "makul şüphe kriterini" ortadan kaldırdığını saptıyor. Bunun sonucunu "Kolluk kuvvetleri tarafından hakkınız ihlal edildiğinde, kanıtınız olmuyor" diye özetleyen Koç, cezasızlık olasılığına da dikkat çekiyor:

"Teklif işlemlerin tamamını polis memurunun inisiyatifine bırakıyor. Tamamen öznel kanılarına dayanarak hareket etme zeminini veriyor. Bu durumda, işlem yapan memurlar yasanın kendisine aykırı da davranırsa yargılamak, cezalandırmak mümkün değil." ⁵⁴

Kısacası yeni düzenleme ile olası sonuçlar şöyle olacak.

* Polis her durumda, herkesi, her zaman, her yerde durdurup hakkında araştırma yapabilir hale geliyor.

* Kimlik bilgilerini istediği zaman, istediği yerde sorgulayabiliyor. Kişisel bilgiler her durumda ulaşılabilir hale getiriyor.

* Polise konut dahil her türlü kapalı alanı arama yetkisi veriyor. Umumi yerlerde diyerek, her türlü toplantıda mülki amirin yazılı emriyle arama yapılabilmesinin önünü açıyor.

* Göz yaşartıcı gazlar ve tozlar maddi güç kapsamına alınıyor. Birleşmiş Milletler'in kuvvet kullanma ilkelerine aykırı. Çünkü bunlar herkesi etkileyebilecek, zarar verebilecek malzemelerdir.

* Zor kullanmada ihtar koşulunu fiilen ortadan kaldırıyor. "Zor kullanmanın derecesini polis kendisi takdir eder" diyerek orantısız kuvvet kullanımının önünü açıyor.

* Pratikte herkesin parmak izi alınabilir hale geliyor. Teklif "gönüllü" olmaktan bahsediyor ama, uygulamada polis bu gönüllülüğü isterse elde eder, zaten ediyor.

⁵⁴ BİA Haber Merkezi, Haziran 2007.

* Kişisel bilgiler bütün kolluk kuvvetlerinin kullanımına açılıyor. Yargı kararı ya da savcı emri gerekmiyor.

*Polis neredeyse her durumda silah kullanabilir hale geliyor.

*Teşhis işlemleri savcı yerine polisin yetkisine veriliyor. Hukuka aykırı delilin önü açılıyor.

* Polise örgütlü suçlarda her türlü teknik izleme yapma yetkisi geliyor. "Makul şüphe kriteri" de aranmıyor. Bu ev, işyeri, sokak, her yerde herkesin izlenmesi, görüntülenmesi, iletişiminin dinlenmesi ve kayda alınabilmesi demek. Yasa sadece bu materyalin "soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılmayacağını belirtmektedir.⁵⁵

İnsan haklarına dayalı demokratik bir toplum ilkesi ve taşıması gereken standartlar açısından bu kanunun sakıncalarını geçmişte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında da yer bulduğu şekliyle açıklamak gerekirse;

1- Yürürlükteki CMK gereğince arama, ancak makul şüphe var ise ve hâkim kararıyla olanaklıydı ve Cumhuriyet Savcılarına ancak istisnai durumlarda, geçici yetki veriliyordu (gecikmesinde sakınca bulunması ve makul şüphe koşullarının bir arada bulunması kaydıyla). Eski PVSK'nın 9. maddesi uyarınca, polis ancak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, en büyük mülki amirin yazılı izniyle önleme aramaları yapabiliyordu.

Getirilen değişiklik ise, hâkim denetimini kaldıran, makul şüphe yerine polisin sübjektif değerlendirmesini koyan keyfi aramaya yer verilmektedir. Buna göre polis, hiçbir objektif ölçüye bağlı olmaksızın, kendi kültürüne, deneyimine, tehlike algısına, yani tamamen sübjektif niyetine göre keyfi arama yapabilecektir. Artık her an yolda bir kolluk kuvveti tarafından durdurulabilir ve aranabiliriz; hem de defalarca.

Polis artık hâkim kararı olmadan kimlik tespiti yapabilecek, üst ve eşya arayabilecek, hatta durdurup fiili gözaltı yapabilecektir. Soru sorabilecek ve eğer yanıtlamazsak bizi karakola da götürebilecektir. Bu durum, Anayasa ve yasalarla, üstün iç hukuk normu olan uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan özel yaşamın gizliliği, seyahat özgürlüğü, barışçıl gösteri yapma hakkı başta olmak üzere, kişi özgürlüğü ile ilgili tüm hakların ihlaline kapı açmaktır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS) Madde: 5- Özgürlük ve Güvenlik Hakkı

1. Herkesin özgürlüğe ve kişi güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve kanunda belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

55Demokrasilerde Hak ve Özgürlükler Keyfiyete Bırakılamaz; İnsan Hakları Gündemi Derneği Raporu, 18 06 2007

2. Tutuklanan her kişiye, tutuklanmasını gerekli kılan sebepler ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamalar en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.

3. Bu maddenin 1/c fıkrasında açıklanan şartlara göre tutuklanan veya gözaltına alınan herkes hemen bir yargıç veya adli fonksiyon yapmaya kanunla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır. Kendisinin makul bir süre içinde muhakeme edilmeye veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.

4. Tutuklanma ve gözaltına alınma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının kanuna uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesini ve kanuna uygun görülmemesi halinde serbest bırakılmasını sağlamak için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu maddenin hükümlerine aykırı olarak bir tutuklama ve gözaltına alınma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı (AİHM): Hüseyin Esen v. Türkiye; 49048/99; 08.08.2006; Para65-81: Mahkeme başvuru sahibinin dava sırasında 5 yıl 4 ay alıkonulduğunu belirtti. Ama verilen bilgilere göre başvuranın alıkonulması sırasında hukuk otoriteleri başvuru sahibinin kanıtlarının ortadan kaybolması ya da imha edilmesi konusunda bu kadar ısrarcı olması riskini belirtmede başarısız oldu. Ayrıca her ne kadar 'kanıt devleti' mevcut olan ve varlığını sürdüren yasalara aykırılığın bir işareti ise de genellikle bu durumlar konuyla ilgili etkenler olabilir, bunlar alıkonulmanın bu denli uzun olmasının geçerli nedeni değildir. Sonuç olarak, mahkeme madde 5/3'e aykırılık olduğunu tespit etmiştir. (...)

Mahkeme başvuru sahibi tarafından yapılan tüm temize çıkma taleplerinin aynı nedenlerle reddedildiğini gözlemledi. Başvuru sahibinin dava sırasında alıkonulmasına, kanuna uygun olarak meydan okuması için etkili bir yol olmadığı göz önünde bulunduruldu. Buradan da madde 5/4'ün ihlali söz konusudur.

2- Teknik araçlarla dinleme ve izleme, CMK' da var olan şekliyle ancak "bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine dair KUVVETLİ ŞÜPHE varsa ve BAŞKA SURETTE DELİL ELDE ETMEK MÜMKÜN DEĞİLSE, hâkim kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise savcı kararıyla" mümkündür ve savcının kararı derhal hâkimin denetimine tabi idi.

Mevcut haliyle bile, pratikte ilgili ilgisiz herkesin dinlenmesine, kişilerin yakınlarıyla yaptıkları özel konuşmaların kolluk kuvvetlerince dinlenerek kayıt altına alınmasına, trajik komik göz altılara, soruşturmalara yol açan bu yasanın kapsamının daraltılması gerekirken,

daha da genişletilmesi, bir gerileme anlamını taşıdığı gibi, özel yaşamın gizliliğini tümüyle ortadan kaldırılması gibi tehlikeli sonuçlara yol açabilecektir.

Kabul edilen yeni yasa "soruşturmanın varlığı, kuvvetli suç şüphesi ve başka şekilde delil olanağı bulunmaması "koşulları ile sınırlandırılan izleme-dinleme faaliyetleriyle ilgili tüm şartları ortadan kaldırmaktadır. Polise "istihbarat faaliyeti kapsamında ve hâkim kararı olmadan" herkesi dinleme izleme yetkisi verilmektedir. Bu durumda, keyfi bir şekilde suç ve suç delili yaratılabileceği gibi, ülkede büyük bir gözaltı oluşturulmaktadır. "Uygulamada kötüye kullanılabilecek bu yetki, Anayasanın ve AİHS'nin koruması altındaki özel ve aile yaşamına saygı hakkını tümüyle kolluğun insafına terk edecek bu düzenlemedir. Geçtiğimiz yıllarda MİT'in Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesinin bir kararına dayanarak belli bir bölgede, suç ve sanık sınırlaması olmaksızın herkesi dinlediği hala hatırlardadır. Bu örnek ve geçmişte tüm ülkenin dinlendiği Telekulak skandalları uygulamada nelerin olabileceğine dair en somut ihlal örnekleridir. Ayrıca sınırlanan haklar ile elde edilmesi öngörülen sonuçlar bakımından getirilen önlemler orantılı olmadığı gibi, bütün bunlar demokratik bir toplum için zorunlu tedbirlerden değildir.

AİHS Madde: 8- Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı: Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesi tarafından müdahale, demokratik bir toplumda ancak ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olan ölçüde ve kanunla öngörülmüş olmak şartıyla söz konusu olabilir.

AİHM Kararı: Ahmet Özkan ve Diğerleri v. Türkiye; 21689/93,06.04.2004; Para 285: Mahkeme 20 Şubat 1993 günü güvenlik güçlerinin eylemleri neticesinde 3 köylünün evinin kasten yakıldığına ve 11 köylünün evinin ateş nedeni ile harap olduğuna karar vermiştir. Mahkeme bu nedenle ilgili hükümetin Sözleşmenin 8. maddesine göre bu 14 evin yanmasından sorumlu tutulacağına hükmetmiştir.

Siirt cumhuriyet savcılığı tarafından yürütülen soruşturmaların ortaya çıkardığı bulguların 20 Şubat 1993 tarihinde yaşanan olaylarda evleri zarar gören Ormaniçi köylülerine tazminat ödeme amacına yönelik ayrı bir iç hukuk yolu izlenmesine yol açtığını gösterir bir bulgu yoktur ve bu nedenle de Sözleşmenin 8. maddesi ihlal edilmiştir.

3- Uluslararası insan hakları hukukuna göre; olağanüstü durumlarda bile sınırlandırılmayan ve güç kullanımını belli koşullara bağlayan yaşam hakkı, yeni düzenlemede güvenlik güçlerine tanınan silah kullanma yetkisiyle tamamen keyfiliğe terk

edilmiştir. Bu yasayla, Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği doğrudan silah kullanma yetkisi yeniden getirilmektedir. Yakın geçmişte Uğur Kaymaz ve babasının öldürülme şekli hatırlandığında, bugün güvenlik güçlerinin orantısız güç ve silah kullanma sorunu çözülememişken, böyle bir yetki genişletmesi, kişilerin yaşam hakkının daha büyük bir tehdit altına girmesine yol açacaktır. Silah kullanma yetkisi çok sıkı kurallara bağlanması gereken ve çok istisnai olarak kullanılması gereken bir yetkidir. Bu nedenle bu yetkinin böylesine geniş bir biçimde düzenlenmesi, yaşam hakkı açısından vahim bir durum arz etmektedir. Türkiye'de çok önemli bir sorun olan, kolluk güçlerinin gerçekleştirdiği işkence ve yaşam hakkı ihlalden doğan davalardaki cezasızlık sorunu ile birlikte düşünüldüğünde, zor kullanma ve silah kullanma yetkilerinin genişletilmesine ilişkin bu düzenlemenin vahameti daha iyi anlaşılabilir. *Geçtiğimiz yıllarda AIHM Türkiye'yi hem etkili soruşturma yürütmediği hem de aşırı güç kullandığı gerekçesiyle, yaşam hakkını ihlal ettiği için defalarca mahkûm etmiştir.* İnsan haklarıyla ilgili tüm metinlerde kutsal bir değer olarak kabul edilmiş olan insan varlığının fiziksel ve zihinsel bütünlüğünü bozmaya potansiyeli taşıyan bu tür yasaların acısını geçmişte hepimiz fazlasıyla yaşadık.

AIHS Madde: 15- Olağanüstü Durumda Yükümlülük Azaltma

1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşen Taraf, ancak durumun gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek şartıyla bu Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.

2. Yukarıdaki hükme dayanılarak, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen olum olayları dışında ikinci madde (Yaşama Hakkı) ile üçüncü (İşkence Yasağı) ve dördüncü maddeler (Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı) (fıkra-1) ve yedinci madde (Kanunsuz Ceza Olmaz İlkesi) hiçbir suretle ihlal edilemez.

AIHM Kararı; Şemse Önen v. Türkiye; 22876/93 14.05.2002; Para 80. : Komisyona göre, saldırı sonrası yapılan araştırma ve daha sonra yürütülen soruşturmalar bir takım eksiklikler içermektedir. Komisyona göre, olay yeri incelemesi iyi yapılmamış, olay sonrası bazı tanıkların ifadesi alınmamış, Orhan Ertaş'tan olay saatinde nerede olduğu araştırılmamış ve Devlet Güvenlik Mahkemesince bazı tanıklardan hayati önem taşıyan bilgiler alınmamıştır. Bu bulgular muvacehesinde, madde 2 anlamının da etkili bir soruşturma yapılmamıştır ve bu sebeple 2. maddenin ihlali söz konusudur.

AIHM Kararı; Hamiyet Kaplan ve diğerleri v. Türkiye; 36749 /97;13.09.2005; Para 46-63: AIHS'nin 2. maddesinde bizzat belirtildiği gibi, güvenlik güçlerinin öldürücü güce başvurmaları belli hallerde meşru sayılabilir. Bununla birlikte 2. madde, sınırsız bir yetki

tanımamaktadır. Devlet görevlilerinin fiillerinin sınırlarının kurallarla çizilmemiş olması ve bu konuda keyfiliğe izin verilmesi, insan haklarına saygı ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Bu husus, gücü keyfi ve kötüye kullanmaya karşı, yerinde ve etkili bir sistem içinde, polis operasyonlarının iç hukukla yetkilendirilmesinden başka, bu hakkın yeterince sınırlandırılması gerektiğinin göstergesidir. (...) Mahkemeye sunulan deliller ışığında AİHM, AİHS'nin 2 § 1. maddesinin ilk bölümünde uygun yasal ve idari çerçeve kapsamında yetkililere yüklenen pozitif yükümlülükle ilgili olarak, mevcut durumdaki gibi olayların özel koşullarında, öldürücü potansiyel güce başvurulmuş polis operasyonunda istisnai olarak oluşabilecek gerçek risk faktörlerini doğrudan gidermek için Türk yetkililerin vatandaşların hayatlarını koruma düzeyinde gerekli önlemleri almak bakımından makul olarak bekledikleri söylenememektedir. Bu doğrultuda AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiştir.

AİHM Kararı; Ahmet Güleç v. Türkiye; 54/1997/838/1044; 27.07.1998; Para 68: (...) Komisyon Sözleşme'nin 2.Maddesi kapsamında, düzenlenen gösterinin bir ayaklanma olarak değerlendirilebileceğini kabul etmiş, ancak düzeni korumak için bir gösteri sırasında savaş silahı kullanılmasının uygun olamayacağı görüşünü ifade etmiştir.

Para 71.; Mahkeme, Komisyon gibi, mevcut davada güç kullanımının, 2. Maddenin 2. paragrafının (c) bendi kapsamında haklı gösterilebileceğini kabul eder; ancak bu hususta amaçlanan hedefe ulaşmak için kullanılan araçlar arasında bir denge kurulması gerektiği dikkate alınmamaktadır. Jandarmalar, çok güçlü bir silah kullanmışlardır, çünkü copları, koruyucu kalkanları, su topları, plastik mermileri veya göz yaşartıcı gazları yoktur. Bu malzemelerin olmaması, tamamen anlaşılabilir ve kabul edilemezdir, çünkü Şırnak ili, Hükümet'in de belirttiği üzere, olağanüstü halin ilan edildiği bir bölgedir, söz konusu tarihte her türlü kargaşanın çıkması olasıdır.

Para 73.: Sonuç olarak, Mahkeme,davaya neden olan olaylar sırasında Ahmet Güleç'in ölümüne sebebiyet veren ve göstericileri dağıtmak amacıyla kullanılan gücün 2. Madde kapsamında gereksiz olduğu kanaatine varmıştır.

4- Daha önce ancak bir suç soruşturması kapsamında ve belli sınırlamalarla alınan parmak izi ve fotoğrafların, artık suç soruşturmasına gerek kalmaksızın her pasaport, silah ruhsatı, vatandaşlık başvurusu gibi işlemlerde bile alınması ve kişinin ölümünden sonra dahi on yıl süreyle saklanması yetkisi getirilmektedir. Kısacası neredeyse karakola işi düşen herkesin parmak izi alınacak, fotoğrafı çekilecek. Bu düzenleme darbe ve sıkıyönetim dönemlerini anımsatan bir uygulamadır. Kişiler öldükten sonra bile on yıl süre ile fişlenmeye devam edilmektedir. Parmak izlerinin hâkim denetimi olmaksızın alınması, saklanması ve

kullanılması, telafisi güç zararlar doğurma riskini taşımaktadır. Böylece, teröre karşı güvenlik sağlama adına, kişi haklarına ilişkin güvenceler feda edilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı (AİHM): Hüseyin Esen v. Türkiye; 49048/99; 08.08.2006 Para 35–49: Polis gözetiminden hemen sonra başvuru sahibinin kötü muamele gördüğü ve 7 günlük tıbbi rapor aldığı mahkeme tarafından belirlendi. İstanbul Yargı Mahkemesi ceza kanununun 243. maddesine göre başvuru sahibine karşı gerçekleştirilen davranışların işkenceye girdiğini tespit etti. Bu şartlar altında mahkeme bütün olarak muamelenin başvurana üzerinde şiddete yol açtığını göz önünde bulundurarak muamelenin sürekliliğinin ve amacının özellikle ciddi ve dayanılmaz olduğunu, aşırı acı ve ızdıraba yol açtığını kabul etmiştir. Bu nedenle bunlar işkence olarak nitelendirilmelidir. Aynı şekilde mahkeme başvurana işkence yapılarak madde 3'ün ihlal edildiğini bildirmiştir.⁵⁶

9.14. Polise verilen yetkiler işkenceyi ve ölümleri artırıyor

Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nda yapılan ve polislerin keyfi uygulamalarına yol açacak yetkiler içeren değişikliklerin gündeme gelmesinden bu yana, keyfi gözaltı uygulamalarında, işkence ve kötü muamele iddialarında büyük artış gözlenmektedir. Bu süreç, Türkiye'nin üç ayrı ilinde ve yalnızca son on beş günde üç kişinin yaşamını yitirmesiyle sonuçlanmıştır.

- Çanakkale Emniyet Müdürlüğü'nde hırsızlık iddiasıyla gözaltında tutulan Hakkı Çangı adlı kişinin 04 Haziran'da nezarethane de kendini astığı belirtildi.
- İzmir Alsancak Polis Karakolu'nda hırsızlık iddiasıyla gözaltında tutulan E.T. (26) adlı gencin 06 Haziran'da kendini astığı belirtildi.
- 14 Haziran'da İstanbul Sarıgazi'de polisler tarafından şüpheli olarak yakalanan, Dudullu ve Acarlar Karakolu'nda tutulan Mustafa Kükçe, 15 Haziran günü tutuklanarak konulduğu Ümraniye Cezaevi'nde yaşamını yitirdi. Kükçe'nin gözaltında işkenceye maruz kaldığının tıbbi raporla doğrulandığı ve yakınları tarafından morgda çekilen fotoğraflarla vücudundaki izlerin belgelendiği belirtildi.
- Gözaltında ölümlerden ikisinin "intihar" olarak açıklanması, işkence ve kötü muamele kuşkusunu ortadan kaldırmadığı gibi, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin yaşam hakkı başta olmak üzere tüm haklarını koruma sorumluluğunun ve yükümlülüğünün devlete ait olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

56 İnsan Hakları Gündemi Derneği Raporu; <http://www.ihd.org.tr>, 18 06 2007

Bu ölümler, "işkenceye sıfır tolerans" söylemine sahip iktidarın bu iddiasından tamamen vazgeçtiğinin bir göstergesidir. Polisin artan yetkilerinin uygulamada yaratacağı sorunları göstermesi bakımından gözaltında ölümler, keyfi gözaltı ve işkence uygulamalarındaki artış, iktidar tarafından bir uyarı olarak algılanmalıdır.

Son olarak Diyarbakır'ın Pirinçlik Jandarma Karakolu görevlileri tarafından 17.12.2006 tarihinde gözaltına alındıktan sonra yaşamını yitiren Şemsettin Yavuzkaplan adlı çocuğun (16) ölümüyle ilgili açılan adli soruşturmanın takipsizlik kararıyla sonuçlanması örneğinde olduğu gibi gözaltında ölümlerle ilgili cezasızlık sorunu, bu vakaların da cezasız kalacağı yönündeki kaygılarımızı arttırmaktadır.

Etkili bir cezalandırma için; gözaltında ölüm olayları, ölümleri yaratan koşullar, nedenler ve uygulamalara ilişkin kanıtlar, derhal ve bağımsız soruşturma ilkeleri doğrultusunda toplanmalıdır. İşkencenin tıbbi ve hukuki açıdan doğru ve etkili bir biçimde belgelendirilmesine ve soruşturulmasına ilişkin ilkeleri belirleyen ve Birleşmiş Milletler belgesi olan İstanbul Protokolü (2002) doğrultusunda bağımsız bir soruşturma yürütülmelidir. Soruşturmalarda işkencenin etkin bir biçimde belgelenmesi ve soruşturulması konusunda bağımsız uzman kişi ve kuruluşların bilgi ve görüşlerine başvurulmalıdır.⁵⁷

⁵⁷Türkiye İnsan Hakları Vakfı Basın Bildirisi; 22 Haziran 2007

SONUÇ

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 13 Haziran 2007 tarihinde onayladığı ve polise olağanüstü yetkiler getiren 5681 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (PVSK) yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu kanun, totaliter ve otoriter rejimlerdeki uygulamaları andıran düzenlemeleriyle, bugün sahip olduğumuz temel haklar ve özgürlükler düzeyinde ciddi bir gerilemeyi ifade etmektedir.

Özellikle polisin "AB uyum yasaları" yayınlanalı beri sistemli bir kampanyayı andıran bir şekilde "suçlardaki artışı" gerekçe göstererek "eski yetkilerini geri istediği" biliniyor. Son aylarda bazı mitinglerde ve cenaze törenlerinde kimi gruplar "Kahrolsun AB" sloganları atıyordu. Türkiye, özgürlüklerin benimsenemediği ve içselleştirilemediği bir ülke olmaya ne yazık ki devam ediyor. FB-GS maçında yaşanan ve Batılı ülkelerde her zaman görülen vandalizm türü olaylar bile, özgürlüklerin budanmasına gerekçe oluşturabiliyor.

Bu yeni yasadan sonra hak ve özgürlüklerin büyük zarar görmesi kaçınılmaz. Zira, kolluk makamlarının özgürlükleri böylesine etkileyen bir yetkiye ölçsüzce sahip olması, gerçekte bu yetkinin yakalama, tutuklama, ifade alma ve gözaltında kalma süreci dahil tüm alanlarda kullanılmasının yargı denetiminden uzaklaşması tehlikesini beraberinde getiriyor. Türkiye'deki kolluğun eğitim seviyesi ve özellikle politik tutumu düşünüldüğünde ise bu tehlike daha da yakıcı.

Arama önlemine başvurmak her ceza yargılaması önlemi gibi ceza yargıcının yetkisindedir. Bunun tek istisnası belirttiğimiz gibi "gecikemezlik" koşulunun oluşmasıdır. (Anayasa m.20-21, CMK m.119) Anafartalar çarşısı veya başka türden vahşi terörist saldırıları gerekçe göstererek bu yetkiyi tümenden polise devretmek ister istemez bu yetkinin keyfi biçimde ve kötüye kullanılması olasılığını artıracak; yargının gücünü azaltacak ve hukuka olan güveni de sarsacak.

11 Eylül olayı ile tüm dünyada tartışılmaya başlanan "devletin güvenlik ihtiyacı", giderek ABD ve İngiltere başta olmak üzere birçok ülkede hukuk devleti ilkelerinin ve insan haklarının muhalifler, hatta muhalif olmasalar bile güneyliler ya da Ortadoğulular için geçerli olmadığını ortaya koydu. Türkiye ise o tarihlerde Avrupa Birliği'ne katılım isteğinin gücü ve Kürt Sorunu bakımından geçerli olan çatışmasızlık ikliminde, bu kervana katılmamayı başarmıştı. Ne var ki, ülkenin doğusunda 1999-2004 yılları arasında süren çatışmasızlık ortamının hükümetlerce iyi değerlendirilememesi, 2004 sonrasında ülkemizde Susurluk Kazası öncesini hatırlatan olayların baş göstermesi ve ardından bütün bu olanları salt "güvenlik ekseninde" değerlendiren bir bakış açısı, uyum yasalarından 5 yıl sonra, kaşıkla verdiğini kepçeyle almaya başlamıştır.

Oysa Şemdinli’de, Mersin’de, Kızıltepe’de, Trabzon’da, Malatya’da yaşananlar, Hrant Dink suikastı ve son olarak Ankara’da patlatılan bombanın altını kalın çizgilerle çizdiği ihtiyaç “devletin güvenliği” değil, hukuk devletine ait mekanizmaların acil olarak işletilmeye başlanması olmalıdır. Polisin ve jandarmanın yetkilerinin meşru ve sivil haklar aleyhine genişletilmesi, Türkiye’yi bir hukuk ve huzur ülkesi haline değil, bir polis devleti ve gerilim ülkesi konumuna sokacaktır. Polisin bir yurttaşı, herhangi bir gerekçe göstermeden kimliğini ispata zorlaması, üzerini araması, durdurma adı altına fiilen gözaltına alması, suçu önleme gerekçesiyle evini basması, kaçtığı gerekçesiyle silahla vurma hakkına sahip olması, mahkeme kararı olmaksızın aramalar yapması, hiçbir şüphe belirtmeden parmak izini alması insan haklarına aykırı olduğu kadar, başta Anayasa ve Ceza Muhakemeleri Kanunu ve yürürlükteki diğer özel kanunlar ile de çelişki halindedir. Aynı zamanda yargı organını devre dışı bırakarak, yürütmeye geniş yetkiler tanıyan bu düzenleme kuvvetler ayrılığı ve dengesini açıkça bozmaktadır. Doğal olarak bu durum rejimin demokratik yönünü zayıflatacaktır. Kaldı ki, önceki uygulamalarda polisin sahip olduğu “**geniş yetkilerin**” ülkede huzuru ve güvenliği sağlamaya yetmediği ispatlanmıştır.⁵⁸

Diğer aday ülkelerle ve yeni üye olan ülkelerle karşılaştırıldığında, AB’nin Türkiye için tahsis ettiği mali yardımların yeterli olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Ancak, buna yönelik şikayetimizi geçerli kılmamanın bir yolu da, Türkiye için her yıl ayrılan mali yardımların, Türkiye’nin AB’ye uyum çalışmaları ve hızı karşısında yetersiz kaldığını göstermek ve bunu kanıtlayabilmektir. Türkiye, özellikle 2002 yılından bu yana ayrılan mali kaynakların tümünü harcayabilecek projeler oluşturarak bu ihtiyacını ve kapasitesini ispatlamış bulunmaktadır. Hatta son iki yıldır, Ülkemize ayrılan yıllık yardım tutarlarının çok üzerine çıkan bütçelerden oluşan proje paketleri oluşturmaktayız. Bu durumda hazırlanan bazı projelerin kaynak yetersizliğinden dolayı bir sonraki yıl programına devredilmesi de söz konusu olabilmektedir. Diğer taraftan, son dört yıldır Türkiye üzerine düşen çalışmaları, hazırlıkları ve düzenlemeleri AB standartlarında yapabildiği ölçüde mali yardımların sürekli olarak artırılmış olduğunu da söyleyebiliriz.

Gerek kurumsal gerekse hukuki çerçevesi itibarıyla tamamıyla adaylık statümüzün yansıtılmış olduğu katılım öncesi mali yardımların programlaması ve uygulanması mekanizması, AB Genel Sekreterliği koordinasyonunda, AB prosedürleri çerçevesinde işlemeye devam etmekte olup, sağlanan mali yardımların tamamı, projeler aracılığı ile etkin bir biçimde kullanılmakta ve toplumun çeşitli kesimlerine de kullandırılmaktadır. Ülkemizin

⁵⁸İnsan Hakları Derneği : <http://www.ihd.org.tr/>

son üç yıl içerisinde giderek geliştirdiği proje oluşturma ve uygulama kapasitesi AB yetkililerince de olumlu bir ilerleme olarak çeşitli vesilelerle vurgulanmaktadır.

Bu çalışmamda irdelediğim Avrupa Birliğinde Kurumsallaşma ve Uyumlaştırma Aracı Olarak Eşleştirme Projeleri (Twinning Projects) - Türkiye Örneği: “İfade Alma Tekniklerinin ve Odalarının Geliştirilmesi Projesi”nden sonra Türk Ulusal Polisinin mevcut ifade alma metotları ve ifade alma odaları AB standartlarına tam uymadığı; suçların kovuşturulmasında polis, savcılar, hakimler, avukatlar ve sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliğinde de ciddi eksikliklerin var olduğu, uygulamada sanık hakları zaman zaman ciddi olarak ihlal edilmekte olduğu bir kez daha hem Türk hem de AB uzmanlarınca anlaşılmıştır. Türk Ulusal Polisi çalışanlarına hizmet öncesi ve hizmet sırasında formasyon kursları, ayrıca ifade alma ve kolluk kuvvetlerinin ifade alması üzerine müfredat programları geliştirilmesi ve AB standartlarına uyarlanmasının gereği proje süresince ve sonrasında kendiliğinden ortaya çıkmıştır.

Uygulamada ideali Türkiye de bulmazsak bile gerçekte bütün polis faaliyetlerinin amacı insan ve onun temel haklarını korumaktır. Polisin temel görevi toplumdaki düzenin, huzurun, barışın, suçsuzluk durumunun devamını, diğer bir deyişle kamu düzeninin bozulmamasını sağlamaktır. *İfade alma işlemi*, suç sonrası polis fonksiyonlarından olan araştırma safhası içerisinde yer almaktadır. İfade alma yetkisi, polise kanunlar çerçevesinde verilen bir yetkidir. PVSK’ya göre; “ Polis, yaptığı tahkikat esnasında ifadesine müracaat lazım gelen kimseleri çağırır ve kendilerinden lüzumlu olan şeyleri sorar ” demektedir. Polis bu kanun çerçevesinde faaliyetlerini yürütmektedir. Polisin ifade alma sırasında yaptığı uygulamalar geniş bir görüş açısını gerektirmektedir. İfade alma işlemi basit gibi gözükse de, polisler açısından uzmanlık gerektiren bir işlemdir. Polisin sağlıklı bir ifade alabilmesi için, şüpheliye soracağı sorular çok önemlidir. Ne soracağını bilmeyen bir polis, ipuçlarını elde etmekte zorlanacaktır. Polisin ifade alma işlemini yerine getirirken, polis alt kültürünün de çok büyük etkisi vardır. Polisin suç öncesi ve sonrası faaliyetleri sırasında, kişinin temel haklarından olan, özel hayatın gizliliği, kişi özgürlüğü, kişi güvenliği ve konut dokunulmazlığı gibi haklarını ihlal ettiği sürekli dile getirilmektedir. Polisin bu davranışına sebep olan, onun alt kültüründeki özellikleridir.

Polisin aldığı ifade, hazırlık soruşturması sırasında ele geçen bilgileri ayıklamak, tasnif etmek, önemli ile önemsizi ayırmak için gereklidir ve vazgeçilemez bir değer taşımaktadır. Alınan ifadeler ile soruşturma ve araştırmaların ilerlemesi sağlanır. Polis, ifade alma ile gerçeği öğreneceğine inanır. Polis alt kültürünün soyutlanma özelliğinden dolayı, polisin kendine ve yaptığı işteki başarısına olan güveni, onu ifadesine başvurulmuş kişiye kıyasla daha

otoriter kılar. Başarısızlığın polis mesleğinde yeri yoktur. Elde edeceği her ikrar veya yeni delil, polisin ifade almadaki başarısıdır.

Türkiye'deki kolluk kuvvetlerinin uygulamaları düşünüldüğünde Tez konum olan Eşleştirme Projesinin yasal anlamda getirdiği AB standartlarının sonradan Terörle Mücadele Kanunu, İfade Alma Yönetmeliği ve PVSK'da yapılan ciddi değişikliklerle geri alınması sonucunda güvenlik kuvvetlerine verilen geniş yetkilerin olası sonuçlarını kestirmek hiç de zor değildir. AİHM 2006 raporuna göre Türkiye görülen davalar bakımından, toplan 334 davayla AİHM'de birinci sırada yer almaktadır.

Her ne kadar bu son yasal değişiklikler hepimizi umutsuzluğa sevk etmişse de, aslında 11 Eylül saldırısından sonra aynı veya benzer düzenlemelere gerek ABD de gerekse kimi AB ülkelerinde de (İngiltere ve Fransa) yapıldı, kanaatimca toplumda ve devlette insan hakları bilinci artık geri dönülemez bir şekilde artmıştır. Çalışmam konusu olan ve ülkemizi bir ağ gibi baştan sona örüp AB üyesi ülkelerin en ileri standartlarına ulaştırmaya çalışan yüzlerce uyum projeden birisi olan bu tür uyum projelerinin etkisi belki kısa vadede hissedilmeyebilir ama uzak gelecekte fark edileceğinden çok umutluyum. Türkiye AB yolunda doğru yoldadır ve bu yolda tüm iç ve dış engellere karşın daha hızlı ve inançlı olarak yoluna devam etmelidir.

EKLER

GCCRIS

**POLİS VAZİFE VE SALÂHİYET KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR KANUN**

Kanun No. 5681

Kabul Tarihi: 2/6/2007

1.1

MADDE 1- 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 4 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 4/A maddesi eklenmiştir.

“Durdurma ve kimlik sorma

MADDE 4/A- Polis, kişileri ve araçları;

- a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,
- b) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,
- c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,
- ç) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek, amacıyla durdurabilir.

Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir. Süreklilik arz edecek, fiilî durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamaz.

Polis, durdurduğu kişiye durdurma sebebini bildirir ve durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilir; kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir.

Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz.

Durdurma sebebini ortadan kalkması halinde kişilerin ve araçların ayrılmalarına izin verilir.

Polis, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik gerekli tedbirleri alabilir. Ancak bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez.

Bu Kanun ve diğer kanunların verdiği görevlerin yerine getirilmesi sırasında, polis tarafından gerekli işlemler için durdurulan kişiler ve araçlarla ilgili hükümler saklıdır.

Polis, görevini yerine getirirken, kendisinin polis olduğunu belirleyen belgeyi gösterdikten sonra, kişilere kimliğini sorabilir. Bu kişilere kimliğini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

Belgesinin bulunmaması, açıklamada bulunmaktan kaçınması veya gerçeğe aykırı beyanda bulunması dolayısıyla ya da sair surette kimliği belirlenemeyen kişi tutularak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılincaya kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır. Gözaltına ve tutuklamaya karar verme yetkisi ve usûlü bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.

Kimliğinin tespiti amacıyla tutulan kişiye, kimliği tespit edildikten sonra ve talepte bulunması halinde, bu amaçla tutulduğuna ve tutulma süresine dair bir belge verilir. Kişinin

kimliğinin belirlenmesi durumunda, bu nedenle gözaltına alınma veya tutuklanma haline derhal son verilir.

Nüfusa kayıtlı olmadığı için kimliği tespit edilemeyen kişilerin nüfusa kayıtlarının temini için gerekli işlemler yapıldıktan sonra, 5 inci maddeye göre fotoğraf ve parmak izi tespit edilerek kayda alınır.

Kimliği tespit edilemeyen kişinin yabancı olduğunun anlaşılması halinde, 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.”

MADDE 2- 2559 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Parmak izi ve fotoğrafların kayda alınması

MADDE 5- Polis;

a) Gönüllü,

b) Her çeşit silah ruhsatı, sürücü belgesi, pasaport veya pasaport yerine geçen belge almak için başvuruda bulunan,

c) Başta polis olmak üzere, genel veya özel kolluk görevlisi ya da özel güvenlik görevlisi olarak istihdam edilen,

ç) Türk vatandaşlığına başvuruda bulunan,

d) Sığınma talebinde bulunan veya gerekli görülmesi halinde, ülkeye giriş yapan sair yabancı,

e) Gözaltına alınan,

kişilerin parmak izini alır.

Birinci fıkraya göre alınan parmak izi, ait olduğu kişinin kimlik bilgileri ile birlikte, ne zaman ve kim tarafından alındığı belirtilmek suretiyle, bu amaca özgü sisteme kaydedilerek saklanır. Ancak, parmak izinin hangi sebeple alındığı sisteme kaydedilmez.

Olay yerinden elde edilen ve kime ait olduğu henüz tespit edilemeyen parmak izleri, kime ait olduğu tespit edilinceye kadar, ilgili soruşturma dosya numarası ile birlikte sisteme kaydedilir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 81 inci maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 21 inci maddesi hükümlerine göre alınan parmak izleri de bu sisteme kaydedilir.

(a) bendi hariç birinci fıkra ile dördüncü fıkra kapsamına giren kişilerin ayrıca fotoğrafları alınarak, ikinci fıkrada belirlenen esaslara uygun olarak parmak izi ile birlikte sisteme kaydedilir.

Bu sistemde yer alan bilgiler, kimlik tespiti, suçun önlenmesi veya yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturma kapsamında maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim, Cumhuriyet savcısı ve kolluk tarafından kullanılabilir.

Kolluk birimleri, kimlik tespiti yapmak ya da olay yerinden alınan parmak izini karşılaştırmak amacıyla doğrudan bu sistemle bağlantı kurabilir.

Sistemde kayıtlı bilgilerin hangi kamu görevlisi tarafından ve ne amaçla kullanıldığının denetlenebilmesine imkân tanıyan bir güvenlik sistemi kurulur.

Sistemde yer alan kayıtlar gizlidir; altıncı ve yedinci fıkralarda belirlenen amaçlar dışında kullanılamaz.

Sisteme kayıtlı olan parmak izi ve fotoğraflar, kişinin ölümünden itibaren on yıl ve her halde kayıt tarihinden itibaren seksen yıl geçtikten sonra sistemden silinir.

Parmak izi ile fotoğrafların sistemde kaydedilmesi ve saklanması ile bu kayıtlardan yararlanmaya ilişkin diğer esas ve usûller, İçişleri Bakanlığı tarafından Adalet Bakanlığının görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

MADDE 3- 2559 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Önleme araması

MADDE 9- Polis, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usûlüne göre verilmiş sulh ceza hâkiminin kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin vereceği yazılı emirle; kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; alınması gereken tedbirleri alır, suç delillerini koruma altına alarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerekli işlemleri yapar.

Arama talep yazısında, arama için makul sebeplerin oluştuğunun gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir.

Arama kararında veya emrinde;

- a) Aramanın sebebi,
- b) Aramanın konusu ve kapsamı,
- c) Aramanın yapılacağı yer,
- ç) Aramanın yapılacağı zaman ve geçerli olacağı süre, belirtilir.

Önleme araması aşağıdaki yerlerde yapılabilir:

- a) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde.
- b) Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde.
- c) Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde.
- ç) Eğitim ve öğretim özgürlüğünün sağlanması için her derecede eğitim ve öğretim kurumlarının idarecilerinin talebiyle ve 20 nci maddenin ikinci fıkrasının (A) bendindeki koşula uygun olarak girilecek yüksek öğretim kurumlarının içinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkışlarında.
- d) Umumî veya umuma açık yerlerde.
- e) Her türlü toplu taşıma araçlarında, seyreden taşıtlarda.

Konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan işyerlerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz.

Spor karşılaşması, miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği veya aniden toplulukların oluştuğu hallerde gecikmesinde sakınca bulunan hal var sayılır.

Polis, tehlikenin önlenmesi veya bertaraf edilmesi amacıyla güvenliğini sağladığı bina ve tesislere gelenlerin; herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, üstünü, aracını ve eşyasını teknik cihazlarla, gerektiğinde el ile kontrol etmeye ve aramaya yetkilidir. Bu yerlere girmek isteyenler kimliklerini sorulmaksızın ibraz etmek zorundadırlar. Milletlerarası anlaşmalar hükümleri saklıdır.

Önleme aramasının sonucu, arama kararı veya emri veren merci veya makama bir tutanakla bildirilir.”

MADDE 4- 2559 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Zor ve silah kullanma

MADDE 16- Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde,

silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde “dur” çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir.

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir.”

MADDE 5- 2559 sayılı Kanunun ek 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Adlî görev ve yetkiler

EK MADDE 6- Polis, bu maddede yazılı görevlerinin yanında, Ceza Muhakemesi Kanunu ve diğer mevzuatta yazılı soruşturma işlemlerine ilişkin görevleri de yerine getirir.

Polis, bir suça ilişkin olarak kendisine yapılan sözlü ihbar ve şikâyetleri ve görevi sırasında öğrendiği suça ilişkin bilgileri yazılı hale getirir.

Edinilen bilgi veya alınan ihbar veya şikâyet üzerine veya kendiliğinden bir suçla karşılaşan polis, olay yerinde kişilerin ve toplumun sağlığına, vücut bütünlüğüne veya malvarlığına zarar gelmemesi ve suçun delillerinin kaybolmaması ya da bozulmaması için derhal gerekli tedbirleri alır.

Bir suç işlendiği veya işlenmekte olduğu bilgisini edinen polis, olay yerinin korunması, delillerin tespiti, kaybolmaması ya da bozulmaması için acele tedbirleri aldıktan sonra el koyduğu olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri derhal Cumhuriyet savcısına bildirir ve Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda işin aydınlatılması için gerekli soruşturma işlemlerini yapar.

Yapılacak araştırma sonunda edinilen bilginin bir kabahate ilişkin olduğu hallerde, konu araştırılarak gerekli yasal işlem yapılır veya yapılması sağlanır.

Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan polis, bunların yapılmasına engel olan veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor kullanarak bundan men eder.

Polis, suçun delillerini tespit etmek amacıyla, Cumhuriyet savcısının emriyle olay yerinde gerekli inceleme ve teknik araştırmaları yapar, delilleri tespit eder, muhafaza altına alır ve incelenmek üzere ilgili yerlere gönderir.

Olay yeri dışında kalan ve o suça ilişkin delil elde edilebileceği yönünde kuvvetli şüphe sebebi bulunan konut, işyeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda yapılacak işlemler için Ceza Muhakemesi Kanununun arama ve elkoymaya ilişkin hükümleri uygulanır.

Polis, olaydaki failin, gözaltına alınan şüpheli ile aynı kişi olup olmadığının belirlenmesi bakımından zorunlu olması halinde, Cumhuriyet savcısının talimatıyla teşhis yaptırabilir.

Tanıklıktan çekinebilecek olanlar, teşhiste bulunmaya zorlanamaz.

İşleme başlanmadan önce, teşhiste bulunacak kişinin faili tarif eden beyanları tutanağa bağlanır.

Teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin birden fazla ve aynı cinsten olması, aralarında yaş, boy, ağırlık, giyinme gibi görünüşe ilişkin hususlarda benzerlik bulunması gerekir. Teşhis için gerekli olması halinde, şüphelinin görünüşü ile ilgili gerekli değişiklikler yapılabilir. Teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin her birinde, teşhis sırasında bir numara bulundurulur.

Teşhiste bulunan kişi ile teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin birbirini görmemesi gerekir.

Teşhis işlemi en az iki kez tekrarlanır ve teşhiste bulunması istenen kişiye, şüphelinin teşhis edilecek kişiler arasında yer almıyor olabileceği hatırlatılır.

Teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin, bu işlem sırasında birlikte fotoğrafları çekilerek veya görüntüleri kayda alınarak, soruşturma dosyasına konur.

Şüphelinin fotoğrafı üzerinden de teşhis yaptırılabilir. Ancak tek bir fotoğraf veya aynı kişinin farklı fotoğrafları üzerinden teşhis yaptırılamaz. Değişik kişilerin fotoğraflarının aynı büyüklük ve özellikte olmaları gerekir.

Teşhis işlemi tutanağa bağlanır.”

MADDE 6- 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi ile 17 nci maddesinin ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 7- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 8- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TERÖRLE MÜCADELE KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TASARISI

MADDE 1- 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci maddesinin başlığı “Terör tanımı” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2- 3713 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 3- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 316, 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır.”

MADDE 3- 3713 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Terör amacı ile işlenen suçlar

MADDE 4- Aşağıdaki suçlar 1 inci maddede belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlendiği takdirde, terör suçu sayılır:

a) Kasten öldürme ve yaralama suçları, cebir ve şiddet içeren suçlar ile Türk Ceza Kanununun 79, 80, 84, 103, 106, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 152, 170, 172, 173, 174, 181, 185, 187, 188, 197, 198, 199, 200, 202, 204, 207, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 227, 235, 243, 244, 245, 265, 292, 294, 300, 315, 317, 318 ve 319 uncu maddelerinde yer alan suçlar,

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar,

c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları,

ç) 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

d) Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilan edilen bölgelerde, olağanüstü hâlin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar,

e) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 inci ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.”

MADDE 4- 3713 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 5- 3 üncü ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adlî para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabılır. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”

MADDE 5- 3713 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında geçen “beşmilyon liradan onmilyon liraya kadar ağır para” ibaresi “bir yıldan üç yıla kadar hapis” olarak, dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının sahipleri hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Sorumlu müdürleri hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.”

“Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandası niteliğinde olan içeriğe sahip

sürelî yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı, bu kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirir. Hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılır.”

MADDE 6- 3713 sayılı Kanunun 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 7- 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır.

Terör örgütünün veya amacının propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın veya yayın organlarının sahipleri hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Sorumlu müdürleri hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

a) Örgütün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması veya bu işaret ve amblemlerin üzerinde bulunduğu üniformayı andırır giysiler giyilmesi veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün, tamamen veya kısmen kapatılması,

b) Örgütün amacına yönelik afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçlerin taşınması veya bu nitelikte slogan atılması veya ses cihazları ile yayılması,

c) Örgüte üye kazandırmaya yönelik faaliyetlerde bulunulması.

İkinci fıkrada belirtilen suçların; dernek, vakıf, siyasî parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenmesi halinde bu fıkradaki cezanın iki katı hükmolunur.

Türk Ceza Kanununun 221 inci maddesi hükmü, bu madde açısından da uygulanır. Kişi, etkin pişmanlık hükümlerinden ancak bir defa yararlanabilir.”

MADDE 7- 3713 sayılı Kanunun mülga 8 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiş ve 8 inci maddeden sonra gelmek üzere Kanuna aşağıdaki 8/A ve 8/B maddeleri eklenmiştir.

“Terörün finansmanı

MADDE 8- Her kim tümüyle veya kısmen terör suçlarının işlenmesinde kullanılacağını bilerek ve isteyerek doğrudan veya dolaylı olarak fon sağlar veya toplarsa, hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yüzelli günden binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Fon, kullanılmamış olsa dahi fail aynı şekilde cezalandırılır.

Bu maddenin birinci fıkrasında geçen fon; para veya değeri para ile temsil edilebilen her türlü mal, hak, alacak, gelir ve menfaat ile bunların birbirine dönüştürülmesinden hasıl olan menfaat ve değeri ifade eder.”

“Nitelikli hâl

MADDE 8/A- Bu Kanun kapsamına giren suçların kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

“Tüzel kişilerin sorumluluğu

MADDE 8/B- Bu Kanun kapsamına giren suçların bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, Türk Ceza Kanununun 60 inci maddesine göre bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.”

MADDE 8- 3713 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi

MADDE 9- Bu Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili davalara, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen ağır ceza mahkemelerinde bakılır.”

MADDE 9- 3713 sayılı Kanunun 10 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Soruşturma ve kovuşturma usulü

MADDE 10- Bu Kanun kapsamına giren suçlarla ilgili olarak, Ceza Muhakemesi Kanununun 250 ilâ 252 nci maddelerinde hüküm bulunmayan hususlarda diğer hükümleri uygulanır. Ancak;

a) Soruşturmanın amacı tehlikeye düşebilecek ise yakalanan veya gözaltına alınan veya gözaltı süresi uzatılan kişinin durumu hakkında Cumhuriyet savcısının emriyle sadece bir yakınına bilgi verilir.

b) Şüpheli, gözaltı süresince yalnız bir müdafii hukuki yardımından yararlanabilir. Gözaltındaki şüphelinin müdafii ile görüşme hakkı, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süre ile kısıtlanabilir; ancak bu süre içerisinde ifade alınamaz.

c) Şüphelinin kolluk tarafından ifadesi alınırken ancak bir müdafii hazır bulunabilir.

ç) Kolluk tarafından düzenlenen tutanaklara, ilgili görevlilerin açık kimlikleri yerine sadece sicil numaraları yazılır.

d) Müdafii dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

e) Bu Kanun kapsamında yer alan suçlardan dolayı yapılan soruşturmada müdafii savunmaya ilişkin belgeleri, dosyaları ve tutuklu bulunan şüpheli ile yaptığı konuşmaların kayıtları incelemeye tâbi tutulamaz. Ancak müdafii terör örgütü mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet savcısının istemi ve hâkim kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin müdafiiine verdiği veya müdafiiince bu kişiye verilen belgeler hâkim tarafından incelenebilir. Hâkim belgenin kısmen veya tamamen verilmesine veya verilmemesine karar verir. Bu karara karşı ilgililer itiraz edebilirler.

f) Ceza Muhakemesi Kanununun 135 inci maddesinin altıncı fıkrasının (a) bendinin (8) numaralı alt bendindeki, 139 uncu maddesinin yedinci fıkrasının (a) bendinin (2) numaralı alt bendindeki ve 140 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (5) numaralı alt bendindeki istisnalar uygulanmaz.

g) 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 92 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü bu Kanun kapsamında yer alan suçlar bakımından da uygulanır.”

MADDE 10- 3713 sayılı Kanunun 15 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 15-** Terörle mücadelede görev alan istihbarat ve kolluk görevlileri ile bu amaçla görevlendirilmiş diğer personelin, bu görevlerinin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda müdafii olarak belirlediği en fazla üç avukatın ücreti ödenir ve bunlara avukatlık ücret tarifesine bağlı olmaksızın yapılacak ödemeler, ilgili kuruluşların bütçelerine konulacak ödenekten karşılanır.

Bu kişiler hakkında soruşturma ve kovuşturmalarda suçun niteliğine ve işlenmesindeki özelliklere göre nedenleri varsa tutuklama kararı verilebileceği gibi, Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesinin birinci fıkrasındaki süre şartı aranmaksızın adli kontrol hükümleri de uygulanabilir.

MADDE 11- 3713 sayılı Kanunun 17 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Koşullu salıverilme

MADDE 17- Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkum olanlar hakkında, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması bakımından 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107 nci ve 108 inci maddeleri hükümleri uygulanır.

Tutuklu veya hükümlü iken firar veya ayaklanma suçundan mahkum edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile koşullu salıverilmeden yararlanamazlar.

Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkum olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde, koşullu salıverilmeden yararlanamazlar.

Ölüm cezaları 14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile değişik 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.”

MADDE 12- 3713 sayılı Kanunun 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 19 -** İşlenişine iştirak etmemiş olmak koşuluyla bu Kanun kapsamına giren suç faillerinin yakalanabilmesine yardımcı olanlara veya yerlerini yahut kimliklerini bildirenlere para ödülü verilir. Ödülün miktar, usul ve esasları İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte belirtilir.”

MADDE 13- 3713 sayılı Kanunun 20 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 20-** Terörle mücadelede görev veren veya bu görevi ifa eden adlî, istihbarî, idarî ve askerî görevliler, kolluk görevlileri, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü ve Genel Müdür Yardımcıları, terör suçlarının muhafaza edildiği ceza ve tutukevlerinin savcıları ve müdürleri, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görev yapmış hâkim ve savcılar, Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesi uyarınca yetkili kılınmış ağır ceza mahkemelerinde görev yapan hâkim ve savcılar ile bu görevlerinden ayrılmış olanlar ve terör örgütlerinin açık hedefi haline gelen veya getirilenler ile suçların aydınlatılmasında yardımcı olanlar hakkında tanık korumaya ilişkin hükümler uygulanır.

Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesi uyarınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca görevlendirilecek ağır ceza mahkemeleri başkan ve üyeleri ile bu mahkemelerin görev alanına giren suçları soruşturmakla ve kovuşturmakla görevli Cumhuriyet savcılarının korunma ve güvenlik talepleri ilgili makam ve mercilerce öncelikle ve ivedilikle yerine getirilir. Koruma için ihtiyaç duyulan araç ve gereçler Adalet ve İçişleri Bakanlıklarınca temin edilir.

Korumaya alınmış emekli personelden, meskende korunmaları mutlak surette zorunlu bulunanlar; görev yaptıkları bakanlık veya kamu kurum ve kuruluşlarına ait

konutlardan Maliye Bakanlığınca rayiç kiralara dikkate alınarak tespit olunacak kira bedeli ile kiralama esaslarına göre yararlandırılır.

Yukarıda sayılanlardan kamu görevlisi olanlar, görevlerinden ayrılmış olsalar dahi, terör suçluları tarafından kendilerine veya eş ve çocuklarının canına vuku bulan bir taarruzu savmak için silah kullanmaya yetkilidirler.”

MADDE 14- 3713 sayılı Kanununun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında geçen “Memur ve” ibaresi madde metninden çıkartılmış ve aynı fıkranın (e) ve (ı) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“e) Malûl olanlar ile ölenlerin dul ve yetimleri, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına kendilerine verilen tanıtım kartlarını ibraz etmeleri durumunda, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bütün hastanelerde muayene ve tedavi edilirler. Bunların her türlü tedavi giderleri; ilgililerin herhangi bir kamu kurumu veya kuruluşunda çalışmaları halinde bu kurum veya kuruluşça, emekli, yaşlılık, malullük veya dul ve yetim aylığı almaları halinde bağlı buldukları sosyal güvenlik kurumunca, herhangi bir kuruma tabi olarak çalışmamaları, 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında aylık alanlar hariç emekli, yaşlılık, malullük veya dul ve yetim aylığı almamaları durumunda Millî Savunma veya İçişleri Bakanlığınca karşılanır. Malûl olanların eksilen vücut organları, yurt içi veya yurt dışında en son teknik usullere göre yapılması mümkün sunileriyle tamamlanır ve gerekirse tamir ettirilir veya yenisi yaptırılır.”

“ı) Terörle mücadelede dolayı köyleri boşaltılan üniversite çağındaki öğrencilere ve ölenlerin çocuklarına yüksek öğrenimleri süresince Devletçe karşılıksız burs verilir.”

MADDE 15- 3713 sayılı Kanununun Anayasa Mahkemesince iptal edilen ek 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“EK MADDE 2- Terör örgütlerine karşı icra edilecek operasyonlarda “teslim ol” emrine itaat edilmeyerek silah kullanmaya teşebbüs edilmesi halinde kolluk görevlileri, tehlikeyi etkisiz kılacak ölçü ve orantıda, duraksamadan hedefe karşı silah kullanmaya yetkilidirler.”

MADDE 16- 3713 sayılı Kanununun 1 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları ile 12, 16 ve 18 inci maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 17- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 18- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

GENEL GEREKÇE

Hukuk devleti esasına dayalı toplum düzenleri için en büyük tehlikeyi oluşturan terör eylemleri, kişi hak ve özgürlüklerinin kullanılması açısından bir tehdit oluşturmakta ve ayrıca, toplumun sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmesini engellemektedir.

İnsan onuruna ve buna bağlı olarak insan hak ve özgürlüklerine saygı, bireyin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması, hukuk toplumunun temel prensiplerini oluşturmaktadır. İnsan onuruna yakışır bir şekilde yaşama hakkı, insan vücudunun dokunulmazlığı ve saygınlığı hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı ve aynı zamanda düşünce

özgürlüğü, düşünceyi özgürce açıklama ve özgürce bilgilendirilme hakkı, hukuk devleti esasına dayalı toplum düzeninin temelini oluşturan haklardır.

Terör eylemleri, bu hakların kullanılmasını tehlikeye sokmakta; hukuk devleti esasına dayalı toplum düzeninin bozulmasını, bireysel hakların ve demokratik düzenin dayanağını oluşturan temel prensiplerin ihlalini sonuçlamaktadır. Bu eylemler, halkın korku ve paniğe kapılmasına, toplumdaki siyasî, ekonomik ve sosyal yapıların büyük ölçüde zarar görmesine sebebiyet vermektedir.

Terör eylemleri bağlamında; bir örgüt faaliyeti çerçevesinde başta öldürme ve yaralama olmak üzere, tehdit, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, kişinin çeşitli hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının engellenmesi, kişilerin ve özellikle kamusal nitelikteki malvarlıklarına zarar verme gibi suçlar sistemli olarak işlenmektedir. Bu suçların işlenmesi suretiyle, suç mağdurları ve bunların yakınları büyük bir eleme sevkedilmekte, bu insanların geleceğe yönelik bütün planları altüst edilmekte ve insanları hayata bağlayan temel unsurlar yok edilmektedir. Terör eylemlerine maruz kalan kişiler, maddî ve manevî bakımdan büyük zararlar görmekte ve hatta, hayatlarını kaybetmektedir.

Terör, yeni bir olgu değildir. İnsanlık tarihi kadar geçmişe sahip olan terör, bugün eskiye nazaran daha tehlikeli bir hal almıştır. Zira, günümüzde teröristler, sosyal ve ekonomik bakımdan büyük çapta tahribata sebebiyet verebilecek ve hatta, toplu ölümleri ve kitlelerin imhasını sonuçlayacak etkide silahlara sahip olabilmektedir. Günümüzde teröristler, güttükleri amaçlara ulaşabilmek için icra ettikleri fiillerin ortaya çıkarabileceği muhtemel neticeler açısından tamamen umursamaz bir duyguyla hareket etmektedirler. Günümüzde uluslararası bir yapılanmaya sahip olan teröristlerin çeşitli ülkelerde bağlantıları mevcuttur. Değişik ülkelerde lojistiği bulunan teröristler arasında uluslararası düzeyde bir iletişim ağı mevcuttur. Teknolojik gelişmişlik ve bu konudaki bilgilere ulaşma kolaylıkları, teröristlerin işini de oldukça kolaylaştırmaktadır.

Terörist eylemler, esas itibarıyla ceza kanunlarında tanımlanmış suçları oluşturmaktadır. Ancak, bu suçlar, gerek işlenişinde güdülen saik gerek işleniş tarz ve mahiyeti itibarıyla “terör suçu” olarak nitelendirilmektedir. Ceza kanunlarında esas itibarıyla suç olarak tanımlanan bu fiillerin bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesiyle, devletin ana yapısını, bu yapının dayandığı temel prensipleri değiştirmek veya yıkmak, toplumda korku ve panik yaratmak amacının güdülmüş olması durumunda, bu suç bir “terör suçu” niteliği kazanmaktadır.

“Terör” kavramı kapsamına hangi suçların girdiği konusunda bir belirsizlik mevcuttur. Bu nedenle terörle mücadeleyi konu edinen uluslararası sözleşmelerde terörle ilgili bir tanım verilmemiş, sadece terör eylemleri olarak nitelendirilebilecek suçlara ilişkin ayrıntılı bir liste yapılmıştır. Türkiye’nin de taraf olduğu 27 Ocak 1977 tarihli “Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi” bu konuda bir örnek olarak gösterilebilir. Bu sözleşmede, genel olarak terörizm kavramından söz edilmiştir. Esasında suç teşkil eden terörist hareketler, Sözleşmede bir liste halinde sayılmıştır (m. 1, 2).

Bu bakımdan, terör olarak nitelendirilen fiiller, esasında suç oluşturan fiillerdir. Ancak, bu suçlar, belirli amaçlar doğrultusunda ve bir örgütün faaliyeti çerçevesinde sistematik bir şekilde işlendiği için, daha ağır sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Terörle daha etkin bir şekilde mücadele edilebilmesi için, kanunlarda bu kapsamda mütalaa edilen suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturmayla ve ayrıca, mahkum olunan cezanın infazıyla ilgili özel hükümlere yer verilmektedir.

Bu düşüncelerden hareketle, Terörle Mücadele Kanununda yer alan terör suçlarının kapsamına, bu suçlarla ilgili olarak soruşturma, kovuşturma ve infaz rejimine ilişkin

hükümlerin, Türk Ceza Hukukunun reformu mahiyetindeki yeni kanunlardaki düzenlemelerle uyumunu sağlamak amacıyla Tasarı hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 220 nci maddesinde, Türkiye'nin de taraf olduğu "Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin 2 nci maddesinin (a) bendinde yer alan tanıma uygun olarak, suç işlemek amacıyla kurulmuş örgüt tanımlaması yapıldığı için, Terörle Mücadele Kanununda ayrıca örgüt tanımlaması yapılmasına gerek görülmemiştir. Bu düşüncelerle, söz konusu Kanunun 1 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının yürürlükten kaldırılmasına paralel olarak, madde başlığı da değiştirilmiştir.

MADDE 2- Terörle Mücadele Kanununun 3 üncü maddesinde yapılan değişiklikle, bu maddede mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununa yapılan atıflar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili maddelerine uyarlanmıştır. Ancak işaret edilmelidir ki, 3713 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde yapılan değişiklik, bu değişikliği yapan Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce işlenmiş olup da, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununun yollamada bulunulan ilgili maddelerinde yer alan suçların terör suçu olarak kabul edilmesini engellemez.

MADDE 3- Terörle Mücadele Kanununun 4 üncü maddesinde yapılan değişiklikle, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen çeşitli suçların da terör suçu sayılacağı kabul edilmiştir. Çeşitli suçlar, mahiyeti gereğince cebir, şiddet veya tehdit içermeseler bile bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmeleri halinde terör suçu sayılacaklardır. Örneğin, uyuşturucu madde imal ve ticareti, belgede sahtecilik, parada sahtecilik, kaçakçılık gibi suçlar bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde sıklıkla işlenebilmektedirler. 3713 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin mevcut metninde mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan sınırlı suç maddesine yollamada bulunulduğu için, bu örnek suçlar terör suçu olarak kabul edilememektedir. Bu durum özellikle görevli mahkemenin belirlenmesi açısından bir sorun oluşturmaktadır. Örneğin terör örgütünü kurmak ve yönetmek suçundan dolayı açılan dava özel yetkili bir mahkemede görülürken, bu örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen belgede sahtecilik suçuna ilişkin davaya genel yetkili mahkemelerde bakılmaktadır. Bu sakıncanın önüne geçebilmek amacıyla madde metninde değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe göre, söz konusu 4 üncü madde metninde 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun atıfta bulunulan maddelerinde tanımlanan suçların bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması halinde terör suçu sayılması mümkün olacaktır.

MADDE 4- 3713 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde yapılan değişiklikle, madde metninde yer alan ibareler 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa uyarlanmıştır.

MADDE 5- 3713 sayılı Kanununun 6 ncı maddesinin bir ila üçüncü fıkralarında yapılan değişiklikle, bu fıkralarda tanımlanan suçların yaptırımlarının etkinleştirilmesi amaçlanmıştır.

Dördüncü fıkrasında yapılan değişiklikle, madde metnindeki nispi nitelikteki ağır para cezası gün para cezası sistemine uyarlanmıştır. Ancak, bu suç tanımıyla ilgili olarak vurgulanmak gerekir ki, 3713 sayılı Kanun, basın ve yayın organlarının sahiplerine maddenin bir ila üçüncü fıkralarında yaptırım altına alınan açıklama ve yayınlama yasağı ile ilgili olarak dikkat ve özen yükümlülüğü yüklemiştir. Maddenin dördüncü fıkrasında, bu dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranış ceza yaptırımını altına alınmıştır. Şayet basın ve yayın organının sahibi, maddenin bir ila üçüncü fıkralarında tanımlanan suçların işlenişine iştirak etmişse, artık dördüncü fıkra hükmüne göre değil, söz konusu bir ila üçüncü fıkralarda tanımlanan suçlardan dolayı Türk Ceza Kanununun suça iştirake ilişkin hükümlerine göre cezalandırılmak gerekir. Keza, söz konusu hüküm, kusura dayalı olmayan, objektif sorumluluğun kabul edildiği bir hüküm değildir. Anayasamızın 38 inci maddesinde ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralı benimsendiğine göre, kusura dayalı sorumluluğu da içeren bu kuralın doğal sonucu olarak; kişinin hukuka aykırı bir durumun meydana gelmesinden dolayı sorumlu tutulabilmesi için en azından taksire dayalı kusurunun bulunması gerekir. Aynı değerlendirmeler, basın ve yayın organının sorumlu müdürleri açısından da geçerlidir.

Ayrıca söz konusu dördüncü fıkra metni kapsamında sadece Basın Kanunu hükümlerine göre süreli yayınlar göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan değişiklikle yazılı, görsel, işitsel ve elektronik bütün basın ve yayın organları bu kapsama alınmıştır.

Keza, Anayasanın 28 inci maddesinin beşinci fıkrası hükmü göz önünde bulundurularak madde metnine yeni bir fıkra eklenmiştir. Eklenen beşinci fıkraya göre, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandası niteliğinde olan içeriğe sahip süreli yayınların basım ve dağıtımını tedbir olarak durdurulabilecektir. Böylece 3713 sayılı Kanunda özel bir koruma tedbirine yer verilmiştir. Bu koruma tedbirine karar vermeye kural olarak hâkim yetkilidir. Ancak, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı da söz konusu içeriğe sahip süreli yayınların basım ve dağıtımının durdurulmasını emredebilecektir. Ancak, Cumhuriyet savcısı, bu kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirecek; hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılacaktır.

MADDE 6- 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun silahlı örgüt ve suç işlemek için örgüt kurma suçlarına ilişkin hükümleri göz önünde bulundurularak, 3713 sayılı Kanunun 7 nci maddesi değiştirilmiştir. Değiştirilen birinci fıkraya göre, söz konusu Kanunun 1 inci maddesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesine göre cezalandırılacaktır. Dikkat edilmelidir ki, burada Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesine yapılan yollama, sadece ceza yaptırımları ile sınırlı değildir. Söz konusu suçun unsurları terör örgütü bakımından da göz önünde bulundurulacaktır. Ayrıca, 314 üncü maddede yapılan atıf dolayısıyla terör örgütüyle ilgili olarak da bu maddede yer almayan hususlarda Türk Ceza Kanununun suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin hükümleri uygulanacaktır. Bu bakımdan;

a) Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işleyen örgüt kurucusu, yöneticisi veya üyesi, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezalandırılacaktır.

b) Terör örgütünün yöneticileri, yönetimi elinde bulundurdukları süre zarfında örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılacaklardır.

c) Terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca terör örgütüne üye olmak suçundan dolayı cezalandırılacaktır.

ç) Terör örgütündeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi de, terör örgütü üyesi olarak cezalandırılacaktır. Ancak, dikkat edilmelidir ki, söz konusu suçun oluşabilmesi için, yardımın bilerek yapılması gerekir; yani yardım edilen oluşumun bir terör örgütü olduğunun bilinmesi gerekir. Başka bir deyişle bu suç ancak doğrudan kastla işlenebilir. Keza, ceza sorumluluğunu gerektirmesi için, yardımın isteyerek yapılması gerekir. Çoğu zaman kişilerin kendilerinden yardım adı altında talep edilen hususları özellikle can güvenlikleri bakımından duydukları endişe karşısında yerine getirdiklerini ve bu nedenle, kusurlarının olmadığı gerekçesiyle ceza hukuku bakımından sorumlu olmayacaklarını göz önünde bulundurmaları gerekir.

Maddenin ikinci fıkrasında terör örgütünün veya bu örgütün suç işlemek yönündeki amacının propagandasının yapılması suç olarak tanımlanmıştır. Söz konusu fıkranın ilk iki cümlesi 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 220 nci maddesinin sekizinci fıkrası hükümlerinden ibarettir. Dikkat edilmelidir ki, bu tanıma göre suç oluşturan fiillerden birisi, terör örgütünün amacının propagandasının yapılmasıdır. Buradaki amacı, suç işlemek yönündeki amaç olarak anlamak gerekir. Maddenin ikinci fıkrasının (a) ilâ (c) bentlerinde bu kapsamda cezalandırılacak fiil ve davranışlar gösterilmiştir. Yapılan değişiklikle, terör örgütünün veya amacının propagandası suçuyla bağlantılı olarak da basın ve yayın organlarının sahiplerine dikkat ve özen yükümlülüğü yüklenmiştir. Bu yükümlülüğün ceza hukuku sorumluluğuna etkisi ile ilgili olarak, Kanunun 6 ncı maddesinin değiştirilen dördüncü fıkrası hükmünün gerekçesi göz önünde bulundurulmalıdır.

Maddenin üçüncü fıkrasında terör örgütünün veya amacının propagandasının belli yerlerde yapılması, bu suçun daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli unsur olarak tanımlanmıştır.

Maddenin son fıkrasında, suç işlemek için örgüt kurma suçuna ilişkin etkin pişmanlık hükümlerinin terör örgütünün kurucusu, yöneticisi veya üyeleri hakkında da uygulanabileceği kabul edilmiştir. Böylece terör örgütleriyle ilgili olarak zaman zaman “pişmanlık yasası” adıyla özel kanuni düzenlemeler yapılmasına duyulan ihtiyaç karşılanmış olmaktadır. Ancak, bu hükme göre, terör örgütünün kurucusu, yöneticisi veya üyesi konumundaki kişi, etkin pişmanlık hükümlerinden ancak bir defa yararlanabilecektir.

MADDE 7- 3713 sayılı Kanunun mülga 8 inci maddesi yeniden düzenlenerek, madde kapsamında terörün finansmanı suçu tanımlanmıştır. Bu suretle, Birleşmiş Milletler tarafından 10 Ocak 2000 tarihinde imzaya açılan, Türkiye tarafından 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanan, 10/1/2002 tarihli ve 4738 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ve 1/3/2002 tarihli ve 2002/3801 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanan “Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme”den kaynaklanan uluslararası yükümlülüklerimize uygun düzenlemeler yapılmıştır.

Terör suçlarının işlenmesi amacıyla, bilerek ve isteyerek finansman sağlamak suç oluşturduğuna göre; bu suçun işlenmesi suretiyle elde edilen malvarlığı değerleri hakkında, Türk Ceza Kanununun “Kazanç müsaderesi” başlıklı 54 üncü maddesi hükümleri uygulanacağı açıktır. Bu nedenle, Kanuna bu konuya ilişkin ayrı bir hüküm konulması gereksiz görülmüştür.

3713 sayılı Kanuna eklenen 8/A maddesinde, terör suçlarının kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi, bu suçlar açısından daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli unsur olarak kabul edilmiştir.

3713 sayılı Kanuna eklenen 8/B maddesine göre, terör suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, Türk Ceza Kanununun 60 ıncı maddesine göre bunlara özgü güvenlik tedbirleri uygulanacaktır.

MADDE 8- 3713 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinde 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasına atıfta bulunulmak suretiyle, terör suçlarından dolayı yapılacak yargılamalarda mahkemelerin görev ve yargı çevresi belirlenmiştir.

MADDE 9- 3713 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinde yapılan değişiklikle, terör suçlarından dolayı yapılacak olun soruşturma ve kovuşturmalara ilgili olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine istisnalar getirilmiştir.

Maddenin (f) bendinde Ceza Muhakemesi Kanununun “İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması” başlıklı 135 inci maddesinin altıncı fıkrasının (a) bendinin (8) numaralı alt bendinde, “Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi” başlıklı 139 uncu maddesinin yedinci fıkrasının (a) bendinin (2) numaralı alt bendinde ve “Teknik araçla izleme” başlıklı 140 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (5) numaralı alt bendinde yer alan istisnaların terör suçlarıyla ilgili olarak uygulanmayacağı belirtilmiştir. Dikkat edilmelidir ki, bu istisnalar, ancak Kanunun 7 nci maddesinde Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesine yapılan yollama dolayısıyla terör örgütü üyesi ve bu örgütlere bilerek ve isteyerek yardım eden kişilerle ilgili olarak uygulanmayacaktır. Bu itibarla, söz konusu (f) bendi hükmü, Kanunun 7 nci maddesinde Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesinde tanımlanan silahlı örgüt suçuna yapılan yollama dolayısıyla terör örgütü üyesi ve bu örgütlere bilerek ve isteyerek yardım eden kişilerle ilgili olarak da iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik araçla izleme koruma tedbirlerinin uygulanabileceği şeklinde anlaşılmalıdır.

MADDE 10- 3713 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasında kavram ve ifade bakımından değişiklik yapılmıştır.

Maddenin ikinci fıkrası, Anayasa Mahkemesinin 31/3/1992 tarihli ve E. 1991/18, K. 1992/20 sayılı kararı ile iptal edilen bu fıkra hükmüne ilişkin karardaki iptal gerekçeleri dikkate alınmak suretiyle yeniden düzenlenmiştir.

MADDE 11- 3713 sayılı Kanunun 17 nci maddesinde yapılan değişiklikle, koşullu salıverme ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması bakımından 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107 nci ve 108 inci maddeleri hükümlerine atıfta bulunularak bu hükümlerin terör suçlarından mahkum olanlar hakkında da uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

MADDE 12- 3713 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinde kavram ve ifade bakımından değişiklik yapılmıştır.

MADDE 13- 3713 sayılı Kanunun 20 nci maddesi değiştirilmiştir.

Maddenin birinci fıkrasıyla, maddede sayılan görevliler hakkında tanık korumaya ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında, bu Kanun kapsamında kalan suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında görevli olanların korunma ve güvenlik taleplerinin ivedilikle yerine getirileceği, koruma için ihtiyaç duyulan araç ve gereçlerin Adalet ve İçişleri Bakanlıklarınca temin edileceği hükme bağlanmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise, korumaya alınmış emekli personelden, meskende korunmaları mutlak surette zorunlu bulunanların konutlardan yararlanmasına ilişkin esaslara yer verilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise madde kapsamına giren kamu görevlilerinin silâh kullanma yetkilerine ilişkin hükme yer verilmiştir.

MADDE 14- 3713 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin (e) ve (ı) bentlerinde değişiklik yapılmıştır.

(e) bendinde yapılan değişiklikle, malul olanlar ile ölenlerin dul ve yetimlerin muayene ve tedavi edilmesine, malûllük veya dul ve yetim aylığı almamaları hâlinde bunlar hakkında uygulanacak usûller ile malûl olanların eksilen vücut organlarının tamamlanması, tamiri veya yaptırılmasına hükümlere yer verilmiştir.

(ı) bendinde yapılan değişiklikle, terörle mücadeleden dolayı köyleri boşaltılan üniversite çağındaki öğrencilere ve ölenlerin çocuklarına, yüksek öğrenimleri süresince Devlet tarafından karşılıksız burs verileceği hükme bağlanmıştır.

MADDE 15- 3713 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesi, Anayasa Mahkemesinin bu madde ile ilgili olarak verdiği 6/1/1999 tarihli ve E. 1996/68, K. 1999/1 sayılı kararındaki gerekçeler göz önünde bulundurulmak suretiyle yeniden düzenlenmiştir.

MADDE 16- 3713 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları ile 12, 16 ve 18 inci maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 17- Yürürlük maddesidir.

MADDE 18- Yürütme maddesidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Bal, İdris. 21.Yüzyılda Türk Dış Politikası.

Ankara: Lalezar (AGAM), 2006

Dura, Cihan; Hayriye Atik, Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye

Ankara: Nobel, 2003

Dönmezer, Sulhi, www.kriminoloji.com, 2002

Erdoğan, Ramazan, İstanbul Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksekokulu

http://www.isbpmyo.edu.tr/makale_re_01.asp , 2007

Kaya Ülger, İrfan, Avrupa Birliği El Kitabı

Ankara: Seçkin Yayınları, 2003

Karluk, S Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye

İstanbul: Beta Yayınları, 2005

Karakaş, Yusuf, Avrupa Birliği'nde Siyasal Entegrasyon

Ankara, Siyasal Kitabevi, 2002

Müftüoğlu, Rıza, Küreselleşme ve Türkiye

Ankara, 1995

Reçber, Kamuran, Avrupa Birliği Mevzuatı

Bursa: Ezgi Kitapevi, 2003

Yenisey Feridun, Kriminoloji, www.kriminoloji.com, 2002

Bildiri, Raporlar ve Dergiler:

- AB 17 Aralık 2004 Zirvesi Bildirisi;
- Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri Dergisi; Türkiye Sayfaları, Federal Almanya Hükümeti Yayını, Almanya, Haziran 2006.
- Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi; İKV Yayınları, No: 184, Şubat 2005, İstanbul.
- AB Eşleştirme Projesi “Türk Ulusal Polisinin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi”nin Kontratı, 2004-2005: Ludwig Boltzman İnsan Hakları Enstitüsü, Viyana, Avusturya; Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara.
- AB Eşleştirme Projesi 18 Aylık Uygulama Planı, 2004-2005. AB Eşleştirme Projesi “Türk Ulusal Polisinin İfade Alma Tekniklerinin ve İfade Alma Odalarının İyileştirilmesi Projesi”nin 18 Aylık Uygulama Planı: Ludwig Boltzman İnsan Hakları Enstitüsü, Viyana, Avusturya; Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara.

Web siteleri:

A.B Komisyonu Temsilciliği web sitesi: www.deltur.eu.cec.int, 2007, www.europa.eu.int/comm/enlargement, 2007, ve

Bölgesel Projeler: <http://www.deltur.cec.eu.int/mali-bolgesel.html>, 2007

Türkiye- AB ilişkiler, Dış Ticaret Müşteşarlığı: Caterisparibus.net, 2007

AB Genel Sekreterliği websitesi: <http://www.abgs.gov.tr/>, 2007

İstanbul Valiliği, Dış İlişkiler ve AB Merkezi Koordinasyon Merkezi:

<http://www.deltur.cec.eu.int/mali-ikili.html>, 2007

İnsan Hakları Derneği, <http://www.ihd.org.tr>, 2007

İnsan Hakları Gündemi Derneği, <http://www.ihd.org.tr>, 2007

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, <http://www.tihv.org.tr>, 2007

Gazeteler:

Anadolu Ajansı; Paris ve Brüksel'den, 24 Mart 2007

BİA Haber Merkezi, Haziran 2007

Posta Gazetesi; M. Ali Birand: 30 Kasım 2006

Referans Gazetesi; Dış Haberler, 09 Subat 2007

Zaman Gazetesi; Dış Haberler, 24 Mart 2007

ZamanGazetesi; Selçuk Gültaşlı: Brüksel, 24 Mart 2007

Mülakatlar

Eryılmaz, Bedri, Yrd. Doç. Dr., Polis Akademisi Ceza Hukuku Öğretim Elemanı, Haziran 2007.

Erdal, Meryem, Avukat, İHD Yönetim Kurulu üyesi ve İHD İnsan Hakları Projeleri Koorinatörü, insan hakları hukuku uzmanı, Ankara, Mart 2007.

Grondboeck, Karl Heinz, Emniyet Müdürü, AB'yi ve üyesi ülke olan Avusturya'yı temsil etti, Viyana, Mart 2007.

Zeyrek, Özer, Şube Amiri, Projenin Türk Muhatabı (Counterpart), Türkiye'yi temsil etti; uluslararası projeler uzmanı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Asayiş Dairesi, Ankara, Mart 2007.